

KUNY DOMOKOS MÚZEUM

KÖZLEMÉNYEI 19.

2013

Teuchter. Bericht

Um fünften zu mitternacht geschah ein starkes Erdbeben, welches die ganze Gegend erschütterte. In der Stadt waren die Häuser stark beschädigt, und viele Menschen kamen zu Schaden. Die Kirche wurde ebenfalls zerstört, und die Glocken stürzten herab. Die Erde öffnete sich an mehreren Stellen, und es kam zu großen Verwüstungen. Die Ursache dieses Bebens ist unbekannt, aber es wird vermutet, dass es durch die Nähe der Donau verursacht wurde.

Am sechsten zu Mittag wurde die Stadt von einem Sturm heimgesucht, welcher die verbleibenden Gebäude zerstörte. Die Menschen suchten Zuflucht in den Kirchen und unter den Ruinen. Die Verwüstungen waren unvorstellbar, und die Stadt lag in Schutt und Asche. Die Bevölkerung wurde durch diese Ereignisse fast vollständig vernichtet.

Die Ursache dieses Bebens ist unbekannt, aber es wird vermutet, dass es durch die Nähe der Donau verursacht wurde. Die Verwüstungen waren unvorstellbar, und die Stadt lag in Schutt und Asche. Die Bevölkerung wurde durch diese Ereignisse fast vollständig vernichtet.

KUNY DOMOKOS MÚZEUM
KÖZLEMÉNYEI 19.
2013

TATA
2014

KUNY DOMOKOS MÚZEUM KÖZLEMÉNYEI 19. 2013
MITTEILUNGEN DES KUNY-DOMOKOS-MUSEUMS 19. 2013
PUBLICATIONS OF THE KUNY DOMOKOS MUSEUM 19. 2013

Szerkesztette:
LÁSZLÓ JÁNOS

Tanulmányok lektorai:

BORHY LÁSZLÓ
SCHMIDTMAYER RICHÁRD

Nemzeti Kulturális Alap

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjteményi Kollégiuma támogatta

ISSN 2064-6615

Kiadja a Kuny Domokos Múzeum
Felelős kiadó: Perger Gyula múzeumigazgató
Nyomda: Kettőspont Kft., Tata
Felelős vezető: Varga Judit Zsuzsa
Példányszám: 300

TARTALOM – INHALT – CONTENTS

FOLYAMATOSSÁG ÉS MEGÚJULÁS	7
BARTUS DÁVID–BORHY LÁSZLÓ–DELBÓ GABRIELLA–DÉVAI KATA–KIS ZITA–NAGY ANNA– SEY NIKOLETTA–SZÁMADÓ EMESE–SZÓRÁDI ZSÓFIA–VIDA ISTVÁN JELENTÉS A KOMÁROM–SZÓNY, VÁSÁRTÉREN 2011-BEN FOLYTATOTT RÉGÉSZETI FELTÁRÁSOK EREDMÉNYEIRŐL	9
<i>BERICHT ÜBER DIE ERGEBNISSE DER IM JAHRE 2011 IN BRIGETIO (FO: KOMÁROM/SZÓNY, VÁSÁRTÉR) GEFÜHRTE ARCHÄOLOGISCHEN AUSGRABUNGEN</i>	65
LÁSZLÓ JÁNOS EGY MÉLTATLANUL ELHANYAGOLT VÁR A VÉRTESBEN: VITÁNY	95
<i>EINE UNGERECHT VERNACHLÄSSIGTE BURG IM GEBIRGE VÉRTES: VITÁNY</i>	110
PERGER GYULA TATAI HARANGLÁB (DOKUMENTUMOK A TÓVÁROSI HARANGLÁB TÖRTÉNETÉNEK KÉT FEJEZETÉHEZ)	117
<i>DER GLOCKENTURM IN TATA (DOKUMENTE ZU ZWEI ABSCHNITTEN DER GESCHICHTE DES GLOCKENTURMES IN TATA-TÓVÁROS)</i>	126
SCHMIDTMAYER CSABA NÉMET NYELVŰ MÓRINGLEVELEK A KUNY DOMOKOS MÚZEUM GYŰJTEMÉNYÉBEN (1792–1843)	127
<i>DEUTSCHSPRACHIGE HEIRATSVERTRÄGE IN DER SAMMLUNG DES KUNY-DOMOKOS-MUSEUMS (1792–1843)</i>	138
POLGÁR BALÁZS BESZÁMOLÓ A HM HADTÖRTÉNETI INTÉZET ÉS MÚZEUM 2013–2014. ÉVI DUNAI VÍZ ALATTI RÉGÉSZETI KUTATÁSAIRÓL	139
<i>REPORT ABOUT THE UNDERWATER ARCHAEOLOGICAL RESEARCHES OF DANUBE OF THE MOD MILITARY HISTORY INSTITUTE AND MUSEUM IN 2013–2014</i>	144
CZIBULA KATALIN GUSTAV KLIMT ÉS A TATAI SZÍNHÁZ	145
<i>KLIMT UND DAS TATAER THEATER</i>	152
PERGER GYULA RÉDEY MIKLÓS LEVELEI MOHL ADOLFHOZ	153
<i>BRIEFE VON MIKLÓS RÉDEY AN ADOLF MOHL</i>	161

KÖVESDI MÓNKA	
EGY AVANTGARDE MŰVÉSZ TATA-TÓVÁROSON: SCHADL JÁNOS (1892–1944)	163
UN ARTISTE D' AVANT-GARDE À TATA-TÓVÁROS: SCHADL JÁNOS (1892–1944)	172
RÉGÉSZETI FELTÁRÁSOK KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYÉBEN 2012-BEN	173
RÖVIDÍTÉSJEJYZÉK – ABKÜRZUNGSVERZEICHNIS – LIST OF ABBREVIATIONS	181

JELENTÉS A KOMÁROM–SZÓNY, VÁSÁRTÉREN 2011-BEN FOLYTATOTT RÉGÉSZETI FELTÁRÁSOK EREDMÉNYEIRŐL

BARTUS DÁVID – BORHY LÁSZLÓ – DELBÓ GABRIELLA – DÉVAI KATA – KIS ZITA –
NAGY ANNA – SEY NIKOLETTA – SZÁMADÓ EMESE – SZÓRÁDI ZSÓFIA – VIDA ISTVÁN¹

A RÉGÉSZETI FELTÁRÁS EREDMÉNYEI

A szónyi Vásártéren 1992 óta zajló ásátás a 20. ásátási idényben, 2011. június 27. és július 22. között 20 munkanapon folyt az ELTE BTK Ókori Régészeti Tanszéke és a komáromi Klapka György Múzeum együttműködésében.² A feltárás célja az 1992 óta folyamatosan kutatott városnegyed utcarendszerének, valamint közműhálózatának, ezen belül is csatornarendszerének, valamint az úgynevezett 1. *insula* épületei déli folytatásának, esetleges záródásának kutatása volt. Ennek érdekében 2011-ben összesen 224 m² felületen 14 szelvényt (J13, K13, L13 – az utcahálózat kutatásához; L14, L15, L16 – a csatornahálózat kutatásához; E18, E19, E20, E21, F18, F19, F20, F21) nyitottunk. (1. tábla) Az eredményeket ennek megfelelően két nagyobb részre bontva (utca- és csatornahálózat; 1. *insula* déli traktusa) lehet összefoglalni.

Utca-, udvar- és csatornahálózat (2–3. tábla)

Utca

J13 és K13 szelvényekben – ahogyan az várható volt – megtaláltuk a 098 *stratigraphiai* egységsszámmal (továbbiakban SE) jelölt útfelületet. A 2010-ben tett megfigyeléseknek megfelelően az 2011-ben is megállapíthattuk, hogy az utat agyagpadka („*járda*”: SE 099–agyagos felület) szegélyezte. Az utat *tegulákkal* és kavicsokkal keményre döngölték, a kőlapokkal burkolt, legkésőbbi fázist megelőző felületét átvágtuk, és alatta, az alapozásban elkülöní-

tettünk egy apró *tegulás*/kavicsos réteget (SE 127), tőle keletre pedig egy nagy *tegulás* és nagy köves (SE 128) betöltést. Alatta és tőle keletre barna, agyagos földréteg (SE 129) jelentkezett. A bontásban ezen a szinten megálltunk, mélyebben nem bontottunk. A 2009-ben, 2010-ben és 2011-ben kibontott útfelülettel együtt most már 24,5 m hosszan vált ismertté az úgynevezett 1. számú *insula*t keleti oldalról határoló, többszörösen megújított, észak-déli vonalvezetésű út.

Udvar

2011 jelentős eredménye volt az említett úttól keletre húzódó következő, úgynevezett 2. számú *insula* nyugati épületének megtalálása, amelyhez – feltételezésünk szerint – az előző években (2009, 2010) megtalált csatorna is tartozott: A „*járdától*” (SE 099) és a barna agyagos felülettől (SE 129) keletre ugyanis egy észak-déli irányú fal (SE 100) és falkiszedés (SE 073–074) húzódik, amelybe egy keletnyugati irányú keresztfal (SE 039) köt be, s ez keleti irányban az L13 szelvényben (SE 103) folytatódik. Az észak-déli irányú falkiszedés (SE 073–074) és az SE 039 által határolt felületben szondát nyitottunk, ahol több agyagréteg elbontását követően apró, foltokban égett *tegula*omladékot bontottunk ki (SE 126). Ez a *tegula*omladék, amely az előző épületperiódus omladékának elplanírozásával jött létre, végighúzódik az L13–L16 szelvényekben. Jellemző, hogy ha-

¹ „A régészeti feltárás eredményei” című fejezet Bartus Dávid, Borhy László, Számadó Emese munkája, a bélyeges téglákról szóló Borhy Lászlóé, az üvegleletekről szóló Dévai Katáé, a helyi kerámiáról szóló Delbó Gabrielláé, az import kerámiákról és mécsesekről szóló Kis Zitaé, az amhorákról szóló Nagy Annáé, a terra sigillata leletek feldolgozása Szórádi Zsófia munkája, a bronztárgyakról szóló Sey Nikolettáé, míg az éremleletek feldolgozása Vida Istváné.

² A feltárást Komárom Város Önkormányzata és a Nemzeti Kulturális Alap az anyagi támogatásával valószínűsített meg, amelyet ezúton is köszönünk. Az ásátás tudományos feldolgozását az OTKA K 108667 pályázatának keretei között végeztük. Az ásátás vezetői: Borhy László tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE BTK Ókori Régészeti Tanszék, Budapest) és Számadó Emese múzeumigazgató (Klapka György Múzeum, Komárom), valamint Bartus Dávid egyetemi adjunktus, ásátásvezetőhelyettes (ELTE BTK Ókori Régészeti Tanszék, Budapest) voltak. A feltáráson részt vett:

Dévai Kata és Sey Nikolettá tudományos segédmunkatársak (ELTE BTK Ókori Régészeti Tanszék, Budapest), továbbá Bózsza Anikó, Hoppál Krisztina, Juhász Lajos PhD-ösztöndíjas régészek (ELTE BTK Ókori Régészeti Tanszék, Budapest), Delbó Gabriella és Harsányi Richárd régészek, valamint Benes Anita, Benyó Veronika, Borsos Adrienn, Burucs Julianna, Csikó Anna, Daruka Diána, Farkas Ágnes, Farkas Laura, Gregor István, Hajdu Barbara, Hodosán Gabriella, Huszta Henrietta, Johácsi Szilvia, Kis Zita, Mag Hella, Mohácsi Borbála, Mosoni Molki, Nagy Anna, Pabeschitz Virág, Paukovics Gergő, Péró Krisztina, Sárfi Jessica, Simon Bence, Süvegh Eszter, Szabadváry Tamás, Szabó Annamária, Szórádi Zsófia, Szűcs Ibolya, Telekesi Dóra, Vágvolgyi Bence, Vőő Gergely, Wéber Viktor régészhallgatók (ELTE BTK Ókori Régészeti Tanszék, Budapest), illetve Dudás Katalin egyetemi hallgató (Szegedi Tudományegyetem), Ölveczky Balázs egyetemi hallgató (Pécsi Tudományegyetem) és Kántor Zsófia gimnazista.

sonló típusú téglabélyegek (CFH) kerülnek elő belőle, jelezve a réteg és a periódus összetartozását (L13/SE 136; L14/SE 137; L15/123–L16/123). Ez a *tegulás* planírozásréteg déli irányban lejt, és az L13 szelvénytől elindulva az udvar járósíntjének alapozási réteget képezi. (Lásd később.)

A K13 szelvény délkeleti sarkában, az SE 039 faltól és az SE 100 faltól határolt területen, az SE 100 faltól keletre barna agyagos felületet (SE 109) bontottuk ki, amely a tőle keletre éppen megmaradt kemény kavicsos padlószint (SE 108) alapozása. Ez a szomszédos, L13 szelvényben induló, L14–L16 szelvényeken végig húzódó udvar járósíntjének az indítása, amely a szomszédos szelvényekben, déli irányban haladva, a lejtés függvényében egyre rosszabb állapotban maradt meg.

A K13 szelvény falszakaszának (SE 039) keleti irányú folytatását az L13 szelvényben (SE 103) egy kváderkő zárja le, amely egy 245 cm széles bejárati nyílás (kapu) nyugati pillére/bélése alapozásának bizonyult. A kapunyílás keleti oldalán is megtalálható a párja, amelyre egy másik kváderkővet helyeztek. A K13/SE 039 és L13/SE 103 falszakasz hossza 3 m, a bejárati nyílásé 2,45 m, amelytől keletre – feltehetőleg – szintén 3 m hosszúságú, kelet-nyugati irányú falszakasz indulhat. Ezek összege (8,45 m) meghatározhatja az innen nyíló udvar északi zárófalanak kelet-nyugati irányú szélességét. A 2009-ben, 2010-ben tett megfigyeléseink alapján az udvar észak-déli kiterjedése mintegy 24–25 m lehetett. Az udvar bejáratától északra egy körülbelül 3 m² felületen megmaradt az eredeti, kövekkel burkolt járósínt (SE 017), amelyre vakolatomladék borult (SE 015). A köves felülettől északra és nyugatra a sárga agyagalapozás (SE 066) maradt csak meg. A köves járósíntet (SE 107) és az agyagalapozást (SE 066) átvágtuk a bejárati nyílásban, amely alatt jelentkezett egy *tegulás* planírozásréteg (SE 136). A bejárati nyílás előtt, annak nyugati oldalánál köves omladék (SE 105) jelentkezett.

Az L13 szelvényben keleti és déli irányban folytatódik a K13 szelvényben SE 108 számmal jelölt kemény, köves járósínt (SE 125), amely a talaj lejtésének függvényében dél felé haladva, az erózió következtében mind jobban eltűnik, és a déli traktusban már csak az alapozási réteg alja figyelhető meg. Az L14 szelvény délnyugati sarkában 2×2 méteres szondát nyitottunk, ahol *tegulás*, köves alapozási réteg (SE 137) jelentkezett, amely azonos az L15–L16 szelvények SE 123 rétegével.

Az udvar sóderes felületének (SE 086) elbontása során az L14 szelvény keleti metszetszala mentén egy kezdetben „gödörnek” tartott objektum körvonala mutatkozott, amelynek bontása során kiderült, hogy nem más, mint egy korábban, még az ókorban kibontott fal alapozási árka (SE 085–árok; SE 084–betöltés). Megállapítottuk, hogy a falat akkor bontották vissza, amikor kialakították az udvart és annak

bejáratát, így a korábbi periódushoz tartozik. Metszetszfalában korábbi járósíntek, átégett omladékrétegek jelentkeznek, amelyek felületi bontása a 2012-es év fontos feladata lesz az épületek periodizációjának pontos megismerése céljából. A betöltés bontása során gazdag leletanyagot (rengeteg *terra sigillata*, feltűnően nagyszámú *mortarium*, számos csont hajtű, bronz- és kőtárgyak stb.) bontottunk ki.

Az L14 szelvényben megfigyelt *tegulás*, köves járósínt alapozás (SE 134) déli irányban folytatódik, az L15–L16 szelvényekben SE 123 számon. Itt is ugyanazokat a jelenségeket lehetett megfigyelni, mint északabbra: az udvar járósíntje köves, kemény, helyenként habarcsos felülettel rendelkezett. Fölötte helyenként megtalálhatóak azok a nagyméretű kövek, amelyek a kavicsos, habarcsos járósíntperiódus utáni legutolsó periódus járósíntjét jelentik (L13/SE 017 és alapozása). A kövezett felület kialakításakor bontották vissza azt a falat/falkiszédést (SE 096–097), amelynek szintje a *tegulás* köves járósínt (SE 123) alapozáshoz tartozó felülete volt. Ez az alapozás a felület déli irányú lejtése következtében az L16 szelvény délnyugati sarka irányában erősen erodálódott, és csak az alapozás legalsó rétegei figyelhetők meg a sárga agyagba (SE 131) ágyazódó *tegula* és kődarabok formájában. Az SE 096–097 falkiszédést a keleti metszetszfal irányában a barna agyagos felület (SE 124) határolja. Az SE 096–097 profiljaiban érdekesnek mutakozó szintek/rétegek figyelhetők meg. A falkiszédés vonalában néhol masszív agyagomladékok láthatók.

Csatorna

Az L16 szelvény délnyugati sarkában, ahol a 2010-ben megtalált csatorna folytatását vártuk, 1×1 m méretű szondát nyitottunk a *tegulás*-köves omladékrétegben (SE 123). Ez alatt, a szonda keleti szélén, sóderes-kavicsos felületet (SE 132), a szonda nyugati szélén pedig sárga agyagréteget (SE 133) értünk el. Ez utóbbi réteg bontása során újabb *tegulás* rétegre bukkantunk, amelyről kiderült, hogy a csatorna omladékához tartozik. Az SE 138 elbontásával elő is bukkant a vízszintes, *tegulákból* kirakott aljú, észak-déli irányú, kétoldalt kövekkel burkolt csatorna, amely északi irányban folytatódott. A csatorna vonalának megismerése érdekében az 1×1 m méretű szondát északi irányban 2 m-rel kiszélesítettük, és az SE 123, SE 132, SE 133, valamint az SE 138 rétegek elbontásával összesen 3 m hosszan kibontottuk és dokumentáltuk. A 2009-ben és 2010-ben tett megfigyelések alapján jelenleg 12 m hosszan ismerjük azt a csatornát, amelyről a korábbi évek eredményeit is összegezve kijelenthetjük, hogy egy fő- és két mellékágából állt. Ez a csatorna az úgynevezett 2. *insula* első, általunk ismert épületének sóderes alapozású, utolsó periódusában kövezett udvara alatt helyezkedett el, és 10%-os lejtésének köszönhetően, a gravitációt kihasználva az udvar déli (záró?)fa-

lán át vezette el a szennyvizet az épületen kívüli, jelenlegi ismereteink szerint beépítetlen részre. 2011-ben megállapítottuk, hogy a csatorna párhuzamosan fut a falkiszedéssel (SE 096–097), használati ideje megfelel a fal és a hozzá tartozó épület használati idejének, továbbá a járósínt (SE 123) alapozásához tartozó, a kőburkolatperiódust (SE 017) megelőző udvar csatornáját képezte. Amikor a falat – még az ókorban – visszabontották, s az udvart kőburkolattal látták el, a csatornát is használaton kívül helyezték.

Az úgynevezett 1. insula déli traktusa: az I. számú és a vele szomszédos épület udvarrendszere (4–5. tábla)

Az 1. *insula* déli traktusának jobb megismerése és pontosabb felmérése céljából újranyitottuk a 2008-ban már kutatott udvar felületét (E18, E19, F18, F19 szelvényesor), amelyről a 2011. évi szondázások alapján megállapítottuk, hogy sóderes felülete (SE 022) alatt a korábbi udvarszinteket többszörösen megújították, illetve feltöltötték (SE 083, SE 024). Ezeket a sóderes szinteket egy gödör (SE 048) vágta át, betöltését (SE 047 és SE 031) elbontottuk. Az E19 szelvény délnyugati sarkában a 2008. évi szondát mélyítettük egy fekete tömör agyagrétegig (SE 064), amelyből már nem kerültek elő leletek. Az E18 szelvény északnyugati sarkában téglákból kirakott, járdaszerű felületet figyeltünk meg.

A déli új szelvényekben (E20, F20, E21, F21) a 2008-ban kutatott udvar (E18, E19, F18, F19) déli folytatását, esetleges záródását kerestük, amelyről úgy gondoljuk, hogy egyben az úgynevezett 1. *insula* déli záródását is jelenti. Megállapítottuk, hogy az észak-déli irányú falkiszedés (E18, E19, F18, F19 szelvényesor; SE 109) ezekben a szelvényekben is folytatódik, egy rövid szakaszon fal (SE 055), nagyobb-részt pedig falkiszedés (SE 056–057) formájában. A déli metszettel előtt nyugati irányból egy keresztfal csatlakozik hozzá: ennek egy részét elbontották (SE 058–059–falkiszedés), egy 120 cm hosszú szakasza azonban megmaradt (SE 117–fal). Az említett falszakaszok, illetve falkiszedések (SE 055, SE 056–57, SE 058–59, SE 117) által határolt felületen a kavicsos felszínű udvar szintje folytatódik (SE 088), amely azonos az E18–19 és F18–19 szelvényesor SE 022 szintjével. Az udvar kiterjedése jelenlegi ismereteink szerint hozzávetőleg 12×12 m lehetett. Az 1. *insula* I. épületének keleti zárófalától keletre a vele párhuzamosan elhelyezkedő, az északabbi, lakótraktustól kezdve egy síkátor által elválasztott lakóház déli udvara húzódik, amelynek egy részletét mind az F20 szelvényben (SE 135–barna, laza *tegulás* földréteg; tőle keletre SE 134–vályogomladék; SE 063–nagy méretű kövekből álló réteg), mind pedig az F21 szelvényben (SE 115–barna föld felület; SE 051–nagy méretű kövekből álló réteg, amely azonos az F20/SE 063 réteggel) feltártuk. Az utóbb említett udvarnak eddig nem figyeltük meg a keresztfalát, következésképpen nagyobb lehe-

tett, mint nyugati szomszédja: jelenlegi ismereteink szerint észak-déli kiterjedése mintegy 15 m (de déli irányban tovább folytatódik), kelet-nyugati kiterjedése mintegy 10 m (lehatárolt).

Nemcsak az úgynevezett 1. *insula* és az I. számú – illetve a vele kelet felől határos – épület, de az udvarrendszer vonatkozásában is kijelenthetjük, hogy ez a komplexum déli irányban tovább folytatódik, hiszen az E18, E19, F18, F19 szelvényrendszerben az SE 019, tovább délre az E20–F20 szelvényekben az SE 055, SE 056–057, a legdélebbi E21–F21 szelvényekben pedig az SE 079–080 számokon definiált, ebben az évben mintegy 16 m hosszan feltárt, észak-déli irányú fal/falkiszedés belefut az F21 szelvény déli metszettelébe. Tehát az úgynevezett 1. *insula* és az I. számú – illetve a vele kelet felől határos – épület déli záródását még mindig nem értük el. Közel járhatunk azonban hozzá, ezt az jelzi, hogy az E20 szelvény kelet-nyugati irányú falkiszedésétől (SE 058–059), illetve falszakaszától (SE 117) délre, az F21 szelvény észak-déli irányú falkiszedésétől (SE 079–080) pedig nyugatra határolt, egykor falakkal körülvett, részben sárga agyagos felületet értünk el, amelyben épületre utaló nyomot nem találtunk, és járósíntje sincs, ezért – feltételezésünk szerint – talán valamilyen nyitott udvar vagy kert lehetett (SE 081). Ezen a felületen is szondát nyitottunk (E21 szelvény nyugati fele), amelyben a fekete agyagos (al?)talajig (SE 107) mélyítettünk. Ez a réteg azonos az E19 szelvény SE 064 rétegével.

A feltárt leletanyag gazdagságára jellemző, hogy csaknem 1400 *terra sigillata* töredék, számos, részben nagyméretű *amphorat* töredék mellett rengeteg bélyeges *tegula* és *imbrex* (például: SE 009–[At] *ilia[firm]*; SE 067–2 darab, *tabula ansatás TMV* bélyeg; SE 061–8 bélyeges téglatöredék [oh(ors)?] – – –, *tabula ansatás (tegula)*, LEG[(io) I Ad(iutrix P(ia) F(idelis))] (*imbrex*), LEG(io) // I AD(iutrix P(ia) F(idelis)) (két darabra tört *tegula*), LEG[(io) I AD(iutrix P(ia) F(idelis))] (*tegula*), LE[G(io) I AD(iutrix P(ia) F(idelis))] (*tegula*), [LEG(io) I AD(iutrix)]P(ia) F(idelis) (*tabula ansatás imbrex*), LEG[(io) I AD(iutrix P(ia) F(idelis))] (*tabula ansatás tegula*), [LEG(io) I AD(iutrix P(ia) F(idelis))] (*tegula*); SE 005–CFH bélyeges *tegulat* töredék; SE 098–leg(io) I Ad(iutrix P(ia); SE 110–3 téglabélyeg: CF[H], [C] FH, CF[H]), bronztárgy (SE 016–bronz sisakdész; SE 084–bronz *attache*; SE 110–bronz tintatartó fedő; SE 016–bronz tükörkeret; SE 031–bronz fogpiszkáló; SE 032–harang alakú bronz fogantyú; SE 084–ládika fogantyújának bronz tartólemeze), csontfaragvány (SE 025–XX bekarcolt díszítésű csonttű töredéke; SE 007–csont dobókocka; SE 036–számos, többnyire gömbfejű csont hajtű), ólom (SE 009–dupla koncentrikus körvonallal díszített, kb. 10 cm átmérőjű ólomkorong; SE 036–madár alakú ólomtárgy), érem (SE 036–DIVA FAUSTINA bronz érem; SE 070–DIVA FAUSTINA érem; SE 005–III.

Gordianus antoninianusa; SE 006–Philippus Arabs viminaciumi érme), kőfaragvány (SE 084–kőből faragott, lekerekített sarkú és élű kocka alakú, 92 gr súlyú kőfaragvány /kőszűl?/; ugyanitt 15 cm hosszú cseppkő) került elő.

Mindent egybevetve a brigetiói feltárások 20. ásatási idényében az időnként viszontagságos időjá-

rási körülmények dacára is sikerült a célul kitűzött eredményeket elérni, hiszen egyre tisztább a kép a római kori *municipium* utcarendszeréről, lakóháza-
inak *insulan* belüli struktúrájáról, közműhálózatáról és négy, egyenként is hatalmas kiterjedésű udvar feltárásával a lakórészekhez kapcsolódó gazdasági traktusok felépítéséről is.

BÉLYEGES TÉGLÁK

A 2001. évi ásatási idényben a Szőny-Vásártér le-
lőhelyen összesen 27 bélyeges téglá került elő, ame-
lyek közül 25 felirattal ellátott, 2 pedig annyira tö-
redékes, hogy csak a bélyeg négyszögletes keretének
részlete maradt meg, a feliratos rész pedig megsem-
misült. A téglabélyeg az előző években megszokott
képet és összetételt mutatják. A polgárváros területén
2011-ben előkerült katonai téglabélyegek között (öss-
zesen 22 darab=88%) feltűnően nagy számban kép-
viselteti magát a Brigetióban leghosszabb ideig álló-
mászó *legio I Adiutrix Pia Fidelis* (15 darab=60%)
(1–15), valamint a *brigetiói* flotta, a *Classis Flavia*

Histrica mindig negatívan nyomott, általában gyat-
ra minőségűnek mondható 6 bélyege (24%) (17–22),
amelyek közül az egyik (18) Severus Alexander csá-
szár idején vert érem társaságában került elő. Je-
len van továbbá a Brigetio helyőrségét Kr. u. 105–
114 között adó *legio XXX Ulpia Victrix* bélyege is (1
darab=4%) (16). A magán tégláégetők bélyege össze-
sen 3 darabon figyelhető meg (12%) (23–25): közülük
2 bélyeg a *TMV*-típust képviseli (8%) (23–24), 1 pe-
dig a Vásártér területén ugyancsak jól ismert, szépen
nyomott, karcsú betűkkel jellemezhető *Atiliae firma*
bélyegének töredéke (1 darab=4%) (25).

KATALÓGUS

1. Tegula töredéke (6. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.098.90.

Méretetek: *tegula*: 133×138×29 mm; bélyeg: 73×36 mm.

A téglabélyeg feloldása: *Leg(io) ° I ° Ad(iutrix) P̄(ia) F̄(idelis)*.

Megjegyzés: A téglabélyeg *tabula ansata* keretezi.

Keltezés: Kr. u. 2–3. század.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

2. Tegula két töredéke (6. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.061.30.

Méretetek: *tegula*: 105×102×27 mm; bélyeg: 70×22 mm.

A téglabélyeg feloldása: *Leg(io) I // A(diutrix) P̄(ia) [F̄(idelis)]*.

Keltezés: Kr. u. 2–3. század.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

3. Tegula töredéke (6. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.14.

Méretetek: *tegula*: 138×109×27 mm; bélyeg: 73×21 mm.

A téglabélyeg feloldása: *[Leg(io)] I Ad(iutrix) P̄(ia) F̄(idelis)*.

Megjegyzés: A téglabélyeg *tabula ansata* keretezi.

Keltezés: Kr. u. 3. század első fele. Keltezési támpontok: Ugyanebből a rétegből I. Philippus Arabs 244-ben, Viminaciumban vert *sestertiusa* került elő. Ugyanitt, a következő, Kr. u. 180–Kr. u. 3. század első harmada közötti időszakot reprezentáló, reliefdíszes *terra sigillata* töredékek láttak napvilágot: Jobbra ugró oroszlánt (W122)³ ábrázoló Severus kori Drag. 37-es oldaltöredék⁴ Westerndorfból (Helenius); fekvő oroszlánt (W124)⁵ ábrázoló Severus kori Drag. 37-es oldaltöredék⁶ Westerndorfból (Helenius) (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 151) (22. tábla 10); balra futó kutyát (W39 vagy W132)⁷ ábrázoló, Kr. u. 180–233 közöttre keltezhető Drag. 37-es oldaltöredék⁸ Westerndorfból (Comitalis/Helenius) (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 152) (22. tábla 11). Az ugyanebből a rétegből előkerült díszítetlen *terra sigillata* töredékek keltezése sem terjed túl a Kr. u. 3. század első harmadán: Drag. 37-es forma Kr. u. 150–Kr. u. 233 közöttre keltezhető peremtöredék⁹ Rheinzabern/Westerndorfból; azonosíthatatlan formájú *terra sigillata* edény Kr. u. 150–Kr. u. 3. század első harmada közöttre keltezhető perem-

³ GABLER–KELLNER 1993, 201. (A westerndorfi *terra sigillata* töredékek esetén a motívumok jelölése: KELLNER 1981, GABLER–KELLNER 1993 alapján.)

⁴ Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.9.

⁵ GABLER–KELLNER 1993, 201.

⁶ Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.11.

⁷ KELLNER 1981, 145; GABLER–KELLNER 1993, 205.

⁸ Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.12–13.

⁹ Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.3.

töredéke¹⁰ Rheinzabernből; Drag. 37-es forma Kr. u. 150–Kr. u. 233 közöttre keltezhető peremtöredéke¹¹ Rheinzabernből; azonosíthatatlan formájú *terra sigillata* edény Traianus/Hadrianus–Antoninus-kor közöttre keltezhető oldaltöredéke¹² Közép-Galliából; azonosíthatatlan formájú *terra sigillata* edény Kr. u. 150–Kr. u. 233 közöttre keltezhető oldaltöredéke¹³ Rheinzabernből.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

4. Tegula töredéke (6. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.101.3.

Méretetek: *tegula*: 103×86×28 mm; bélyeg: 54×31 mm.

A téglabélyeg feloldása: *Le[g(io)]* – – –.

Megjegyzés: A téglabélyeget *tabula ansata* keretezi. Keltezés: Kr. u. 2. század közepe–3. század első harmada. Keltezési támpontok: ugyanebből a rétegből a következő *terra sigillata* töredékek kerültek elő: Drag. 33-as formájú edény Kr. u. 150–Kr. u. 233 közöttre keltezhető peremtöredéke¹⁴ Rheinzabern/Westerndorfból; azonosíthatatlan formájú edény Traianus/Hadrianus–Antoninus-kor közöttre keltezhető aljtöredéke¹⁵ Közép-Galliából.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

5. Tegula töredéke (6. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.061.33.

Méretetek: *tegula*: 275×97×27 mm; bélyeg: 52×33 mm.

A téglabélyeg feloldása: *Leg(io) I [Ad(iutrix)]?* – – –]. Keltezés: Kr. u. 2–3. század.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

6. Tegula töredéke (6. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.061.32.

Méretetek: *tegula*: 110×91×26 mm; bélyeg: 44×17 mm.

A téglabélyeg feloldása: *Leg(io) [I Ad(iutrix)]?* – – –]. Megjegyzés: A téglabélyeget *tabula ansata* keretezi.

Keltezés: Kr. u. 2–3. század.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

7. Tegula töredéke (7. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.061.35.

Méretetek: *tegula*: 109×108×29 mm; bélyeg: 54×27 mm.

A téglabélyeg feloldása: *Leg(io) [I Ad(iutrix)]?* – – –]. Keltezés: Kr. u. 2–3. század.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

8. Tegula töredéke (7. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.061.34.

Méretetek: *tegula*: 108×54×28 mm; bélyeg: kb. 43×27 mm.

A téglabélyeg feloldása: *Leg(io) [I Ad(iutrix)]?* – – –]. Megjegyzés: Nagyon elmosódott, alig kivehető bélyeg. A téglabélyeget talán *tabula ansata* keretezi.

Keltezés: Kr. u. 2–3. század.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

9. Imbrex töredéke (7. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.061.31.

Méretetek: *imbrex*: 134×102×24 mm; bélyeg: 65×17 mm.

A téglabélyeg feloldása: *Leg(io) [I Ad(iutrix)]?* – – –]. Megjegyzés: A téglabélyeget *tabula ansata* keretezi.

Keltezés: Kr. u. 2–3. század.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

10. Tegula töredéke (7. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.101.2.

Méretetek: *tegula*: 84×81×25 mm; bélyeg: 77×25 mm.

A téglabélyeg feloldása: *[Le]g(io) ° I ° [Ad(iutrix)]?* – – –]. Keltezés: Kr. u. 2–3. század.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

11. Imbrex töredéke (7. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.061.28.

Méretetek: *imbrex*: 155×92×22 mm; bélyeg: 38×28 mm.

A téglabélyeg feloldása: *[Leg(io) I Ad(iutrix)] P(ia) F(idelis)*.

Megjegyzés: A téglabélyeget *tabula ansata* keretezi.

Keltezés: Kr. u. 2–3. század.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

12. Tegula töredéke (7. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.205.

Méretetek: *tegula*: 140×91×26 mm; bélyeg: 42×34 mm.

A téglabélyeg feloldása: *[Leg(io) I Ad(iutrix)]? P(ia) F(idelis)*.

Megjegyzés: A téglabélyeget *tabula ansata* keretezi.

Keltezés: Ugyanebből a rétegből Faustina senior érem került elő. (Lásd éremleletek katalógusa: 1.) (28. tábla 1) Az ugyanebből a rétegből előkerült közép-galliai (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 112–115) 21. tábla 1–4), rheinzaberni (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 39–42) (17. tábla 22–24, 18. tábla 1), westerndorfi (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 147)

¹⁰ Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.5.

¹¹ Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.6.

¹² Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.7.

¹³ Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.8.

¹⁴ Ltsz.: KGYM 2011.K13.101.8.

¹⁵ Ltsz.: KGYM 2011.K13.101.10.

(22. tábla 6) *terra sigillata* leletek kronológiai spektruma a Traianus/Antoninus-kor és a 3. század középső harmada között helyezkedik el.
Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

13. *Tegula töredéke* (8. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.061.36.
Méretek: *tegula*: 44×22×26 mm; bélyeg: 18×22 mm.
A téglabélyeg feloldása: [Leg(io) I Ad(iutrix)? P(ia)] F(idelis).
Megjegyzés: A téglabélyeget *tabula ansata* keretezi.
Keltezés: Kr. u. 2–3. század.
Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

14. *Tegula töredéke* (8. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.587.
Méretek: *tegula*: 96×76×29 mm; bélyeg: 30×24 mm.
A téglabélyeg feloldása: [Leg(io) I Ad(iutrix)? P(ia)] F(idelis).
Megjegyzés: A téglabélyeget *tabula ansata* keretezi.
Keltezés: Ugyanebből a rétegből Geta érem (lásd éremleletek katalógusa: 9) (28. tábla 9), valamint egy meghatározhatatlan veret (lásd éremleletek katalógusa: 14) (28. tábla 14) került elő. Az ugyanebből a rétegből előkerült közép-galliai rheinzaberni (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 33–38) (17. tábla 16–21), westerndorfi (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 137–146) (21. tábla 25–30; 22. tábla 1–5) és pfaffenhofeni (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 214–217) (25. tábla 8–11) *terra sigillata* leletek kronológiai spektruma a 2. század középső harmada és a 3. század középső harmada között helyezkedik el.
Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

15. *Tegula töredéke* (8. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.061.29.
Méretek: *tegula*: 115×58×33 mm; bélyeg: 35×25 mm.
A téglabélyeg feloldása: [Leg(io) I A]d(iutrix)?
Megjegyzés: A téglabélyeget *tabula ansata* keretezi. A betűtöredék alapján csak találgatni lehet, hogy egy *tabula ansatával* keretezett bélyegnek a „D”-re végződő vagy egy ugyanilyenek a „C”-vel kezdődő – és ez esetben C[oh(ors ---)]-ként feloldható – feliratával van-e dolgunk. Az ugyanebből a rétegből előkerült számos Leg(io) I Ad(iutrix) bélyeg alapján inkább az előbbiről lehet szó.
Keltezés: Kr. u. 2–3. század.
Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 9–11, Kat. 1–10, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

16. *Tegula töredéke* (8. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.001.80.
Méretek: *tegula*: 166×98×47 mm; bélyeg: 51×26 mm.
A téglabélyeg feloldása: [Leg(io) XXX] U(lpia) V(ictrix).

Megjegyzés: A mélyen nyomott téglabélyeget *tabula ansata* keretezi.

Keltezés: A *legio XXX Ulpia Victrix* Kr. u. 105–114 között állomásozott Brigetióban.
Irodalom: BARKÓCZI 1944–1951, 70; MÓCSY 1962, Ps. 615; BORHY 2012, 25. Lásd még: RIU 383.

17. *Imbrex töredéke* (8. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.089.6.
Méretek: *imbrex*: 149×133×18 mm; bélyeg: 75×32 mm.
A téglabélyeg feloldása: C(lassis) F(lavia) H(istrice)?
Megjegyzés: A téglabélyeget *tabula ansata* keretezi.
Keltezés: Analógiák alapján Kr. u. 3. század első harmada. (Lásd itt: 18)
Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 11, Kat. 13, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

18. *Tegula töredéke* (8. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.077.3.
Méretek: *tegula*: 43×74×18 mm; bélyeg: 40×34 mm.
A téglabélyeg feloldása: C(lassis) F(lavia) H(istrice)?
Keltezés: Kr. u. 3. század első harmada. Keltezési támpont: ugyanebben a rétegben Severus Alexander 228–231 között vert *denariusa* került elő.
Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 11, Kat. 13, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

19. *Imbrex töredéke* (8. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.005.6.
Méretek: *imbrex*: 86×67×18 mm; bélyeg: 69×35 mm.
A téglabélyeg feloldása: C(lassis) F(lavia) H(istrice)?
Keltezés: Analógiák alapján Kr. u. 3. század első harmada. (Lásd itt: 18)
Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 11, Kat. 13, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

20. *Imbrex töredéke* (9. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.123.1.
Méretek: *imbrex*: 74×94×18 mm; bélyeg: 30×28 mm.
A téglabélyeg feloldása: C(lassis) F(lavia) [H(istrice)]?
Keltezés: Analógiák alapján Kr. u. 3. század első harmada. (Lásd itt: 18)
Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 11, Kat. 13, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

21. *Tegula töredéke* (9. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.110.8.
Méretek: *tegula*: 53×41×20 mm; bélyeg: 33×12 mm.
A téglabélyeg feloldása: C(lassis) F(lavia) [H(istrice)]?
Keltezés: Kr. u. 3. század első harmada. Keltezési támpontok: ugyanebből a rétegből a következő *terra sigillata* töredékek kerültek elő: közép-galliai, bélyeges Drag. 33-as formájú, Traianus/Hadrianus–Antoninus-kor közöttre keltezhető aljtöredék,¹⁶ amelyet azonosítani nem lehetett; valószí-

núleg Drag. 33-as formájú, Traianus/Hadrianus–Antoninus-kor közöttre keltezhető közép-galliai tál peremtöredékei.¹⁷ (Lásd még itt: 18)
Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 11, Kat. 13, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

22. *Tegula* töredéke (9. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.110.18.

Méretetek: *tegula*: 44×33×22 mm; betűk magassága: 20 mm.

A téglabélyeg feloldása: $[C(lassis)] \ F(lavia) \ H(istrica)?$

Kelkezés: Kr. u. 3. század első harmada. Keltezési támpontok: ugyanebből a rétegből a következő *terra sigillata* töredékek kerültek elő: közép-galliai, bélyeges Drag. 33-as formájú, Traianus/Hadrianus–Antoninus-kor közöttre keltezhető aljtöredék,¹⁸ amelyet azonosítani nem lehetett; valószínűleg Drag. 33-as formájú, Traianus/Hadrianus–Antoninus-kor közöttre keltezhető, közép-galliai tál peremtöredékei.¹⁹ (Lásd még itt: 18)

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 11, Kat. 13, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

23. *Tegula* töredéke (9. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–16.067.254.

Méretetek: *tegula*: 166×102×36 mm; téglabélyeg: 54×21 mm.

A téglabélyeg feloldása: $T(egularia) \ M(- - -) \ V(- - -)$.

Megjegyzés: A téglabélyeget mélyen nyomott, szabályos *tabula ansata* keretezi.

Kelkezés: 1992-ben megfigyelt leletösszefüggések – nevezetesen 140–190 közé keltezhető, közép-galliai *terra sigillata* töredékek – alapján Antoninus-kori.²⁰ Az ugyanebből a rétegből előkerült közép-galliai (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 20–230) (17. tábla 3–26. tábla 6), rheinzaberni (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 119) (21. tábla 8), westendorfi (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 200–202, 243) (24. tábla 18–20; 26. tábla 19) *terra sigillata* leletek kronológiai spektruma az Antoninus- és a Severus-kor között helyezkedik el.

Irodalom: BORHY–SZÁMADÓ 1999, 93–98, Kat. 1–19; BORHY 2005, 100–104, Kat. 1.1–1.19.

24. *Tegula* töredéke (9. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.E15–16.013.113.

Méretetek: *tegula*: 123×104×28 mm; téglabélyeg: 34×16 mm.

A téglabélyeg feloldása: $T(egularia) \ [\ M(- - -) \ V(- - -)]$.

Megjegyzés: A téglabélyeget mélyen nyomott, szabályos *tabula ansata* keretezi.

Kelkezés: 1992-ben megfigyelt leletösszefüggések – nevezetesen 140–190 közé keltezhető, közép-galliai *terra sigillata* töredékek – alapján Antoninus-kori.²¹ Az ugyanebből a rétegből előkerült közép-galliai (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 229) (26. tábla 5), rheinzaberni (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 100–101, 234) (20. tábla 19–20; 26. tábla 10), westendorfi (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 179) (23. tábla 21) és pfaffenhofeni (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 222) (25. tábla 16) *terra sigillata* leletek kronológiai spektruma az Antoninus és a 3. század második negyede között helyezkedik el.

Irodalom: BORHY–SZÁMADÓ 1999, 93–98, Kat. 1–19; BORHY 2005, 100–104, Kat. 1.1–1.19.

25. *Tegula* töredéke (9. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.296.

Méretetek: *tegula*: 145×135×33 mm; téglabélyeg: 42×21 mm.

A téglabélyeg feloldása: $[At]i\tilde{li}q[e \ M(- - -)]$.

Kelkezés: A 2010-ben előkerült, hasonló bélyegeket kísérő *terra sigillata* leletek alapján 2–3. század fordulója. Az ugyanebből a rétegből előkerült közép-galliai (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 2–4) (16. tábla 2–4), rheinzaberni (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 28–31, 231), westendorfi (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 128–129) (21. tábla 17–18) és pfaffenhofeni (lásd *terra sigillaták* katalógusa: 209) (25. tábla 3) *terra sigillata* leletek kronológiai spektruma az Antoninus-kor–késő Severus-kor között helyezkedik el.

Irodalom: BARTUS–BORHY et al. 2012, 11, Kat. 11–12, további szakirodalmi hivatkozásokkal.

¹⁶ Ltsz.: KGYM 2011.K13.110.2.

¹⁷ Ltsz.: KGYM 2011.K13.110.3–7.

¹⁸ Ltsz.: KGYM 2011.K13.110.2.

¹⁹ Ltsz.: KGYM 2011.K13.110.3–7.

²⁰ BORHY–SZÁMADÓ 1999, 93–94, Kat. 1; BORHY 2005, 100, Kat. 1.1.

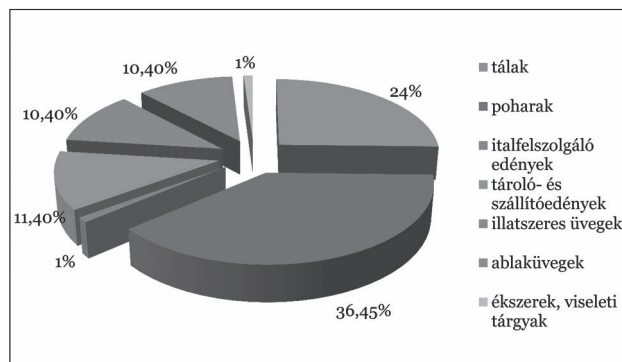
²¹ BORHY–SZÁMADÓ 1999, 93–94, Kat. 1; BORHY 2005, 100, Kat. 1.1.

ÜVEGLELETEK

A 2011-ben folytatott feltárás során a megelőző évekhez hasonló arányban kerültek elő üvegedénytöredékek, összesen 164 üvegtárgydarab látott napvilágot. A korábbi évek leletanyagához hasonlóan elsődleges cél volt az apró töredékekből legalább a funkció kategória szerinti meghatározása, abban az esetben is, amikor a pontos tipológia nem volt megismerhető, mivel ezek az adatok fontos információval szolgálnak az egykori üveghasználat mértékéről és milyenségéről. Ehhez – mint korábban is – S. M. E. van Lith és K. Randsborg tanulmányában közölt felosztást használtuk fel az edények vonatkozásában,²² kiegészítve az ablaküvegekkel, valamint az egyéb üvegtárgyak csoportjával, amelyeket célszerűnek láttuk jelen összefoglalóba bevonni. A leletek közül 96 töredéket sikerült funkcionális kategóriába sorolni, az összes lelet 58%-át. Az asztali edények csoportjába 61 edénytöredéket határoztunk meg, ezen belül jelentős számú tálforma, összesen 23 került elő. Pohárformák ugyancsak jelentős számban láttak napvilágot, 35 töredék sorolható ebbe a csoportba. Az italfelsőedények száma viszont szinte jelentéktelennek mondható, csupán egy korsó szalagfüle tartozik ide. A tároló és szállítóedények kategóriájába 11 üveg került, amelyek palackok töredékeire korlátozódnak. Az illatszeres üvegek közé 10 üveg töredéke sorolható. Ablaküvegtöredékek is ismertek, összesen 10 darab. Az ékszerek és viseleti tárgyak körébe csupán egyetlen, aranyfóliával díszített gyöngy tartozik. Összefoglalóan elmondható, hogy a leletek nagy része, 60%-a az asztali edények köréből kerül ki, (1. kép) ezeken belül elsősorban a pohárformák vannak túlsúlyban (36,45%). A tároló- és szállítóedények, az illatszeres üvegek, valamint az ablaküvegek nagyjából azonos mennyiségben kerültek elő 2011-ben (11,4%, 10,4%, 10,4 %). Noha a tárgyak többségét funkcionálisan el lehetett különíteni, a rendkívül töredékes anyagnak mindössze 25%-át sikerült típusba sorolni, valamint néhány érdekes töredék párhuzam nélküli.

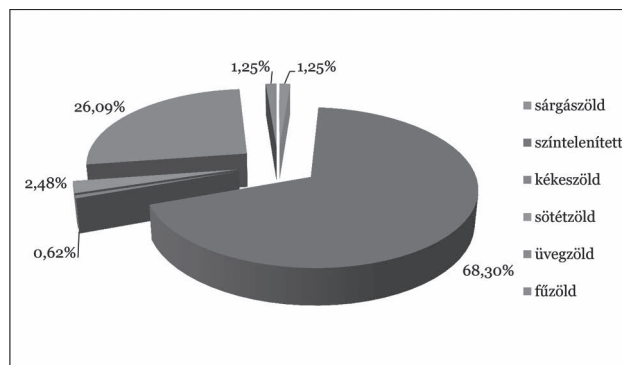
Az üvegedénytöredékek kivétel nélkül áttetszőek, ezért ezt a katalógusban nem tüntettük fel külön. A tárgyak színének megoszlását vizsgálva láthatjuk, (2. kép) hogy túlnyomó többségük, mintegy 68%-uk színtelenített, továbbá 26%-uk üvegzöld árnyalatú. Emellett csak egy-egy esetben jelennek meg más tónusok, mint a sötétzöld (2,48%), a sárgászöld (1,25%), a fűzöld (1,25%) és a kékeszöld (0,62%). Fel-tűnő a kékeszöld árnyalatú üvegek hiánya, amely

Pannoniában a Kr. u. 1. századra és a 2. század első felére jellemző árnyalat.

1. kép: Az üvegek funkció szerinti megoszlása
Abb. 1: Verteilung der Glasfunde nach Funktion

A tipológiai párhuzamokat tekintve minden meghatározható töredéknél igyekeztünk megadni a leginkább elterjedt, C. Isings által kidolgozott típust és az ezt kiegészítő, trieri anyagból származó meghatározásokat,²³ emellett sok töredék párhuzamát találtuk meg B. Rütty munkájában,²⁴ valamint ahol lehetett, természetesen megadtuk a Barkóczi L. katalógusában szereplő analógiákat is.²⁵

2. kép: Az üvegek szín szerinti megoszlása
Abb. 2: Verteilung der Glasfunde nach Farbe

A tálakat vizsgálva megállapítható, hogy közepes vagy jó minőségűek, többségük színtelenített alapanyagból készült. Mindössze két üvegzöld és egy sárgászöld töredék ismert. (10. tábla)

Az összes táltöredék szabadon fűjt technikával készült csakúgy, mint a poharak. A tálak között megfigyelhetőek a melegen lekerekített, kifelé visszahaj-

²² VAN LITH–RANDSBORG 1985. A katalógusban csak azokat a töredékeket tüntettük fel, amelyek legalább funkciókategóriába sorolhatóak, így a meghatározhatatlan oldaltöredékeket nem szerepeltetjük.

²³ ISINGS 1957; GOETHERT-POLASCHEK 1977.

²⁴ RÜTTI 1991.

²⁵ BARKÓCZI 1988.

tott, csőszerű peremmel rendelkező formák, amelyek között a talpgyűrűs, kónikus típus mellett a hengeres testű, ívelt falú változatok is megtalálhatóak (7, 10, 13–15).²⁶ (10. tábla 7, 10, 13–15) Datálásuk a Kr. u. 1. század második felétől a 4. századig lehetséges. A kónikus tálak között megtalálhatóak a melegen lekerekített, megvastagodó, vízszintesen kilaposodó peremmel készült tálformák is, amelyek a Kr. u. 2. század második felétől a 3. század közepéig datálhatóak (1, 2, 16).²⁷ (10. tábla 1, 2, 16) Bordázott díszítéssel ellátott tálak több töredéke is előkerült, ezeknél a díszítést az edény falából különböző fogók és csipeszek segítségével képezték ki (4, 6, 8). (10. tábla 4, 6, 8) A díszítés U alakot formáz, a tálak szintelenített, átlagos minőségű alapanyagból készültek. Ez a típus a Kr. u. 2. század második felétől a 3. század közepéig datálható.²⁸ Az egyszerű, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel ellátott tálformák ugyancsak szintelenített alapanyagból készültek, egy üvegzőld kivételtől eltekintve. Az egyik töredéken egy sávban vízszintesen futó, bekarcolt vonaldíszítés van. Több esetben a perem alatti részen becsiszolt szalag látható, amely valószínűleg a peremkialakítás részét képezi, és nem rendelkezik díszítő funkcióval. Ez a típus a Kr. u. 1. század közepétől a 3. század közepéig volt jelen (9, 17, 19, 20, 22).²⁹ (10. tábla 9, 17, 19, 20, 22) Említést érdemel egy szálrátétből képzett talpgyűrűvel ellátott tál aljtöredéke, amelyen facettált oválisokból álló díszítés figyelhető meg, töredékessége miatt formája nem határozható meg (23). (10. tábla 23)

A poharak döntő többsége ugyancsak szintelenített árnyalatú, mindössze két üvegzőld és egy sötétzöld töredék látott napvilágot. (11. tábla) A legnépszerűbb forma a hengeres testű, függőleges falú, melegen lekerekített peremmel ellátott pohár, amelyhez összesen 15 töredék tartozik. A típus a Kr. u. 2. század második felére–a 3. század elejére datálható (24–25, 29, 34, 36, 40, 44–46, 49, 50–51, 54, 56).³⁰ (11. tábla 1–2, 5, 10, 19, 15, 16–18, 21, 22–23, 25, 27) Ez a típus megfeleltethető Barkóczy L. katalógusában a 60–62., Drag. 30-as *terra sigillatára* emlékeztető formával, amelyek üvegváltozatai Pannoniában a Kr. u. 2. század végére és a 3. századra datálhatóak.³¹ Néhány töredéken a perem alatt plasztikusan kiemelkedő, csiszolt technikával készült szalag lát-

ható. Érdekes az a szintelenített üvegből készült félgömbös pohárforma, amelynél az edény oldalfalából kiképzett bütykök és bordák figyelhetőek meg (33, 35, 37). (11. tábla 9, 11–12) A típus töredékei a vásártéri ásatásokon rendszeresen előkerülnek.³² A forma használata a Kr. u. 2. század közepétől a 3. század közepéig jellemző.³³ Érdekesnek mondható az a pohártöredék, amelyen U alakban elhelyezett plasztikus szálrátétdíszítés figyelhető meg. Valószínűleg karcsú, hengeres testű pohárformához tartozhatott.³⁴ A facettált oválisokkal és kerékvéssett szalagokkal díszített magas, hengeres pohárformának újabb példánya került elő 2011-ben (26). (11. tábla 3) A Kr. u. 1. század végére–2. század elejére tehető formának³⁵ több töredéke is előkerült a korábbi években, így gyakori lehetnek tekinthetjük.³⁶ Általában a Brigetióban gyakori, vésett oválisokkal és elválasztó pálcátaggal díszített, félgömb alakú tálakkal megegyező kontextusból, sokszor ezekkel egy környezetből származnak.³⁷ Tehát az azonos díszítési elvű tál és pohárforma szoros rokonságban áll, így lehetséges, hogy a fent említett pohárforma gyártási idejét is kitolhatjuk a Kr. u. 3. századra, hiszen a félgömbös tálforma népszerűségének csúcspontja pontosan ez az időszak volt.³⁸

Érdekes és eddig párhuzam nélküli az a pohár peremtöredék, amelynek ívelt, melegen lekerekített pereme alatt csőszerű kialakítás figyelhető meg (32). (11. tábla 8)

Említést érdemelnek azon talpgyűrűtöredékek, amelyek nem köthetőek pontosan meghatározott formához töredékességük okán, az azonban bizonyos, hogy talpgyűrűvel ellátott kelyhekhez tartoztak. Az egyik töredék külön bogból fűjt, magas, karcsú talpgyűrűvel rendelkezett, amely a szárrészénél gombban találkozott az edény hengeres testével (53). (11. tábla 24) A másik, hengeres testű pohárforma alacsony, széles, külön bogból készített talpgyűrűje vágott éllel került kialakításra.

A tároló és szállítóedények csoportjába főként palackok töredékei sorolhatóak, amelyek azonban formailag nem határozhatóak meg. Nagyrészt bordázott szalagfültöredékek kerültek elő, amelyek egyaránt lehettek hengeres és hasábos testű palackok tartozékai (57, 61, 64, 67, 68). (12. tábla 1, 4, 7, 10–

²⁶ RÜTTI 1991, *Form AR 107*; ISINGS 1957, *Form 46a*; RÜTTI 1991, *Form AR 109.1*; ISINGS 1957, *Form 44a*; GOETHERT-POLASCHEK 1977, *Form 22*.

²⁷ RÜTTI 1991, *Form AR 20.2*; ISINGS 1957, *Form 80*.

²⁸ RÜTTI 1991, *Form AR 29*.

²⁹ RÜTTI 1991, *Form AR 88.1*.

³⁰ RÜTTI 1991, *Form AR 98.1*; ISINGS 1957, *Form 85b*; GOETHERT-POLASCHEK 1977, *Form 47a*; RÜTTI 1991, *Form AR 98.2*.

³¹ BARKÓCZI 1988, *Form 29*. (Brigetióból és Intercisából származó edények.)

³² DÉVAI 2011, 136.

³³ RÜTTI 1991, *Form AR 60.3*; ISINGS 1957, *Form 96b*; BARKÓCZI 1988, *Kat. Nr. 132*. Barkóczy L. katalógusában hasonló díszítés egy intercisai, 3. század első felére datálható töredéken figyelhető meg.

³⁴ RÜTTI 1991, *Form AR 52*; ISINGS 1957, *Form 33*; MANDRUZZATO–MARCANTE 2005, *Kat. Nr.17–21*.

³⁵ ISINGS 1957, *Form 21*; BARKÓCZI 1988, *Form 71, Kat. Nr. 162*.

³⁶ DÉVAI 2011, 138, 3. tábla 3.

³⁷ HARTER 1999, 50.

³⁸ STERN 2001, 137.

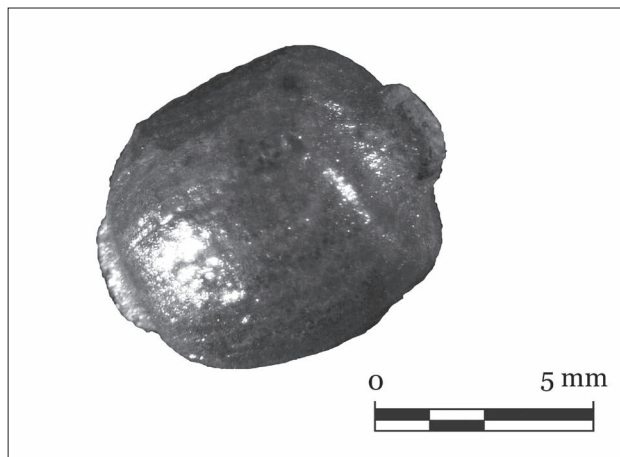
11) Ezen kívül néhány perem- és aljtöredéket kell megemlítenünk. Két kisebb fazékforma peremtöredéke ismert a 2011-es ásatási évből (70, 71). (12. tábla 12–13) Az egyik töredéken a pereme alatt vékony, plasztikus szálrátétdíszítés figyelhető meg. A másik töredék érdekes, az eddigi leletek között is ritkaságnak számító, melegen lekerékített, befelé visszahajtott kialakítású, amelynek alkalmazása a Kr. u. 1. és a 2. században jellemző.³⁹ A tároló- és szállítóedények alapanyaga egyetlen kivételtől eltekintve zöldes árnyalatú.

Az illatszeres üvegek főként színtelenített és kisebb részben üvegöld tónusú alapanyagból készültek (72–81). (12. tábla 14–20) Sajnálatos módon csaknem kizárólag peremtöredékek tartoznak ide, amelyek formája nem, csupán funkciója határozható meg. Az egyik üvegcsén a perem alatt vékony, plasztikus szálrátétből kialakított, spirálszerű díszítés látható. A 10 töredék közül mindössze egyet sikerült formailag besorolni, de ez is az egyik legáltalánosabb, gömbtestű illatszeres edények típusába tartozik.

Az ablaküvegtöredékek (82–92) csaknem kizárólag üvegöld árnyalatban készültek, de kékes tónusú is megjelenik közöttük. Átlagos vastagságuk 0,2 és 0,4 cm között váltakozik. Jó minőségű alapanyagból gyártották őket. A helyi igényeknek megfelelően egy homokkal felszórt keretbe öntötték az üvegmasszát, hogy azt a kihülés után könnyen el tudják távolítani. Ennek következtében az ablaküvegek egyik fele érdes, apró buborékok figyelhetők meg rajtuk, míg a másik oldaluk teljesen sima felszínű. A töredékek legnagyobb része az L15–L16 szelvényből, néhány töredék az E20–F20, E21–F21, valamint a J13–K13 szelvényekből került elő.

A viseleti tárgyak között csupán egyetlen üvegyöngyöt említhetünk (93). A kisméretű, gömbtestű tárgyat aranyfóliával díszítették.⁴⁰ (3. kép) Az aranyfóliával díszített gyöngyök csakúgy, mint az edények, a hellénizmus időszakában jelentek meg. Általában színtelenített üvegből készültek ezek a gyöngyök, hiszen az aranyfólia szépsége így tudott igazán érvényesülni. A római korban méretük általában kicsi, 5–6 mm átmérőjűek, gömb vagy hosszúkás, hen-

ger alakúak. Az Antoninus–Severus-korból sok példányuk ismert Britanniából, de a Kr. u. 4. századtól gyakori leletek a Rajna, illetve a Felső-Duna vidékén is. Lehetséges, hogy egyik gyártóhelyük valahol a Rajna mentén lehetett.⁴¹ A lelet érdekessége az, hogy nem az általánosan elterjedt úgynevezett szendvicsgyöngyök közé tartozik, ahol két üvegréteg között található meg az aranyfólia, hanem csupán az üvegyöngy felszínére applikálták rá a díszítést jelentő aranylemezt.

3. kép: Aranyfóliás üvegyöngy
Abb. 3: Glasperle mit Goldfolie

Összefoglalásként elmondható az, hogy az előző évek tendenciáival megegyező mértékben kerültek elő üvegtöredékek,⁴² főként az asztali használatú edények, poharak és tálformák a meghatározóak az anyagban. Kisebb mértékben vannak jelen a tároló- és szállítóedények, illetve az illatszeres üvegek töredékei. Az ablaküvegtöredékek jelenléte bizonyítékot jelent arra, hogy az épületek nyílásainak egy része üvegezett volt. Meg kell azonban jegyeznünk: mivel a vizsgált időszakban általános volt a törött üveg gyűjtése és újrafelhasználása, a településeken főként a kisebb, nem meghatározható töredékek maradnak fent. Ennél fogva a települések leletei sem tükrözik vissza az adott időszak, illetve terület mindennapi élete során használt tárgyak teljességét.⁴³

KATALÓGUS

1. Kónikus tál peremtöredéke (10. tábla 1)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 20.2; ISINGS 1957, Form 80.

Ltsz.: KGYM 2011.001.69.

Leírás: Tál kihajló, melegen lekerékített, megvastagodó peremtöredéke.

Méreték: á=14 cm, $v_{\text{peremfal}}=0,44$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,17$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Kelkezés: Kr. u. 1. század közepe–3. század közepe.

³⁹ COOL–PRICE 1995, Kat. Nr. 809–810.

⁴⁰ Zeiss Stereo Discovery.V8. géppel készült (KMOP-4.2.1/B-10-2011-0002).

⁴¹ BOON 1977, 193–207.

⁴² DÉVAI 2011, 133; BARTUS–BORHY et al. 2012, 11–21.

⁴³ ANTONARAS 2010, 300.

2. *Kónikus tál talpgyűrűjének töredéke* (10. tábla 2)
Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 20.2; ISINGS 1957, Form 80.

Ltsz.: KGYM 2011.001.70.

Leírás: Tál talpgyűrűjének töredéke. Az előzővel egy individuum. Vastag, rátett talpgyűrű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,17$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–3. század közepe.

3. *Tál talpgyűrűtöredéke* (10. tábla 3)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.001.75.

Leírás: Tál csőszerű, rátét talpgyűrűjének töredéke, az alj egyenes, megvastagodó, enyhén benyomott, tartórúd nyoma látható.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,08$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

4. *Bordázott tál oldaltöredéke* (10. tábla 4)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 29.

Ltsz.: KGYM 2011.E18–F19.002.3.

Leírás: Bordázott tál oldaltöredéke. Az edény alapanyagából kialakított, kicsípített U alakú bordadíszítéssel.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,2$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század közepe.

5. *Tál aljtöredéke* (10. tábla 5)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E18–F19.002.4.

Leírás: Tál megvastagodó aljtöredéke, egyenes, ívelt aljú, tartórúd nyomával. Az edény anyagából készített szálrátét talpgyűrűvel.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,24$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

6. *Bordázott tál oldaltöredéke* (10. tábla 6)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 29.

Ltsz.: KGYM 2011.E18–F19.008.10.

Leírás: Tál oldaltöredéke. Az edény alapanyagából kialakított, kicsípített U alakú bordadíszítéssel.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,06$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század közepe.

7. *Tál peremtöredéke* (10. tábla 7)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 109.1; ISINGS 1957, Form 44a; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 22.

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.55.

Leírás: Tál peremtöredéke, csőszerű, melegen lekerekített, kifelé visszahajtott.

Méretetek: $\hat{a} = 13,4$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,5$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,12$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–4. század.

8. *Bordázott tál oldaltöredékei* (10. tábla 8)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 29.

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.088.4–5.

Leírás: Bordázott tál alj- és oldaltöredékei. Az alj megvastagodó, az edény alapanyagából kialakított, kicsípített U alakú bordadíszítéssel.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,12$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század közepe.

9. *Tál peremtöredéke* (10. tábla 9)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 88.1.

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.67.

Leírás: Tál melegen lekerekített, megvastagodó peremtöredéke.

Méretetek: $\hat{a} = 14,2$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,7$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,13$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–3. század közepe.

10. *Tál peremtöredéke* (10. tábla 10)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 109.1; ISINGS 1957, Form 44a; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 22.

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.115.1.

Leírás: Tál peremének töredéke, melegen lekerekített, kifelé visszahajtott.

Méretetek: $\hat{a} = 14,4$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,466$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,11$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–4. század.

11. *Tál talpgyűrűtöredéke* (10. tábla 11)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: 2011.J13–K13.011.111.

Leírás: Tál talpgyűrűjének töredéke. Az edény alapanyagából készült plasztikus szálrátét talpgyűrűvel.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,120$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

12. *Tál talpgyűrűjének töredéke* (10. tábla 12)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.112.

Leírás: Tál talpgyűrűjének töredéke, vastag szálrátétből készült.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,13$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

13. *Tál peremtöredéke* (10. tábla 13)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 109.1; ISINGS 1957, Form 44a; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 22.

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.114.

Leírás: Tál peremtöredéke, a perem melegen lekerekített, kifelé visszahajtott.

Méreték: $v_{\text{átlagos}}=0,08$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–4. század.

14. *Kónikus tál peremtöredéke* (10. tábla 14)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 107; ISINGS 1957, Form 46a.

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.115.

Leírás: Tál peremtöredéke, a perem melegen lekerekített, kifelé visszahajtott.

Méreték: $\hat{a}=12,6$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,5$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,1$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század.

15. *Tál peremtöredéke* (10. tábla 15)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 109.1; ISINGS 1957, Form 44a; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 22.

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.098.13.

Leírás: Tál peremtöredéke, melegen lekerekített, kifelé visszahajtott.

Méreték: $\hat{a}=13,6$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,57$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,11$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–4. század.

16. *Kónikus tál peremtöredéke* (10. tábla 16)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 20.2; ISINGS 1957, Form 80.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.56.

Leírás: Kónikus tál peremtöredéke. A perem vízszintesen kilaposodó, melegen lekerekített, megvastagodó.

Méreték: $v_{\text{peremfal}}=0,44$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,23$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–3. század közepe.

17. *Tál peremtöredéke* (10. tábla 17)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 88.1.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.111.

Leírás: Tál peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel, alatta a tál külső oldalán becsiszolt szalag.

Méreték: $\hat{a}=14$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,62$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,23$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–3. század közepe.

18. *Tál aljtöredéke* (10. tábla 18)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.104.

Leírás: Tál aljtöredéke, az edény alapanyagából kialakított plasztikus szálrátét talpgyűrűvel.

Méreték: $v_{\text{átlagos}}=0,12$ cm.

Színmeghatározás: sárgászöld.

19. *Tál peremtöredéke* (10. tábla 19)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 88.1.

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.106–108.

Leírás: Tál peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel, alatta a tál külső oldalán becsiszolt szalag.

Méreték: $\hat{a}=12,6$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,5$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,12$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–3. század közepe.

20. *Tál peremtöredéke* (10. tábla 20)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 88.1.

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.110.

Leírás: Tál peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel.

Méreték: $\hat{a}=12,6$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,48$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,14$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–3. század közepe.

21. *Tál peremtöredéke* (10. tábla 21)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 109.1; ISINGS 1957, Form 44a; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 22.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.100.

Leírás: Tál peremtöredéke, melegen lekerekített, kifelé visszahajtott.

Méreték: $\hat{a}=10,6$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,82$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,16$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–4. század.

22. *Tál peremtöredéke* (10. tábla 22)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 88.1.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.40.

Leírás: Tál peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel, az edény testén egy vékony sávban bekarcolt vonaldíszsel.

Méreték: $\hat{a}=14,8$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,5$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,08$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–3. század közepe.

23. *Tál talpgyűrűje* (10. tábla 23)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.097.34.

Leírás: Tál aljtöredéke, a saját anyagából készült vékony szálrátét talpgyűrűvel, oldalrészén facettált oválisok virágszirom alakzatban.

Méreték: $v_{\text{átlagos}}=0,1$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

24. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 1)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.2.

Ltsz.: KGYM 2011.E18–F19.024.1.

Leírás: Pohár peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó, az edény külső oldalán a perem alatt plasztikus becsiszolt szalaggal.

Méreték: $\hat{a}=6,4$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,35$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,13$ cm.
 Színmeghatározás: színtelen.
 Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

25. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 2)
 Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.2.
 Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.54.
 Leírás: Pohár peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel, alatta pasztikusán kiemelkedő, becsiszolt szalag.
 Méretek: $\hat{a}=6,2$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,2$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,07$ cm.
 Színmeghatározás: színtelen.
 Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

26. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 3)
 Meghatározás: ISINGS 1957, Form 21; BARKÓCZI 1988, Form 71, Kat. Nr. 162.
 Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.63.
 Leírás: Pohár ívelt, vágott, csiszolt peremtöredéke. A peremen és alatta egy sávban vízszintes vékony, kerékvésett szalag, alatta függőlegesen álló facettált oválisok.
 Méretek: $v_{\text{peremfal}}=0,12$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,12$ cm.
 Színmeghatározás: színtelen.
 Keltezés: Kr. u. 1. század vége–2. század eleje.

27. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 4)
 Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.
 Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.009.62.
 Leírás: Pohár peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel. Az edény külső oldalán a perem alatt pasztikus becsiszolt szalaggal.
 Méretek: $v_{\text{peremfal}}=0,2$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,12$ cm.
 Színmeghatározás: színtelen.

28. *Pohár peremtöredéke*
 Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.
 Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.71–72.
 Leírás: Pohár peremtöredéke melegen lekerekített, megvastagodó peremmel.
 Méretek: $v_{\text{peremfal}}=0,3$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,9$ cm.
 Színmeghatározás: színtelen.

29. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 5)
 Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.
 Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.079.4.
 Leírás: Hengeres testű, függőleges falú pohár peremtöredéke. A perem melegen lekerekített, megvastagodó.
 Méretek: $\hat{a}=9$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,34$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,15$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.
 Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

30. *Talpgyűrűs kehely töredéke* (11. tábla 6)
 Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.
 Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.079.5.
 Leírás: Hengeres testű kehely töredéke. Az alj külön bogból készült, alacsony talpgyűrűből áll, ennek pereme vágott. Az edény teste fűzőld alapanyagból készült, míg a rátét talpgyűrű színtelen üvegből.
 Méretek: $v_{\text{átlagos}}=0,32$ cm.
 Színmeghatározás: fűzőld.

31. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 7)
 Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.
 Ltsz.: KGYM 2011.F20.112.15.
 Leírás: Pohár peremtöredéke, melegen lekerekített, befelé visszahajtott.
 Méretek: $\hat{a}=7,4$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,25$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,12$ cm.
 Színmeghatározás: üvegzőld.

32. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 8)
 Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.
 Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.107.
 Leírás: Tölcséres szájú pohár peremtöredéke. A perem melegen lekerekített, megvastagodó, alatta az edény testéből kialakított vízszintesen futó, csőszerrű díszítéssel.
 Méretek: $\hat{a}=8,4$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,2$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,08$ cm.
 Színmeghatározás: üvegzőld.

33. *Pohár oldaltöredéke* (11. tábla 9)
 Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 60.3; ISINGS 96b; BARKÓCZI 1988, Kat. Nr. 132.
 Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.117.
 Leírás: Félgömbös testű pohár oldaltöredéke, az edény testéből kicsípített bordadíszítéssel.
 Méretek: $v_{\text{átlagos}}=0,08$ cm.
 Színmeghatározás: színtelen.
 Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század közepe.

34. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 10)
 Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.
 Ltsz.: KGYM 2011.K13.036.43.
 Leírás: Pohár peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel.
 Méretek: $\hat{a}=10$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,4$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,18$ cm.
 Színmeghatározás: színtelen.
 Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

35. *Pohár oldaltöredéke* (11. tábla 11)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 60.3; ISINGS 96b; BARKÓCZI 1988, Kat. Nr. 132.

Ltsz.: KGYM 2011.K13.036.47.

Leírás: Félgömbös testű pohár oldaltöredéke, függőlegesen álló, az edény testéből kialakított bordadísztéssel, amelyen bütyköket alakítottak ki.

Méretek: $v_{\text{átlagos}} = 0,12$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század közepe.

36. *Behúzott peremű pohár oldaltöredéke* (11. tábla 19)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.57.

Leírás: Behúzott peremű pohár oldaltöredéke. A perem melegen lekerekített, megvastagodó.

Méretek: $\hat{a} = 9$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,47$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,13$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

37. *Pohár oldaltöredéke* (11. tábla 12)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 60.3; ISINGS 96b; BARKÓCZI 1988, Kat. Nr. 132.

Ltsz.: 2011.L13–L14.016.454.

Leírás: Pohár oldaltöredéke. Plasztikus szárlrátét díszítéssel.

Méretek: $v_{\text{átlagos}} = 0,070$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele– 3. század közepe.

38. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 13)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.470.

Leírás: Pohár peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel.

Méretek: $v_{\text{peremfal}} = 0,3$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,114$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

39. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 14)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.478.

Leírás: Pohár peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel.

Méretek: $\hat{a} = 6,2$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,32$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,115$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

40. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 15)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.478.

Leírás: Pohár peremtöredéke, a perem melegen lekerekített, megvastagodó.

Méretek: $\hat{a} = 6,4$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,415$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,11$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

41. *Pohár peremtöredéke*

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.479.

Leírás: Pohár peremtöredéke. A perem melegen lekerekített, megvastagodó.

Méretek: $v_{\text{peremfal}} = 0,2$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,13$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

42. *Pohár peremtöredéke*

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.480.

Leírás: Pohár peremtöredéke. A perem melegen lekerekített, megvastagodó.

Méretek: $v_{\text{peremfal}} = 0,25$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,16$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

43. *Pohár peremtöredéke*

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.523.

Leírás: Pohár melegen lekerekített, megvastagodó peremtöredéke.

Méretek: $v_{\text{peremfal}} = 0,3$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,12$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

44. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 16)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.100.

Leírás: Hengeres testű, függőleges falú pohár melegen lekerekített, megvastagodó peremtöredéke.

Méretek: $\hat{a} = 10$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,325$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,06$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

45. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 17)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.

Ltsz.: 2011.L14.084.102.

Leírás: Pohár peremtöredéke, hengeres fallal, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel, alatta a külső edényfalon becsiszolt szalaggal.

Méretetek: $\hat{a}=6,8$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,37$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,09$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

46. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 18)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.

Ltsz.: KGYM 2011.L14.284.101.

Leírás: Hengeres testű, függőleges falú pohár peremtöredéke. A perem melegen lekerekített, megvastagodó.

Méretetek: $\hat{a}=9$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,36$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,15$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

47. *Pohár peremtöredéke*

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.025.37.

Leírás: Pohár peremtöredéke, melegen lekerekített, megvastagodó peremmel.

Méretetek: $v_{\text{peremfal}}=0,23$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,12$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

48. *Pohár oldaltöredéke* (11. tábla 20)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 52; ISINGS 1957, Form 33; MANDRUZZATO–MARCANTE 2005, Kat. Nr.17–21.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.40.

Leírás: Pohár oldaltöredéke, U alakban elhelyezett, vékony, az edény alapanyagából készült szálrátétdíszítéssel.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,1$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század vége–2. század eleje.

49. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 21)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.47.

Leírás: Hengeres testű, függőleges falú pohár peremtöredéke. A perem enyhén behúzott, megvastagodó, melegen lekerekített.

Méretetek: $\hat{a}=11$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,46$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,2$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

50. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 22)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.070.5.

Leírás: Függőleges falú pohár melegen lekerekített, megvastagodó peremtöredéke.

Méretetek: $\hat{a}=9,4$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,39$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,16$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

51. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 23)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.2.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.094.9.

Leírás: Pohár peremtöredéke, kihajló, melegen lekerekített, enyhén megvastagodó peremmel, alatta az edény testén plasztikus, becsiszolt szalaggal.

Méretetek: $\hat{a}=7,8$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,21$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,07$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

52. *Pohár peremtöredéke*

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.097.36.

Leírás: Pohár oldaltöredéke, pereme melegen lekerekített, megvastagodó, fala függőleges.

Méretetek: $\hat{a}=8,4$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,44$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,17$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

53. *Kehely szárának töredéke* (11. tábla 24)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.094.10.

Leírás: Kehely szárának töredéke. A talp külön bogból kialakított, töredékes, az aljon tartórúd nyoma látható.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,14$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

54. *Pohár peremtöredéke* (11. tábla 25)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.

Ltsz.: KGYM 2011.L16.096.27.

Leírás: Hengeres testű, függőleges falú pohár melegen lekerekített, megvastagodó peremtöredéke.

Méretetek: $\hat{a}=8,6$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,46$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,15$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

55. Pohár oldaltöredéke (11. tábla 26)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L16.096.29.

Leírás: Benyomott falú pohár oldaltöredéke.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,12$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

56. Pohár peremtöredéke (11. tábla 27)

Meghatározás: RÜTTI 1991, Form AR 98.1; ISINGS 1957, Form 85b; GOETHERT-POLASCHEK 1977, Form 47a; BARKÓCZI 1988, Form 29.

Ltsz.: KGYM 2011.L16.138.2.

Leírás: Pohár melegen lekerekített, megvastagodó peremtöredéke.

Méretetek: $\acute{a} = 10$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,31$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,1$ cm.

Színmeghatározás: színtelen

Keltezés: Kr. u. 2. század második fele–3. század eleje.

57. Korsó szalagfülének töredéke (12. tábla 1)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.106.

Leírás: Korsó szalagfülének töredéke. Külső felülete enyhén bordázott.

Színmeghatározás: színtelen.

58. Talpgyűrű (12. tábla 2)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.001.73.

Leírás: Talpgyűrűvel ellátott alj. A talpgyűrű csőszerrű, az alj megvastagodó, egyenes, rajta tartórúd nyoma látható.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,1$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

59. Talpgyűrű töredéke (12. tábla 3)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.46.

Leírás: Talpgyűrű töredéke, csőszerrű, megvastagodó, egyenes, enyhén benyomott aljjal.

Színmeghatározás: színtelen.

60. Palack vagy korsó aljtöredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.001.68.

Leírás: Palack vagy korsó aljának töredéke. Az alj megvastagodó, benyomott, tartórúd nyomával. Szálratét talpgyűrű töredéke kivehető rajta.

Színmeghatározás: üvegzöld.

61. Palack fültöredéke (12. tábla 4)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.001.76.

Leírás: Palack bordázott szalagfülének töredéke. A fül alsó *attache*-a az edény vízszintes vállán ül.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,32$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

62. Palack vagy korsó fültöredéke (12. tábla 5)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E18–F18.023.7.

Leírás: Palack vagy korsó vastag, sima felületű szalagfülének az edény vállára támaszkodó alsó *attache*-a. Az edény hengeres testű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,12$ cm.

Színmeghatározás: sárgászöld.

63. Palack fültöredéke (12. tábla 6)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.58.

Leírás: Palack sima szalagfülének töredéke.

Színmeghatározás: üvegzöld.

64. Palack szalagfültöredéke (12. tábla 7)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.64.

Leírás: Palack bordázott szalagfülének töredéke.

Színmeghatározás: üvegzöld.

65. Palack peremtöredéke (12. tábla 8)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.081.1.

Leírás: Palack melegen lekerekített peremtöredéke.

Méretetek: $\acute{a} = 3,9$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,33$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,1$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

66. Palack peremtöredéke (12. tábla 9)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.005.5.

Leírás: Palack peremének töredéke. A perem vízszintesen kihajló, melegen lekerekített, befelé visszahajtott.

Méretetek: $\acute{a} = 5,2$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,72$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,22$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

67. Palack szalagfültöredéke (12. tábla 10)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L13.066.122.

Leírás: Palack bordázott szalagfülének töredéke. A fül alsó *attache*-a az edény vízszintes vállán ül.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,323$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

68. *Palack szalagfülének töredéke* (12. tábla 11)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L13.066.18.

Leírás: Palack bordázott szalagfülének vállra támaszkodó alsó *attache*-a.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,320$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

69. *Palack aljtöredéke*

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.76.

Leírás: Palack aljtöredéke.

Színmeghatározás: sötétzöld.

70. *Fazék peremtöredéke* (12. tábla 12)

Meghatározás: COOL–PRICE 1995, Kat. Nr. 809–810.

Ltsz.: KGYM 2011.E18–F19.008.9.

Leírás: Fazék peremtöredéke, melegen lekerekített, befelé visszahajtott.

Méretetek: $v_{\text{peremfal}} = 0,52$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,06$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1–2. század.

71. *Fazék peremtöredéke* (12. tábla 13)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L14.84.102.

Leírás: Fazék peremtöredéke. A perem melegen lekerekített, megvastagodó, alatta, az edény nyakán annak anyagából készült, vékony, plasztikus szálrátét díszítéssel.

Méretetek: $\hat{a} = 5,8$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,33$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,11$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

72. *Illatszeres üveg pereme* (12. tábla 14)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.56.

Leírás: Illatszeres üveg melegen lekerekített, befelé visszahajtott peremtöredéke.

Méretetek: $\hat{a} = 3,3$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,7$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

73. *Gömbtestű illatszeres üveg oldaltöredéke*

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.57.

Leírás: Gömbtestű illatszeres üveg oldaltöredéke.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,11$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

74. *Illatszeres üveg pereme* (12. tábla 15)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.079.3.

Leírás: Illatszeres üveg peremének töredéke. Melegen lekerekített, megvastagodó perem.

Méretetek: $\hat{a} = 4,2$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,325$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,2$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

75. *Illatszeres üveg pereme* (12. tábla 16)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.K13.036.48.

Leírás: Illatszeres üveg peremtöredéke, a perem melegen lekerekített, befelé visszahajtott.

Méretetek: $\hat{a} = 1,7$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,35$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,14$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

76. *Illatszeres üveg aljtöredéke*

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L13.066.19.

Leírás: Illatszeres üveg aljtöredéke.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,13$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

77. *Illatszeres üveg aljtöredéke* (12. tábla 17)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.58.

Leírás: Illatszeres üveg aljtöredéke. Az alj egyenes, benyomott, tartórúd rögzítésének helyén egy kis üvegcsépp visszamaradt.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,16$ cm.

Színmeghatározás: sötétzöld.

78. *Nyomott gömbös testű illatszeres edény töredékei* (12. tábla 18)

Meghatározás: BARKÓCZI 1988, Form 86.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.112–114.

Leírás: Nyomott gömbös testű illatszeres üveg oldal és nyaktöredékei.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}} = 0,07$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

Keltezés: Kr. u. 1. század közepe–4. század.

79. *Illatszeres üveg pereme* (12. tábla 19)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.99.

Leírás: Illatszeres üveg melegen lekerekített, befelé visszahajtott pereme, nyakán az edény anyagából készült plasztikus szálrátét díszítéssel.

Méretetek: $\hat{a} = 2$ cm, $v_{\text{peremfal}} = 0,33$ cm, $v_{\text{átlagos}} = 0,28$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

80. *Illatszeres üveg pereme* (12. tábla 20)

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.78.

Leírás: Illatszeres üveg peremtöredéke. A perem vízszintesen kihajló, melegen lekerekített, befelé visszahajtott.

Méretetek: $\hat{a}=3,6$ cm, $v_{\text{peremfal}}=0,34$ cm, $v_{\text{átlagos}}=0,17$ cm.
Színmeghatározás: színtelen.

81. Gömbtestű illatszeres üveg oldaltöredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.102.

Leírás: Gömbtestű illatszeres üveg oldaltöredéke.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,1$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

82. Ablaküveg töredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.471.

Leírás: Ablaküveg oldaltöredéke. Az egyik fele érdes, a másik sima felszínű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,2$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

83. Ablaküveg töredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.088.6

Leírás: Ablaküveg töredéke, szélénél megvastagodó, lekerekített éllel. Az egyik fele érdes, a másik sima felszínű. U alakú, vékony sávok megmunkálásnyomok láthatóak a sima felszínen.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,4$ cm.

Színmeghatározás: kékeszöld.

84. Ablaküveg töredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.088.7.

Leírás: Ablaküveg töredéke.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,25$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

85. Ablaküveg töredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.69.

Leírás: Ablaküveg oldaltöredéke. Az egyik fele érdes, a másik sima felszínű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,25$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

86. Ablaküveg oldaltöredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.40.

Leírás: Ablaküveg oldaltöredéke. Az egyik fele érdes, a másik sima felszínű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,2$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

87. Ablaküveg töredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg.

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L16.027.73.

Leírás: Ablaküveg oldaltöredéke. Az egyik fele érdes, a másik sima felszínű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,36$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

88. Ablaküveg töredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.101.

Leírás: Ablaküveg oldaltöredéke, egyik felülete érdes, a másik sima felszínű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,23$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

89. Ablaküveg oldaltöredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.103.

Leírás: Ablaküveg oldaltöredéke, az egyik fele érdes, a másik sima felszínű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,33$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

90. Ablaküveg töredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.106.

Leírás: Ablaküveg oldaltöredéke, egyik felülete érdes, a másik sima felszínű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,18$ cm.

Színmeghatározás: színtelen.

91. Ablaküveg oldaltöredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.41.

Leírás: Ablaküveg oldaltöredéke. Az egyik fele érdes, a másik sima felszínű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,15$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

92. Ablaküveg töredéke

Meghatározás: A forma nem határozható meg pontosan.

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.092.12.

Leírás: Ablaküveg oldaltöredéke. Az egyik fele érdes, a másik sima felszínű.

Méretetek: $v_{\text{átlagos}}=0,23$ cm.

Színmeghatározás: üvegzöld.

93. Aranyfóliás üveggyöngy (3. kép)

Meghatározás: A forma pontosan nem meghatározható.

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.109.

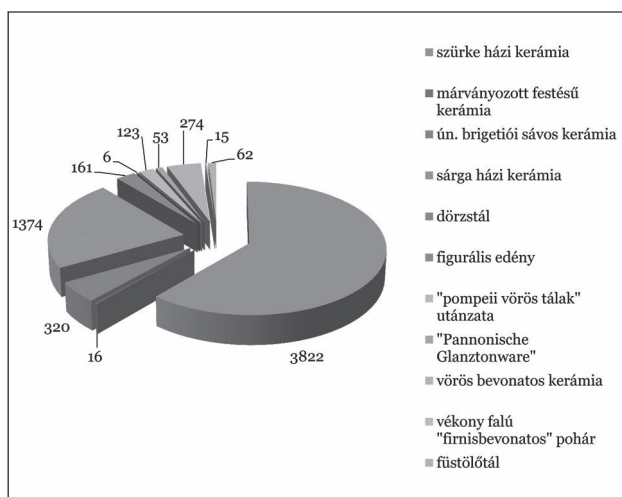
Leírás: Aranyfóliás üveggyöngy, szintelen alapüveg külső felületére applikált vékony aranyfóliával.

Méretetek: axis=0,69 cm, diameter=0,47 cm, basis=0,27 cm.

Színmeghatározás: szintelen.

HELYI KERÁMIÁK

A 2011. évi ásatás során előkerült kerámiaanyag többségét a helyi készítésű edények 6226 töredéke adja, amelyek típusukat tekintve a korábbi évekhez hasonló arányban jelentkeztek. (4. kép)

4. kép: A helyi készítésű kerámia típusok százalékos megoszlása

Abb. 4: Verteilung der lokalen Keramik

3822 töredék (61,39%) szürke házi kerámiákhoz, 1376 (22,07%) nyers színű edényekhez tartozott. Előbbiek többnyire keményre égetett, durva, kavicsos anyagúak, felületük érdes. A Pannonia-szerre általánosan jellemző formák jelentkeztek: tányérok, fedők, fazekak, *caccabusok*, valamint korsók, kancsók, poharak, hombárok. Külön említést érdemel egy formailag meghatározhatatlan szűrőtöredék⁴⁴ és egy jó minőségű, csaknem teljes egészében megmaradt „*Faltenbecher*” (1). (13. tábla 1) A nyers színű töredékek anyaga a sárga különböző árnyalataira égetett, apró fekete zárványokat, fehér mészszenecskéket és csillámot tartalmazó agyag. Többségük füles kancsókhoz és korsókhoz, kisebb részük tálak-

hoz, csészékhez, fedőhöz tartozott. Egy pohár formájú, apró lyukakkal áttört töredéket szűrőként lehet meghatározni (2). (13. tábla 2) 2011-ben díszítés szempontjából két egyedi töredék került elő: egy vésett díszítésű oldal- (3) (13. tábla 3) és egy a belső oldalon párhuzamos sorokban vörös pöttyökkel díszített aljtöredék (4). (13. tábla 4) Három töredék⁴⁵ aquincumi párhuzamok alapján perselyhez tartozhatott (5). (13. tábla 5) A forma Brigetióban eddig ismeretlen volt.

320 töredék (5,14%) képviseli az úgynevezett brigetiói sávos kerámiák csoportját. A típus legkorábbi példái a Flavius-korban jelentek meg Poetoviában, innen terjedtek el Dél- és Nyugat-Pannoniába, valamint a Noricummal határos területekre.⁴⁶ Műhelyek azonosíthatóak Aquincumban és Brigetióban, utóbbi a Kr. u. 2. században és a 3. század első felében a sávos kerámiák fő gyártási központja volt.⁴⁷ A szőny-vásártéri töredékek nyers színűre, sárgára égetett anyagúak, homokot, apró fehér mészszenecskéket tartalmaznak. Felületükön keskenyebb-szélesebb sávban vörös vagy barna festés látható díszítetlenül vagy az alapszint szabadon hagyó fogas karcollással (*Rädchenverzierung*), vízszintesen körbefutó vonallal, ritkábban hullámvonallal tagolva. Formájukat tekintve kétosztatú szalagfüles, tölcséres peremű korsóhoz,⁴⁸ fül nélküli, kihajló peremű korsókhoz,⁴⁹ tojásdad testű, vízszintes, sima⁵⁰ vagy bordázott⁵¹ peremű fazekakhoz tartoztak. Párhuzamaik Szőny-Gerhát fazekastelepen és a helyi temetők anyagában is szép számmal megtalálhatóak.⁵² Egy vízszintes, bordázott felületű peremtöredék (6) (13. tábla 6) nyakát körbefutó, domború fogazott lécc tagolja, hasonló díszítésű edény a brigetiói Tussla-gyűjteményből ismert.⁵³

Az anyagban 274 (4,40%) vörös bevonatos kerámia töredéket lehetett meghatározni, amelyek formailag azonosak a nyers színűekkel. Többségében korsók, tálak és poharak oldaltöredékei kerültek elő. Jel-

⁴⁴ Ltsz.: KGYM 2011.F19.032.26.

⁴⁵ Ltsz.: KGYM 2011.J13-K13.011.197-198, 2011.L14.084.133. Párhuzamot lásd: KUZSINSZKY 1932, 333, 340. ábra.

⁴⁶ PÓCZY 1957, 41; BÓNIS 1970, 80.

⁴⁷ PÓCZY 1957, 41; BÓNIS 1970, 78.

⁴⁸ Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.312.

⁴⁹ Ltsz.: KGYM 2011.J13-K13.011.564, 2011.J13.034.11.

⁵⁰ Ltsz.: KGYM 2011.L13-L14.016.583-597, 2011.E20-F20.061.17.

⁵¹ Ltsz.: KGYM 2011.F20.112.16-19, 2011.F20.112.25-26, 2011.E20-F20.009.113, 2011.L13-L14.041.23.

⁵² BÓNIS 1970, 71-86.

⁵³ BÓNIS 1970, 5. ábra 2.=6. ábra 2.

⁵⁴ Ltsz.: KGYM 2011.L13-L14.016.52, 2011.L13-L14.084.72, 2011.J13-K13.011.565.

lemzőek a befelé hajló, lekerekített peremű tálak,⁵⁴ illetve kis számban, de jelen vannak gyűrűs tálak peremtöredékei is.⁵⁵ Egy gömbös testű, kissé kihajló peremű csésze⁵⁶ párhuzama Carnuntumból ismert.⁵⁷ A vörös bevonatos kerámiák egy része Drag. 18/31, Drag. 33 és Drag. 37 *terra sigillata* formát utánoz,⁵⁸ ezek anyaga rossz minőségű, porózus, sárgászörszöregégetett, fehér mészszemcséket és homokot tartalmazó agyag, kopott, matt narancssárga bevonattal. Drag. 37 *terra sigillata* utánzat vörös bevonattal Szöny-Gerhát fazekastelepen is készült.⁵⁹

2011-ben 161 (2,59%) dörzstáltöredék került elő. Többségük bevonat nélküli, nyers színű, de van közöttük 29 vörös bevonatos, közöttük 3 lángolt festéssel díszített peremű⁶⁰ és egy mázas is.⁶¹ A római étkezési szokások elterjedését jelölő *mortariumok* formáját funkciójuk határozta meg, így felépítésük kisebb jegyeket leszámítva nem változik az évszázadok során. Nyers színű és mázas dörzstálakat Szöny-Gerhát fazekastelepen is készítettek.⁶² Póczy K. szerint vörös bevonatos *mortariumok* is nagy számban jelentek a fazekastelep anyagában,⁶³ de Bónis É. későbbi publikációjában már csak egy lángolt festésű peremet közölt.⁶⁴

123 töredék (1,98%) „*pompeii vörös tál*” utánzatokhoz tartozott, jórészt perem- és oldaltöredékek, valamint 6 profiltöredék.⁶⁵ A kerámiatípust behúzott peremű tálak jellemzik, íveltebb vagy meredekebb fallal, belső oldalukon és a külső peremszegélyen vörös festéssel. A szöny-vásártéri leletek anyaga főleg vörössárgára égetett, porózus, rossz minőségű. A „*pompeii vörös tálak*” utánzatait Pannoniában a Kr. u. 1. század végén kezdték el gyártani, majd az Antoninus-kortól a vörös festésű változatokat a szürkére, ritkábban nyers színűre égetett utánzatok kezdték felváltani. A forma szórványosan a 4. századig továbbélt.⁶⁶

Nagyon kevés *turribulum*, azaz füstölőtál (62; 1%), úgynevezett pannoniai szürke kerámia (53; 0,85%), márványozott festésű kerámia (16; 0,26%)

és vékony falú „*firnisbevonatos*” pohártöredék (15; 0,24%) jelentkezett az anyagban.

A Kr. u. 2. században Pannoniában igen kedvelt füstölőtálak a Szöny-Vásártéren szürke és nyers színű változatban is megtalálhatóak, amelyeket a has külső részén két vagy több sorban plasztikus hullámsorral, rovátkolt sorral vagy szögletes fogadással díszítettek, ritkábban a talp szélén vagy a belső oldalon. A Szöny-Gerhát lelőhely és a szönykurucdombi fazekastelep anyagában egyaránt jelen vannak ezek.⁶⁷ Az úgynevezett pannoniai szürke kerámiatöredékek között egy szürke anyagú, szürke bevonatos Drag. 37 formát lehetett azonosítani, amelyen a fogaskarcolás alatt bepecsételt díszítés maradványa látható (7). (13. tábla 7) Drag. 37 *terra sigillata* formát utánozó pannoniai szürke kerámiákat a Szöny-Gerhát fazekastelepen is gyártottak.⁶⁸ 2011-ben további két bepecsételt rozettával díszített töredék került elő (8–9). (13. tábla 8–9) Anyaguk sárgára égetett, bevonatuk vörös színű.

A márványozott festésű kerámiatöredék mindegyikének anyaga sárga, porózus, rossz minőségű, amelyre közvetlenül ecsettel vitték fel a vörös és barna különböző árnyalataiban a márványozást. Főleg nagy ecsetvonásokkal márványozott korszok oldaltöredékei vannak jelen, amelyeken kívül egy korszok fültöredéke,⁶⁹ egy *terra sigillata* formát utánozó edény talpgyűrűs aljtöredéke,⁷⁰ továbbá egy gyűrűs tál peremtöredéke került elő.⁷¹ A márványozás technikája a Kr.u. 1. században tűnt fel Pannoniában és az Antoninus-korig általános volt.⁷² Márványozott festésű korszok és gyűrűs tálak Szöny-Gerhát fazekastelepről is ismertek.⁷³

A ritka leletek közé tartozik 6 arcós edénytöredék (0,10%), közülük két-két töredék anyaga és hasonló kivitelezése miatt egy-egy edény részét képezte. Az egyik arcós edénynek egy szemet és egy fület ábrázoló töredéke maradt meg (10), (13. tábla 10) a másikon két peremtöredéke egy szemábrázolással (11). (13. tábla 11) Egy további, szórványból előkerült töre-

⁵⁵ Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.562, 2011.J13–K13.098.48, 2011.E20–F20.009.79.

⁵⁶ Ltsz.: KGYM 2011.F20.111.48.

⁵⁷ GRÜNEWALD 1977, Taf. 5, 7.

⁵⁸ Drag. 18/31: ltsz.: KGYM 2011.F20.113.2.; Drag. 33: ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.68.; Drag. 37: ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.307, 2011.E20–F21.009.115, 2011.E20–F20.009.36, 2011.L15–L16.025.33.

⁵⁹ BÓNIS 1979, Abb. 9:2., Abb. 15:2, 9, Abb. 16:3.

⁶⁰ Ltsz.: KGYM 2011.E18–F19.008.17, 2011.E20–F20.009.130, 2011.L15–L16.054.263.

⁶¹ Ltsz.: 2011.J13–K13.011.216.

⁶² BÓNIS 1979, Abb. 16:12, 13.

⁶³ PÓCZY 1957, 39.

⁶⁴ BÓNIS 1979, 108, Abb. 6:17.

⁶⁵ Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.123, 2011.E20–

F20.009.122, 2011.L.14.084.149, 2011.L.14.084.155, 2011.L.14.084.142–146, 2011.L.14.084.150, 2011.L.14.084.152, 2011.L15–16.097.78, 2011.L15–16.097.80–81, 2011.E20–F20.088.10–11.

⁶⁶ GABLER 1977, 163; GABLER 1989, 476; GRÜNEWALD 1979, 41, Taf. 25, 4–5.

⁶⁷ BÓNIS 1976, 78; BÓNIS 1979, Abb. 7:17, 18, Abb. 9:9–11, Abb. 15: 15–17.

⁶⁸ BÓNIS 1979, Abb. 8:9–10, 13.

⁶⁹ Ltsz.: KGYM 2011.J13.034.9.

⁷⁰ Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.154.

⁷¹ Ltsz.: KGYM 2011.E18–F19.044.5.

⁷² BÓNIS 1942, 22; PÓCZY 1956, 42; GABLER 1977, 161; GABLER 1989, 495.

⁷³ BÓNIS 1979, Abb. 6:14–15, Abb. 9:1, 5–6, 8, Abb. 14:6, 9, Abb. 15:13, 14, Abb. 17:7.

dék szintén fület ábrázol (12), (13. tábla 12) a hatodik pedig hajfürtöket (13). (13. tábla 13) Figurális díszítésű edények a Szöny-Gerhát és a szöny-kurucdombi fazekastelepen is készültek.⁷⁴

Összességében elmondható, hogy a 2011-es szöny-vásártéri kerámiaanyag a helyileg készített római kerámiák összes típusát felöleli. A töredékek a Kr. u. 2–3. században Pannoniában általánosan jel-

lemző formákat képviselik, a szintén *legiotáborral* rendelkező Carnuntum és Aquincum leletanyagával jelentős párhuzamot mutat. Az időszak lefedi a *canabae* területén fekvő szöny-kurucdombi és Szöny-Gerhát fazekastelep fennállását, feltételezhető, hogy a felsorolt edényfajták többsége is ezekben készült.

KATALÓGUS

1. Szürke „*Faltenbecher*” töredékei (13. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.L.14.084.313–318.

Leírás: Szürkére égetett, apró kavicsot és fehér mészszemcséket tartalmazó, enyhén porózus anyagú, érdes felületű „*Faltenbecher*” 8 perem- és oldaltöredéke.

Méretetek: $m=16$ cm, $sz=11,5$ cm, $\hat{a}_{\text{perem}}=8$ cm, $v=0,3$ cm

2. Nyers színű szűrő peremtöredéke (13. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.F20.111.37.

Leírás: Sárgára égetett, apró kavicsot tartalmazó, enyhén porózus anyagú, pohár formájú szűrő töredéke, kihajló, lekerekített peremmel.

Méretetek: $\hat{a}_{\text{perem}}=12$ cm, $v=0,5$ cm.

3. Nyers színű oldaltöredék (13. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.L13.066.119.

Leírás: Sárgára égetett, enyhén porózus anyagú, külső oldalon átlós irányú, mély rovátkolásokkal tagolt, bordával díszített oldaltöredék.

Méretetek: $m=2,6$ cm, $sz=4,6$ cm, $v=0,6$ cm.

4. Nyers színű tál aljtöredéke (13. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.L13.066.120.

Leírás: Sárgára égetett, homokot tartalmazó, enyhén porózus anyagú oldaltöredék, a belső oldalon párhuzamos sorokban vörös, festett pöttyökkel díszített.

Méretetek: $m=2,1$ cm, $sz=6$ cm, $v=0,85$ cm.

5. Nyers színű persely peremtöredéke (13. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.133.

Leírás: Sárgára égetett persely peremtöredéke, anyaga homokot és apró kavicsot tartalmaz.

Méretetek: $sz=5,35$ cm $h=5,7$ cm $v_{\text{fal}}=0,3-0,7$ cm.

6. Brigetioi sávós fazék peremtöredéke (13. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.45.

Leírás: Vörösessárgára égetett, homokot tartalmazó, enyhén porózus anyagú peremtöredék. Külső oldalon a perem alatt vörös festéssel, nyakon körbefutó, domború fogazott léccel díszített.

Méretetek: $\hat{a}_{\text{perem}}=12$ cm, $v=0,5$ cm.

7. Pannoniai szürke kerámia perem- és oldaltöredékei (13. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.099.12–15.

Leírás: Világosszürkére égetett, apró kavicsot és fehér mészszemcsét tartalmazó töredékek, szürke bevonattal. Külső oldalon lekerekített perem alatt 2,3 cm-es sávban karcolt fogazással díszített, alsó részen bepecsételt rozetta töredéke látható. Drag. 37 *terra sigillata* forma utánzata.

Méretetek: $\hat{a}_{\text{perem}}=18$ cm, $v=0,7$ cm

8. Pannoniai szürke kerámia peremtöredéke (13. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.099.3.

Leírás: Vörösessárgára égetett anyagú, külső és belső oldalon vörös bevonatos lekerekített peremtöredéke. Külső oldalán perem alatt bepecsételt rozettával díszített.

Méretetek: $v=0,6$ cm.

9. Pannoniai szürke kerámia oldaltöredéke (13. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.098.42.

Leírás: Vörösessárgára égetett anyagú, külső és belső oldalán vörös bevonatos oldaltöredéke. Külső oldalán bepecsételt rozettákkal díszített.

Méretetek: $m=2,2$ cm, $sz=3,1$ cm, $v=0,6$ cm.

10. Arcos edény töredékei (13. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.202–203.

Leírás: Vörösessárgára égett anyagú, homokot, apró fekete és vörös zárványokat tartalmazó, szemet és fület ábrázoló oldaltöredékek.

Méretetek: $v=0,4$ cm.

11. Arcos edény töredéke (13. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.60.

Leírás: Arcos edény vörösessárgára égetett anyagú, homokot, apró fekete zárványokat tartalmazó, külső és belső oldalán matt, festett sárgászöld bevonatos, profilált peremtöredéke, külső oldalon szemet ábrázoló díszítéssel, másodlagos égés nyomaival.

Méretetek: $\hat{a}_{\text{perem}}=9$ cm, $v=0,4$ cm.

⁷⁴ BÓNIS 1979, Abb. 18:9, Abb. 23:3; BÓNIS 1977, Abb. 3:9.

12. Arcos edény töredéke (13. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.001.67.

Leírás: Téglavörös színűre égetett anyagú, külső és belső oldalon festett, vörös bevonatos arcos edény fület ábrázoló oldaltöredéke.

Méretek: m=4 cm, sz=2,3 cm, v=0,2 cm.

13. Arcos edény töredéke (13. tábla 13)

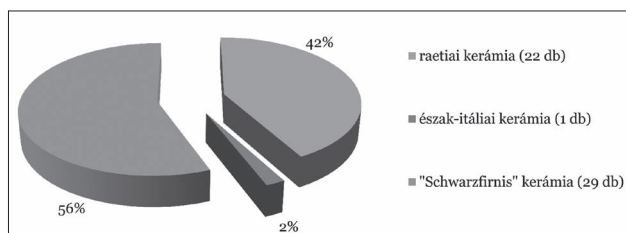
Ltsz.: KGYM 2011.L13.066.

Leírás: Nyers színűre égetett, homokot, apró kavicsot, vörös zárványokat tartalmazó arcos edény hajfürtöket ábrázoló oldaltöredéke.

Méretek: m=3 cm, sz=4,9 cm, v=0,4–0,6 cm.

IMPORTKERÁMIA ÉS MÉCSESEK

A 2011. évi ásatás során az előző évekhez hasonló mennyiségű importkerámia került elő (összesen 52 töredék). Legnagyobb mennyiségben fekete bevonatos kerámiatöredékek (*Schwarzfirniskeramik*) vannak jelen (29 töredék), amelyeken belül 7, a trieri műhelyhez köthető, fehér *barbotinnal* díszített „igés pohár” (*Trierer Spruchbecherkeramik*) töredéke különíthető el. Ezen túl 22 úgynevezett „raetiai” pohár töredékét (*geometrisch verzierte Glanztonware*), illetve egy észak-italiai vékony falú csésze töredékét (*dünnwandige Keramik*) lehetett meghatározni. (5. kép)

5. kép: Az importkerámiák százalékos megoszlása
Abb. 5: Verteilung der Importkeramik

Legnagyobb mennyiségben fekete bevonatos töredékek kerültek elő a feltáráson (összesen 29 töredék,⁷⁵ 56%). (14. tábla 1–5) Általános jellemzőjük a csengően keményre égetett vékony fal és a csillogó, fényes, fekete vagy kevésbé fényes, feketés-sötétbarnás bevonat. A formailag értékelhető töredékek a Niederbieber 33 a–b–c típusba sorolhatóak.⁷⁶ Nagyrészüik rendkívül finom, zárványokat nem tartalmazó, vörösre égetett anyagú, de megfigyelhetők rétegesen vörös-fekete-vörösre, illetve vörös-szürke-vörösre, valamint sötétszürkére égetettek is. Egy individuumhoz tartozó, világosszürkére égetett, erősen

kopott, sötétszürkés-feketés bevonatos, enyhén kihajló peremű, kihasasodó testű pohárhoz tartozó töredékek valószínűleg a típus helyi, pannoniai utánszántának tekinthetőek.⁷⁷

Mind a „*Faltenbecher*”-formára jellemző hosszúságú horpasztással ellátott pohár oldaltöredékek,⁷⁸ mind pedig a kerek horpasztású, „*Dellenbecher*”-formájú pohártöredékek is megjelennek.⁷⁹

A 29 töredékből 7 fehér *barbotinnal* díszített,⁸⁰ amelyek biztosan az úgynevezett „*Trierer Spruchbecherkeramik*” csoportjába sorolhatóak, és a trieri műhely termékei lehetnek. Formájuk alapján Künzl 1 típusába, azon belül is az 1.3.1, 1.3.2 és 1.3.3 formába sorolhatóak.⁸¹ Általános jellemzőjük az enyhén kónikus, cilindrikus nyak és kihasasodó test, amely kisméretű, összeszűkülő, rendszerint profilált, lekerekített talpban végződik.⁸² Mind hosszúságú formájú (*Falten*),⁸³ mind pedig kör alakú horpasztással (*Dellen*) ellátott pohárforma is megtalálható közöttük. Ezeket a típusokat – 1.3.1–1.3.3. – S. Künzl a II. csoportba sorolta, amelyet a Kr. u. 260-tól 270-ig tartó időszakra keltezett.⁸⁴ Ezt a kelteztést Harsányi E. a pannoniai és noricumai lelőhelyű trieri kerámiák feldolgozása során kapott eredményei alapján korrigálta, és ezeket kissé korábbra, a 240-tól 260–265-ig tartó periódusra datálta.⁸⁵

Mennyiségüket tekintve második helyen a „*raetiai kerámia*” töredékei (más néven „*geometrisch verzierte Glanztonware*”) fordulnak elő (összesen 22 töredék, 42%).⁸⁶ Jellemzőjük a sárgára, sárgásbarnára vagy halvány vörösre égetett, jól iszapolt agyag. Bevonatukat tekintve három fő csoportot különíthetünk el: 12 töredéken sötétbarna, barnás-fekete bevonat, 9 esetben barnás-lilás színű, ezüstösen csillogó, egy töredéken pedig csillogó vörösös-barnás bevonat figyelhető meg.⁸⁷ Díszítésüket tekintve mindössze 2

⁷⁵ 23 oldaltöredék, 3 aljtöredék és 3 peremtöredék.

⁷⁶ Lásd: OELMANN 1914, 40–42.

⁷⁷ Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.094.88–92.

⁷⁸ Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.99, 2011.L15–L16.092.25.

⁷⁹ Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.207, 2011.L13–L14.016.655.

⁸⁰ Oldaltöredék: ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.134, 2011.E20–F20.009.132, 2011.E20–F20.009.133, 2011.E21–F21.010.165–166. (egy individuum); 2011.J13–K13.036.42, 2011.L13–L14.016.522. Peremtöredék:

ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.326. Megjelenő díszítések: *barbotin pettyek, hullámvonal díszítés, barbotin körökből álló dísz, vonalak és egy „R” betű töredéke.*

⁸¹ KÜNZL 1997, 21, Typ. 1.3.1–1.3.3. Typentaf. 2.

⁸² KÜNZL 1997, 19.

⁸³ Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.132.

⁸⁴ KÜNZL 1997, 59.

⁸⁵ HARSÁNYI 2013, 54.

⁸⁶ 15 oldaltöredék, 3 peremtöredék és 4 aljtöredék.

⁸⁷ Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.278.

töredéken látható *barbotin* patkókból és keskeny rovátkolt szalagokból álló díszítés (6–7), (14. tábla 6–7) mindkét pohártöredék a Drexel 2b csoporthoz sorolható.⁸⁸ 9 esetben fogas karcolt díszítés vagy keskeny vájat figyelhető meg,⁸⁹ a maradék 11 töredék pedig díszítetlen. A Drexel 2 csoport a faimingeni leletanyag alapján a Kr. u. 2. század közepétől a 3. század elejéig keltezhető.⁹⁰

Az észak-itáliai vékony falú árut mindössze egy töredék képviseli a 2011-es anyagban. Finom anyagú, keményre, szürke színűre égetett anyagú, fényes fekete bevonatú, függőleges falú, elkeskenyedő talpú csészeforma lekerekített peremtöredéke.⁹¹ A pohár hasát valószínűleg a típusra jellemző *barbotin* dísz vagy fogaskarcolás díszíthette. Pannoniában a Póvidéki és az Adriai-tenger partvidéki gyártmányok a meghatározóak, amelyek készítése az Augustus korban indult meg.⁹² Az 1. század folyamán Itálián kívül is megindult gyártásuk, így azt sem zárhatjuk ki, hogy ezek egy része nem Észak-Itáliából, hanem Brigetióhoz közelebb fekvő városokból, esetleg Carnuntumból vagy Emonából érkezhettek.

A 2011-es feltárást a mécsesek nagy száma jellemzi. Összesen 32 darab különböző individuumhoz sorolható töredék került elő,⁹³ ebből 29 töredék sorolható a firmamécsesek közé (Loeschcke X=Iványi XVII típus),⁹⁴ egy töredék egy több lángnyílású (valószínűleg 3 vagy többlángú) mécseses orrtöredé-

ke (Loeschcke III=Iványi III, Iványi IV típus),⁹⁵ két töredék pedig a volutás mécsesekhez (Loeschcke I=Iványi I típus)⁹⁶ sorolható, az egyik egy barna, ezüstösen csillogó bevonattal ellátott oldaltöredék, a másik pedig anyagát, bevonatát tekintve az előzőhöz hasonló orrtöredék.⁹⁷ A firmamécses töredékek között három bélyeges található: két *FORTIS* és egy *CRESC(N)S* bélyeges.⁹⁸ Az egyik *FO[RTIS]* bélyeg (8) egy halvány vörösre égetett anyagú, ezüstösen csillogó, barnás színű bevonatos, erősen töredékes mécsesen olvasható. (14. tábla 8) A másik *FORTIS* bélyeg épségben megmaradt egy halvány vörösre égetett, erősen kopott, barnás ezüstös bevonatos aljtöredéken, amely az előzőtől sokkal kopottabb, nehezen olvasható, a bélyegnek csak a körvonalai látszódnak.⁹⁹ A *CRESC(S)* bélyeges egy nyers színű, halvány vörösre égetett anyagú, 80%-ban ép mécses (9). (14. tábla 9) A 2002-ig feldolgozott, brigetiói leltőhelyű bélyeges mécsesek alapján elmondható, hogy legnagyobb számban a *FORTIS* és a *CRESC(N)S* bélyeges fordulnak elő.¹⁰⁰ Brigetióból több *FORTIS* bélyeges mécsesnegatív is ismert, amelyek bizonyítják helyi gyártásukat is.¹⁰¹

Mindezek alapján elmondható, hogy a 2011. évi ásatás során előkerült importkerámia és mécses típusok, illetve az azokon belüli formák jól beleillenek a Brigetióból eddig ismert típusok sorába.

KATALÓGUS

1. „Trierer Spruchbecherkeramik” oldaltöredéke (14. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.165.

Leírás: Rétegesen halványvörös-szürkére, keményre égetett, fényes, sötétbarnás-feketés bevonattal ellátott, kerek horpasztással tagolt oldaltöredék. Horizontálisan 2 mm széles hornyolás díszíti, a hornyolás felső részén egy betű szárának, illetve talpának fehér *barbotin* díszítése, a hornyoláson egy fehér *barbotin* pötty, alatta pedig több keskenyebb vonalból álló *barbotin* díszítés részlete látható.

Mérete: m=2,5 cm, sz=4,9 cm, v=0,3 cm.

2. „Trierer Spruchbecherkeramik” oldaltöredéke (14. tábla 2)

Ltsz.: 2011.E20–F20.009.132.

Leírás: Rétegesen, halvány téglavörös-szürkére, keményre égetett, hosszanti horpasztással tagolt oldaltöredék. Külső és belső oldalán fémesen fényes fekete bevonatos. Felületén vízszintesen 2-3 mm széles hornyolás fut, amely alatt fehér *barbotin* pettyekből álló díszítés figyelhető meg.

Méretetek: m=4,14 cm, sz=3,4 cm, v=2,3 cm.

⁸⁸ Típusokat lásd: DREXEL 1929.

⁸⁹ Ltsz.: KGYM 2011.E18–F19.047.3, 2011.E20–F20.088.19, 2011.E21–F21.010.28, 2011.J13–K13.011.209–210, 2011.L13–L14.041.170, 2011.L13–L14.086.146, 2011.L15–16.067.216.

⁹⁰ DREXEL 1929, 81.

⁹¹ Ltsz.: KGYM 2011.F20.111.49.

⁹² GABLER 1976, 460.

⁹³ 5 válltöredék, 4 alj- és oldaltöredék, 9 fedőlap-töredék, 4 aljtöredék, 4 oldaltöredék, 6 profiltöredék.

⁹⁴ IVÁNYI 1935, 16–19; LOESCHCKE 1919, 255–257.

⁹⁵ IVÁNYI 1935, 11–12; LOESCHCKE 1919, 222–224; ltsz.: KGYM 2011.L14.084.21. Anyaga alapján ehhez a

töredékhez tartozik egy válltöredék (ltsz.: KGYM 2011.L14.084.19.) és egy oldaltöredék (ltsz.: KGYM 2011.L14.084.17.).

⁹⁶ IVÁNYI 1935, 10–11; LOESCHCKE 1919, 212–220.

⁹⁷ Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.10, 2011.J13.034.5.

⁹⁸ Ltsz.: KGYM 2011.L16.096.3, 2011.L15–L16.097.8, 2011.L15–L16.097.62. (egy individuum); 2011.L15–L16.027.413.

⁹⁹ Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.413.

¹⁰⁰ FÉNYES 2002, 61.

¹⁰¹ FÉNYES 2002, 69. (Őrzési hely: MNM, ltsz.: 15.1934.3, 16.1934.5, 16.1934.6, 7.1940.34, 7.1940.64, 61.13.188.)

3. „Trierer Spruchbecherkeramik” oldaltöredéke (14. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.133.

Leírás: Halvány téglavörös színűre, csengően keményre égetett anyagú, fémesen fényes fekete bevonatos, vékony falú oldaltöredék (has és nyak találkozás). A has és nyak találkozásánál fehér barbotinból álló hullámvonal dísz fut végig.¹⁰²

Méretetek: m=3,3 cm, sz=2,06 cm, v=0,22 cm.

4. „Trierer Spruchbecherkeramik” oldaltöredéke (14. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.42.

Leírás: Vörös-fekete rétegesre, csengően keményre égetett, fényes fekete bevonatos oldaltöredék, fehér barbotinból formált „R” betűvel, amelynek szára a törés miatt hiányos.

Méretetek: m=3,1cm, sz=2,6 cm, v= 0,18 cm.

5. „Schwarzfirniskeramik” oldaltöredéke (14. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.62.

Leírás: Világosszürkére, keményre égetett, sötét-szürkés feketés színű, kívül-belül fémesen fényes bevonatú oldaltöredék. Vízszintesen egy keskeny, fogaskarcolt szalag díszíti.

Méretetek: m=3,2 cm, sz=4,5 cm, v=0,23 cm.

6. „Geometrisch verzierte Glanztonware” oldaltöredéke (14. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.535.

Leírás: Ezüstösen csillogó, fényes, barna bevo-

tos oldaltöredék. Sárgára égetett anyagú. Belső oldala bevonat nélküli. Két sor fogaskarcolt szalag között barbotin patkókkal díszített. Drexel 2b típusba sorolható.

Méretetek: m=4 cm, sz=3,9 cm, v=0,3 cm.

7. „Geometrisch verzierte Glanztonware” oldaltöredéke (14. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.378.

Leírás: Sárga színűre égetett, barnás, ezüstösen csillogó bevonatú oldaltöredék, két sor fogaskarcolással és egy sor barbotinból készült patkódíszsel. Drexel 2b típusba sorolható.

Mérete: m=4,76 cm, sz=4,36 cm, v=0,48 cm.

8. Firmamécses töredéke (14. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.L16.096.3.

Leírás: Finom anyagú, halványvörös színűre, keményre égetett firmamécses aljtöredéke, vöröses-barnás, ezüstösen csillogó bevonattal, kettős koncentrikus körben FO[RTIS] bélyeggel.

Mérete: h=3,1cm, sz=1,9 cm, v=0,2 cm.

9. Firmamécses töredékei (14. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.042.1, 2011.L13–L14.016.9.

Leírás: Halványvörös színűre, keményre égetett, töredékes firmamécses. Csapott vállal, enyhén kiemelkedő gyűrűvel, nem túl mély *discussal*, a vállon két bütyökkel, az orrán másodlagos égés nyomaival, alján kettős koncentrikus körben *CRESCE/S* bélyeggel.

Mérete: h=7,8 cm, m=3 cm.

AMPHORÁK

A Komárom–Szőny, Vásártéren 2011-ben előkerült négy karakterisztikus *amphor*atöredék bepillantást nyújt az ókori Brigetio kereskedelmi kapcsolataiba, polgárainak étkezési szokásaiba. (6. kép)

Dressel 20

Az olívaolaj használata nagyon elterjedt volt az ókori római világban: alkalmazták mécsesekben világításhoz, fürdőkhöz masszírozáshoz, testápoláshoz és ételek készítésénél.¹⁰³ A brigetioi lakosok fogyasztottak olívaolajat, ezt támasztja alá a 2011-ben előkerült Dressel 20 típusú perem-, nyak- és fültöredék (1). (15. tábla 1; 7. kép) Ezen típus töredékei gyako-

ri leletnek számítanak nemcsak Pannoniában,¹⁰⁴ hanem az egész Római Birodalomban.

Előállítási helyük jól lokalizálható: ilyen *amphor*ákat Hispania Baetica provinciában, a Guadalquivir völgyében (Sevilla és Córdoba között) készítettek.¹⁰⁵ Az itt bemutatott lelet is ebből a térségből származik. Anyagszerkezetét tekintve nagyon homogén, világos vörösesbarna színű mátrixa nagyon kevés fekete és barna összetevőt tartalmaz.

Gyártását legkésőbb a Tiberius korban megkezdték,¹⁰⁶ Pannoniába viszont csak Hadrianus uralkodásának végétől importálták.¹⁰⁷ Korábban a közelebb fekvő, Dressel 6B típusú *amphor*ákban szállított, isztriai olajra tartottak igényt a provinciában. A Kr.

¹⁰² KÜNZL 1997, Dekor. 1–2, Typentaf. 9, 1–2.

¹⁰³ HÁRSHEGYI 2006, 7.

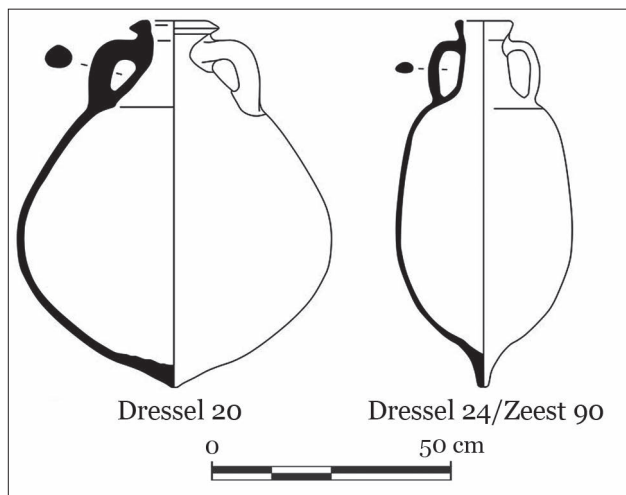
¹⁰⁴ A Pannoniában előkerült Dressel 20 *amphor*atöredékekhez összefoglalóan: BEZECZKY 2000, 1359–

1369; újabban: BEZECZKY 2005, 51–52; HÁRSHEGYI 2004, 115–116; HÁRSHEGYI–VAMOS 2007, 159.

¹⁰⁵ PEACOCK–WILLIAMS 1986, 136.

¹⁰⁶ PEACOCK–WILLIAMS 1986, 136.

¹⁰⁷ BEZECZKY 1987–1988, 179.

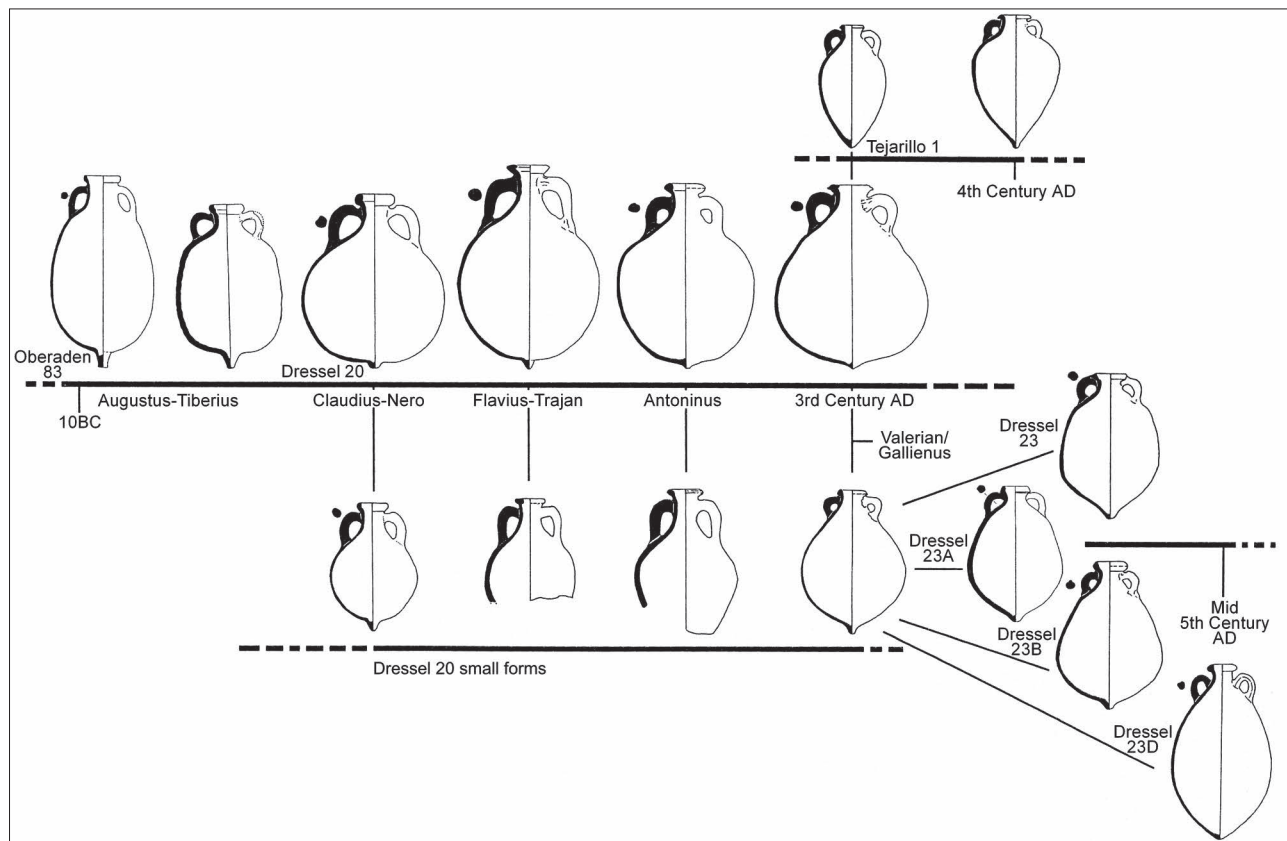

6. kép: A 2011-ben előkerült amphoratöredékek típusai (A Penny Copeland által készített rajzok forrása a Southampton University Amphora Project online elérhető adatbázisa: http://archaeologydataservice.ac.uk/archives/view/amphora_ahrb_2005/)

Abb. 6: Typen der im Jahre 2011 hervorgekommenen Amphorenfragmente

7. kép: Dressel 20 típusú amphoratöredék az ásatáson (fotó: Burucs Julianna)

Abb. 7: Amphorenfragment in der Freilegung (Typ Dressel 20)

8. kép: A Dressel 20 típusú amphora formabeli változása (BERNI MILLET 1998 nyomán)

Abb. 8: Formenwandlung der Amphore Typ Dressel 20 (nach BERNI MILLET 1998)

u. 2. század 2. negyedétől az isztriai műhelyek vagy a baeticai olajjal már nem tudták felvenni a versenyt,¹⁰⁸ vagy elfagytak az olajfaik,¹⁰⁹ vagy mást kezdtek termelni.¹¹⁰ Egészen a Kr. u. 3. század közepéig érkezett az olcsó baeticai olaj Pannoniába. Az egyes töredékek pontosabb keltezésében segít az *amphor*atípus formájának változása. S. Martin-Kilcher, újabban pedig P. Berni Millet foglalkozott azzal, hogy a Dressel 20 típusú *amphorák* pereme, nyaka és fülei hogyan változtak az évszázadok során.¹¹¹ (8. kép) A típus ezen jegyei minden korszakban karakterisztikusak. A Flavius- és Antoninus-korban a perem metszete háromszög alakú, a fülek hosszúak. A Kr. u. 2. század végéig tartó periódusban a perem laposabbá, a nyak rövidebbé vált, amihez a fülek közelebb kerültek. A Kr. u. 3. századi Pannoniában fellelt darabokat pedig a közel kör alakú fülekről lehet felismerni.¹¹² A formai jellemzők alapján a katalógus első töredékét a Kr. u. 2. század közepe és a 3. század közti időszakra lehet keltezni.

Dressel 24/Zeast 90

A Brigetióban korábbi ásatások során előkerült Dressel 24/Zeast 90 típusú *amphor*aletek számát gyarapítja az a két töredék, amelyet 2011-ben találtak (2–3).¹¹³ (15. tábla 2–3) Az *amphor*atípus tartalmára vonatkozóan több elképzelés született: néhány felirat arról tanúskodik, hogy olaj és osztriga szállítására használták,¹¹⁴ de alapvetően valószínűleg görög bort tároltak benne.¹¹⁵

A két új töredék anyagszerkezetében megegyezik, feltehetően ugyanannak a műhelynek termékei. Világosvörös színű mátrixukban nagyon kevés sárga részecske látható, finom szemcsézettség jellemző rájuk. A Opaīt a dobrudzsai leletek alapján a típus két variánsát különítette el,¹¹⁶ a tanulmányunkban bemutatott töredékek – az eddig publikált brigetiói töredékekhez hasonlóan – az A csoportba sorolhatóak. Bár a gyártóközpontok kevéssé ismertek, valószínűleg az Égeikum térségéből és a kis-ázsiai partvidékről érkezett a Dressel 24/Zeast 90 típusú *amphor*ákban tárolt szállítmány a városba.

Pannoniában a dunai *limes* mentén (Brigetio,¹¹⁷ Aquincum,¹¹⁸ Intercisa¹¹⁹) Hadrianus korában jelent meg ez a típus,¹²⁰ nagyobb importjával a Kr. u. 2. század végétől lehet számolni. A *terra sigillata* leletek alapján a katalógus 2. peremtöredékét a Kr. u. 1. század vége–2. század vége közé lehet keltezni. A Római Birodalomban a Kr. u. 3. században is kereskedtek még a bennük tárolt anyaggal.¹²¹

Bár a 2011-ben talált leleteken nem olvasható festett felirat, az ókori Pannonia provincia területéről két olyan töredék látott napvilágot, amelyek a *tituli picti* használatát bizonyítják: az egyik egy hadsereghez köthető *graffitto* Aquincumból,¹²² a másikat pedig Savariában találták.¹²³

Nem azonosítható töredék

Formája alapján egy peremtöredéket nem sikerült tipológiai csoportba sorolni (4). (15. tábla 4.) Finom szemcsés, világosvörös színű mátrixában nagyobb barna összetevők láthatóak, elvéve néhány kvarcsemcse is felfedezhető. A peremtöredék anyagszerkezetének leírása jövőbeli kutatások alapján szolgáltathatja: később esetleg műhelyhez és az alapján pedig típushoz lehet kötni a most nem tipologizált leletet.

Az ebben a tanulmányban bemutatott Dressel 20, Dressel 24/Zeast 90 típusú *amphor*atöredékek beleillenek abba az *amphor*aforgalomról alkotott képbe, amelyet az eddig publikált brigetiói leletek meghatároztak. A 2011-ben előkerült leletek alapján elmondható, hogy a brigetiói lakosok jó minőségű görög bort (esetleg osztrigát vagy olajat) és baeticai olívaolajat fogyasztottak. Ezek a termékek számukra egzotikumnak számítottak, ilyen formában korábban nem tartoztak bele az étkezési szokásaikba. A messziről importált áruk a borostyánkőúton, majd a Savaria felől vezető úton és a Dunán érkeztek a városba: rámutatnak arra, hogy voltak olyan brigetiói polgárok, akiknek megérte behozni ezeket a drága termékeket. Bizonyítják a város romanizációját, hiszen az *amphor*ákban tárolt áruk fogyasztása a római életmódhoz alapvetően hozzátartozott.

¹⁰⁸ TASSAUX 1982, 266.

¹⁰⁹ BEZECZKY 1998, 10.

¹¹⁰ TASSAUX 1982, 266.

¹¹¹ MARTIN-KILCHER 1987, 55; BERNI MILLET 2008, 57–63.

¹¹² BEZECZKY 2005, 51.

¹¹³ Az eddig Brigetióból publikált töredékekhez: HÁRSHEGYI 2004, 116–118; BARTUS–BORHY et al. 2012, 25–26.

¹¹⁴ DYCZEK 2001, 192.

¹¹⁵ NIKOLIĆ–ĐORĐEVIĆ 2000, 137.

¹¹⁶ OPAIŤ 1980, 296.

¹¹⁷ KELEMEN 1993, 46–47.

¹¹⁸ HÁRSHEGYI 2004, 116–118; HÁRSHEGYI 2008, 174; HÁRSHEGYI 2009, 64; KELEMEN 1993, 46–47.

¹¹⁹ KELEMEN 1993, 46–47.

¹²⁰ HÁRSHEGYI 2009, 64.

¹²¹ PEACOCK–WILLIAMS 1986, 213.

¹²² Felirat: COH I f C XVI C. Feloldása: Cohors I Flavia Canathenorum XVI congii(?). (HÁRSHEGYI 2009, 64.)

¹²³ Felirat: CCCX. (NAGY 2011, 31.)

KATALÓGUS

1. Perem-, nyak- és fültöredék (15. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.L16.095.1.

Méretetek: $m_{\text{perem}}=3,4$ cm, $\hat{a}_{\text{perem}}=15$ cm, $v_{\text{perem}}=3,7$ cm, $f_m=4,7$ cmx4 cm (ovális).

2.5YR 7/3 (világos vörösesbarna), bevonat: 10YR 8/4 (nagyon halvány barna).

Keltezés: Kr. u. 2. század közepe–3. század.

2. Peremtöredék (15. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.L15.138.5.

Méretetek: $m=3,2$ cm, $\hat{a}_{\text{perem}}=17$ cm, $v_{\text{perem}}=1,5$ cm.

2.5YR 6/6 (világosvörös), bevonat: 10YR 7/3 (nagyon halvány barna).

Keltezés: Kr. u. 1. század vége–2. század vége.

3. Fül- és oldaltöredék (15. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–16.123.2.

Méretetek: $f_m=4,4$ cmx2,3 cm (ovális).

10R 6/8 (világosvörös), bevonat: 10YR 7/3 (nagyon halvány barna).

Keltezés: Kr. u. 2. század első negyede–3. század.

4. Peremtöredék (15. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.200.

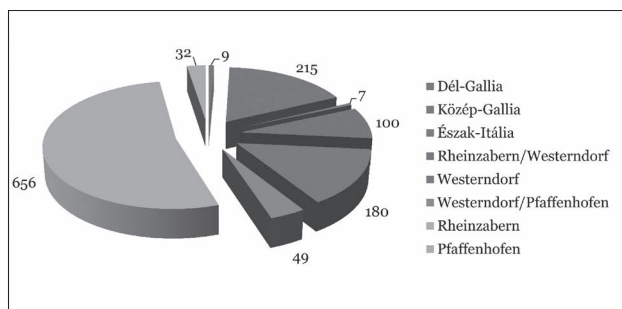
Méretetek: $m=6$ cm, $\hat{a}_{\text{perem}}=10$ cm, $v_{\text{perem}}=1,2$ cm.

2.5YR 7/6 (világosvörös), bevonat: 10YR 8/3 (nagyon halvány barna).

Keltezés: bizonytalan.

TERRA SIGILLATA LELETEK

2011-ben az ásatás során összesen 1357 *terra sigillata* töredék került elő.¹²⁴ (9. kép) Ebből 305 darab *reliefes* és 1052 díszítetlen. 101 töredék az állapotuk miatt azonosíthatatlan. A legkorábbi leletek közé 7 itáliai és 9 dél-galliai tartozik. 215 darabot sorolhatunk a közép-galliai csoportba, amelyek között lezoux-i áru biztosan felismerhető. A legtöbb töredék Rheinzabern műhelyéből származik, összesen 656, Westerdorfból pedig 180, amelyek között Comitialis, Helenius és Onniorix mester egyértelműen azonosítható. A Rheinzabern/Westerndorf csoportba 100, a Westerdorf/Pfaffenhofen csoportba 49 töredék tartozik. Pfaffenhofenből 32 darabot ismerünk. Összesen 21 bélyeg vagy bélyegrészlet került elő, amelyből 1 teljesen olvashatatlan.

9. kép: A terra sigillaták műhely szerinti százalékos megoszlása

Abb. 9: Verteilung der Terra Sigillata nach Herstellungsort

A legkorábbiak Észak-Itáliából és Dél-Gallia területéről származnak. Az előbbi műhelyhez tartozó 7 töredék közül csak egyetlen Conspectus 39-es¹²⁵ vagy 43-as¹²⁶ forma ismerhető fel, de ebben az esetben nem lehet pontosan azonosítani a méretből adódóan. A peremen barbotin technikával felvitt, stilizált lilom részlete látható. Mindkét típust a Flavius-kortól a Kr. u. 2. század első feléig gyártották,¹²⁷ ezért pontosabb meghatározásuk a keltezésen nem változtatna. A pannoniai *limes* mentén szembevető az itáliai *terra sigillaták* hiánya a Traianus kori táborokban,¹²⁸ így Brigetio esetében sem feltételezhető Traianusnál későbbi forgalmuk.

A dél-galliai 9 töredék közül 7 reliefdíszítésű, 2 díszítetlen. La Graufesenque műhelyéhez 2, Banassac-éhoz pedig 3 kapcsolható. A darabok kis mérete folytán nem lehetett teljes biztonsággal eldönteni, hogy Drag. 29 vagy Drag. 37 formájú tálhoz tartoznak. Itt azonban meg kell jegyeznünk, hogy a Drag. 29-es reliefdíszítésű forma legkésőbb Kr. u. 85/90-ben eltűnik.¹²⁹ Pontos mestert vagy mesterkört nem lehetett megállapítani. Pannoniában a legkorábbi la graufesenque-i termékek a Tiberius–Claudius időszakra keltezhetőek,¹³⁰ számuk azonban alacsony. Brigetióban e műhely termékeit Vespasianus–Domitianus korától használják, és Traianus uralkodásáig még biztosan fellelhetőek. A banassac-i műhely exportja a frankfurt–heddernheimi kőtábor I/b periódusa alapján Kr. u. 90/100-tól kezdődik.¹³¹ Egy ideig párhuzamosan, majd a la graufesenque-it fel-

¹²⁴ Ezúton szeretnék köszönetet mondani Gabler Dénesnek, aki a terra sigillaták azonosítása során a segítségemre volt.

¹²⁵ CONSPECTUS 2002, 121.

¹²⁶ CONSPECTUS 2002, 219.

¹²⁷ CONSPECTUS 2002, 120, 128; GABLER 2002b, 228–229.

¹²⁸ GABLER 2001, 117.

¹²⁹ GABLER 2002a, 72; MEES 1995, 55–56.

¹³⁰ MEES 1995, 55.

¹³¹ GABLER 2002b, 229.

váltva látta el áruval a *limes* menti területeket. A *terra sigillaták* legalább Hadrianus uralkodásának végéig,¹³² legkésőbb még Kr. u. 150 táján is forgalomban lehettek.¹³³ Ilyen késői banassac-i áru került elő például Arrabonából, amely a Traianus–Hadrianus időszakra keltezhető.¹³⁴

Közép-Gallia műhelyeihez összesen 215 töredék kapcsolható, amelyből 23 reliefdíszítésű. Lezoux műhelye egyértelműen azonosítható volt. A reliefdíszítésű *terra sigillaták* közül 7 Cinnamushoz (4, 6, 7, 10, 16) (16. tábla 4, 6, 7, 10, 16), 1 Doeccushoz (2) (16. tábla 2) és 2 Paternus II-höz köthető (3, 13) (16. tábla 3, 13). Termékeit már korábról is ismerjük Brigetióból.¹³⁵ A Cinnamus-műhely árujának túlnyomó többsége egyáltalán nem meglepő. E mesterhez kapcsolható töredékek a dunai tartományok markomann háborúhoz köthető pusztulási rétegeinek vezérleletei.¹³⁶ Az előkerült töredékek közül 4 darab Kr. u. 150–170-re tehető a tojásfüzér alapján. A belső kronológiát B. R. Hartley írta le britanniai leletek alapján.¹³⁷ A közép-galliai műhelyek legkésőbbi időszakát képviseli Paternus II és Doeccus. Előbbi áruja szintén gyakori a markomann háborúkkal kapcsolatba hozható rétegekben.¹³⁸ Paternus II-t J. A. Stanfield és G. Simpson Kr. u. 160–190¹³⁹ közé keltezte. Doeccus G. B. Rogers szerint Kr. u. 170–200,¹⁴⁰ A. Stanfield és G. Simpson szerint Kr. u. 160–190¹⁴¹ között működött, olykor a 3. század elejére keltezhető leletegyüttesekből is ismerjük.¹⁴² A biztonsággal megállapítható közép-galliai töredékek főként az Antoninus-korra tehetőek, a Traianus–Hadrianus időszakra még a dél-galliai, azon belül is a banassac-i áruk dominanciája figyelhető meg.

Névbélyeges töredékeken Paulus vagy Paullus (225) (26. tábla 1), Mallius (227) (26. tábla 3), Regulus(?) (228) (26. tábla 4), Borillus, Borio vagy Boriomarus (229) (26. tábla 5), Tittius vagy Titius (230) (26. tábla 6) nevét olvashatjuk. Ezek közül Regulus(?) kivételével már mindegyik előkerült Brigetióból.¹⁴³ Paulus vagy Paullus Kr. u. 140–170,¹⁴⁴ illetve Kr. u. 160–200 közé tehető, Gabler D., Márton A. és E. Gauthier véleménye szerint azonban Pannoniában Kr. u. 180 után már nem fordul

elő.¹⁴⁵ Mallius Traianus–Antoninus időszakra keltezhető.¹⁴⁶ Borillus, Borio vagy Boriomarus töredékéről nem dönthető el, hogy pontosan melyik mesterhez kapcsolható. Előbbinek két dátuma is lehetséges, az egyik Kr. u. 140–160,¹⁴⁷ a másik Kr. u. 145–180.¹⁴⁸ Borio vagy Boriomarus az Antoninus-korra¹⁴⁹ keltezhető. Tittius vagy Titius Kr. u. 140–180¹⁵⁰ vagy Kr. u. 130–160 között működhetett.

A díszítetlen darabokat csak kevés esetben lehetett biztonsággal meghatározni, méretük és állapotuk miatt. Drag. 18/31-es tányérok, Drag. 27-es, 30-as és 33-as csészék töredékei is előkerültek. A Drag. 30-as forma reliefdíszítéses, de nem lehet egyértelműen mesterhez kötni, Hadrianus vagy Antoninus-kori. A Drag. 33-as töredékek között előfordul a konkáv falú, horizontális vájattal ellátott típus, amely Kr. u. 170 táján még forgalomban volt.¹⁵¹ Ilyen típus ismert a gorsiumi depóleletből, amelynek a keltezése az Antoninus-korra tehető.¹⁵² A Drag. 27-es csésze a dél-, kelet- és közép-galliai műhelyek terméke, a Kr. u. 2. század közepétől azonban fokozatosan felváltja ezt a Drag. 33-as formájú. A Kr. u. 180-ban vagy azután alapított táborokból, lelőhelyekről már hiányzik, vagy számuk igen alacsony,¹⁵³ ilyen például Niederbieber. Brigetióból azonosítható volt Drag. 38 formájú *mortarium* is, amely a Curle 11-es típusának késői továbbfejlődése.¹⁵⁴ Gyártása talán Traianus-korrától kezdődött meg, Hadrianus idejében már biztosan megtalálható.¹⁵⁵ A forma a niederbieberi leletek között még világosan elkülöníthető.¹⁵⁶

A *terra sigillaták* legnagyobb része, 52,56% Rheinzabern műhelyéből származik, ebből anyagunkban 115 töredék reliefdíszítéssel ellátott. Hasonló arány sok pannoniái lelőhelyen megfigyelhető. Rheinzabern a Kr. u. 2. század közepétől a lezoux-i és közép-galliai műhelyek riválisaként lép fel. Sikereségének oka Pannoniához való közelsége és az olcsó vízi úton történő szállítás lehetett.¹⁵⁷ Első nagy szállítási periódusa az alapítástól a markomann háborúig tartott. A korai darabok közé tartozik Janu(arius) I vagy a hozzá közel álló áru („*der Art Janu I nahestehende Ware*”) (64) (18. tábla 23), amelyet A. Mees „*Proto Reginus I*”-nek is nevez, és

¹³² GABLER 2001, 118.

¹³³ MEES 1995, 103.

¹³⁴ GABLER 1971, 22.

¹³⁵ JUHÁSZ 1935, 11–15.

¹³⁶ GABLER 2001, 118.

¹³⁷ HARTLEY 1972, 49.

¹³⁸ GABLER 2002b, 230; GABLER 2001, 118.

¹³⁹ CGP 1990, 239.

¹⁴⁰ ROGERS 1999, 190.

¹⁴¹ CGP 1990, 296.

¹⁴² GABLER 2006, 81.

¹⁴³ JUHÁSZ 1935, 13–14.

¹⁴⁴ CGP 1990, 317.

¹⁴⁵ GABLER–MÁRTON–GAUTHIER 2009, 464.

¹⁴⁶ GABLER–MÁRTON–GAUTHIER 2009, 347.

¹⁴⁷ CGP 1990, 311.

¹⁴⁸ ROGERS 1999, 72–74.

¹⁴⁹ GABLER–MÁRTON–GAUTHIER 2009, 108.

¹⁵⁰ CGP 1990, 291.

¹⁵¹ GABLER–PALÁGYI 1989, 111.

¹⁵² GABLER–KOCZTUR 1976, 70–72.

¹⁵³ DÜERKOP 2007, 75.

¹⁵⁴ DÜERKOP 2007, 127.

¹⁵⁵ DÜERKOP 2007, 127.

¹⁵⁶ OELMANN 1914, 30, Tafel 1.

¹⁵⁷ HANTOS 2005, 116.

a Jaccard Ia csoportba sorol.¹⁵⁸ H. Bernhardnál az Ia¹⁵⁹ csoportban szerepel. Reginus I (32, 77) (17. tábla 15; 19. tábla 11) tevékenysége Bernhard Ia csoportbeosztása szerint a markomann háborúkkal lezárul,¹⁶⁰ A. Mees azonban egészen Kr. u. 180-ig feltételezi a mester működését.¹⁶¹ Cerialis I (72, 81) (19. tábla 6, 15) áruja szorosan összefügg a Janu(arius) I sorozattal. H. Bernhard az Ib csoportba sorolja ezeket a tárgyakat, amíg A. Mees szerint Kr. u. 180 körül már a piacokon lehetettek és Kr. u. 220-at adja meg gyártásuk lehetséges záró dátumaként.¹⁶² A Cerialis-sorozathoz több töredék is tartozik, ezeknél az eseteknél azonban nem lehet pontosan eldönteni, melyik mesterről van szó: Cerialis I, II, „*Cerialis köre B áru*”, illetve Cerialis I, V. Cerialis II a Jaccard Ia csoportba tartozik, és szoros kapcsolata tételezhető fel Cerialis III-mal.¹⁶³ Előbbi tevékenysége Kr. u. 180 után már nem követhető, utóbbi Kr. u. 200-ig dolgozott. Cerialis V Kr. u. 160–180-ig működött, a „*Cerialis köre B áru*” Kr. u. 160–185 között követhető.¹⁶⁴ A Cobnertus I-hez (51) (18. tábla 10) tartozó töredéket Kr. u. 160–180 közé keltezhetjük. Egy másik töredék (38) (17. tábla 21) pedig Cobnertus I–III csoporthoz kapcsolható. Keltezés szempontjából a pontosabb megállapítás nem változtatna: Cobnertus III esetében is a Kr. u. 160–180 közötti időpont adható meg, Cobnertus II esetén Kr. u. 190-ig feltételezhető a gyártás. Cobnertus I a Jaccard Ia csoporton belül szoros kapcsolatot mutat Janu(arius) I-gyel. Cobnertus Lezoux-ból érkezett Rheinzabernbe, és a magával hozott pecsételőket használta.¹⁶⁵ Előkerültek továbbá Comitialis IV (93) (20. tábla 12) és Comitialis V (44, 47, 88, 97) (18. tábla 3, 6; 20. tábla 7, 16) mesterhez köthető töredékek. Mindkettő a Jaccard IV csoportba tartozik. Comitialis IV-nél olyan törött motívum követhető nyomon, amelyet Comitialis V még sértetlenül használt, így Comitialis V valamivel korábbiak tekinthető. Comitialis IV Kr. u. 175–220 közé keltezhető.¹⁶⁶ A Mammilianushoz tartozó töredék (101, 117) (20. tábla 20; 21. tábla 6) keltezése bizonytalan, korát A. Mees leginkább Kr. u. 170–200 közé teszi. Megjegyzi azonban, hogy áruja a piacon a Kr. u. 3. század közepén még megtalálható. Mammilianus összességében a rheinzaberni műhely középső szakaszában működhetett.¹⁶⁷ Brigetióban

azonosítható volt egy Firmus II-höz tartozó töredék is (80). (19. tábla 14) Jaccard V csoportjába tartozik, keltezése bizonytalan, leginkább a rheinzaberni műhely középső szakaszára tehető.¹⁶⁸ Victorinus I-töredék jól keltezhető leletegyüttesből eddig sem Brigetióban, sem máshol nem ismert. A. Mees egy sérült pecsételő alapján Reginus II-höz köti, akinél a motívum még teljes épségében látható.¹⁶⁹ B. F. Attoni áruja (46) (18. tábla 5) szintén megjelenik a leletanyagban. A rövidítés Atto mesternek dolgozó fazekast takar, akinek a neve B betűvel kezdődik,¹⁷⁰ a termékei a Jaccard III-as csoporton belül a későbbi időszakot képviselik. Noricumban és Pannoniában erős a jelenlétük, Raetiában azonban ritkábban kerülnek elő,¹⁷¹ a rheinzaberni műhely működésének középső időszakára keltezhetőek.¹⁷² Helenius (65) (18. tábla 24) Westerndorfba kerülése előtt Rheinzabernben dolgozott, ahonnan bélyegét is ismerjük. Mint kiformázó fazekas kezdte pályafutását, majd formatálművész lett.¹⁷³ Verecundus I (34) (17. tábla 17) meglehetősen egyedülállónak tekinthető, és több pecsételőjét is közösen használta Peregrinussal, ezt A. Mees a rheinzaberni műhely középső időszakára teszi.¹⁷⁴ A leletanyagban felismerhető Attilus fazekas (78, 113) (19. tábla 12; 21. tábla 2), tevékenységének keltezése azonban bizonytalan. H. Bernhard a IIa csoportba sorolja, A. Mees szerint Attilus működését még Primitivus I előtt kezdte meg, és termékei leginkább a műhely középső időszakára datálhatóak.¹⁷⁵ Egy vásártéri töredéket Marcellus II-nek (87) (20. tábla 6) lehet tulajdonítani, aki szorosan kapcsolódik Marcellus I tevékenységéhez. Működése a Kr. u. 3. századra tehető.¹⁷⁶ A Primitivus-sorozaton belül H. Ricken négy csoportot állapított meg. A brigetiói darab (71) (19. tábla 5) Primitivus IV-hez kapcsolható. Primitivus II, III–IV a Jaccard IV csoporton belül a legfiatalabbak. A Primitivusok tevékenysége a rheinzaberni műhely középső időszakára keltezhető, árujuk leginkább a Kr. u. 3. században volt forgalomban.¹⁷⁷ Előkerült az úgynevezett „*A áru O382.383. díszítőelemmel*” töredéke (59, 70) (18. tábla 18; 19. tábla 4). A. Mees az A áru mellett a B fazekast további 1-es és 2-es alcsoportra osztotta.¹⁷⁸ A töredékek eddig csak 3. századi leletegyüttesekből kerültek elő, a legkésőbbi dátumuk Kr. u. 254.¹⁷⁹

¹⁵⁸ MEES 2002, 126, 324.

¹⁵⁹ BERNHARD 1981, Beilage 5. A Bernhard-féle csoportosítás ezen a mellékleten szerepel, így a továbbiakban külön nem jelölöm.

¹⁶⁰ BERNHARD 1981, 87.

¹⁶¹ MEES 2002, 325.

¹⁶² MEES 2002, 331.

¹⁶³ MEES 2002, 331.

¹⁶⁴ MEES 2002, 331–334.

¹⁶⁵ MEES 2002, 328–329.

¹⁶⁶ MEES 2002, 127, 335–336.

¹⁶⁷ MEES 2002, 338–339.

¹⁶⁸ MEES 2002, 339.

¹⁶⁹ MEES 2002, 345.

¹⁷⁰ GABLER 2012, 428.

¹⁷¹ MEES 2002, 126–127, 330.

¹⁷² GABLER 2012, 429.

¹⁷³ MEES 2012, 346–347.

¹⁷⁴ MEES 2002, 346.

¹⁷⁵ MEES 2002, 347–348.

¹⁷⁶ MEES 2002, 348.

¹⁷⁷ MEES 2002, 350.

¹⁷⁸ MEES 2002, 356.

¹⁷⁹ GABLER 2012, 431.

Késői darabokhoz tartozik egy Marcellinus-töredék (50) (18. tábla 9) is, ez a mester feltehetően a 3. században működött a ladenburgi pincelelet alapján.¹⁸⁰ Janu(arius) II-höz több töredék is kapcsolható (26, 37, 41, 74, 109) (17. tábla 9, 20, 24; 19. tábla 8; 20. tábla 28), ezek – Julius II–Julianus I díszítésének egyik alcsoportjához szorosan kapcsolódva – Jaccard II csoportjába tartoznak. Keltezéséhez több támpontot is ismerünk, amelyek alapján A. Mees gyártásukhoz a Kr. u. 180 és 220 közötti időszakot jelölte meg,¹⁸¹ Gabler D. további leletek alapján leginkább a Severus-kort tartja lehetségesnek ehhez.¹⁸²

Rheinzabern műhelyéhez további 6 olyan bélyeg-töredék tartozik, amelyeken Firmus (231) (26. tábla 7), Victorinus (234) (26. tábla 10), Severus (235) (26. tábla 11) és Comitalis (236) (26. tábla 12) neve azonosítható, utóbbi egy reliefszítéses darabon. Mind-egyik bélyege már ismert Brigetioból.¹⁸³ Firmus Kr. u. 160–180/190-re,¹⁸⁴ Victorinus a Severus-korra,¹⁸⁵ Severus Kr. u. 160–235,¹⁸⁶ Comitalis pedig Kr. u. 180–220 közé tehető.

A díszítetlen formák között a legtöbb esetben nem lehetett pontosan elkülöníteni a Drag. 18/31 vagy Drag 31, illetve azok R változatát, továbbá a Niederbieber 1c és a Lud Sb típust ezek töredékessége miatt. Előkerültek Drag. 32 tárgyrokhoz tartozó töredékek is. Ez a forma leginkább a Kr. u. 2. század végén, 3. század első harmadában dominált. Gyártása még a Niederbieber-horizont előtt megkezdődött.¹⁸⁷

Több töredék sorolható a Drag. 33 csészetípus-hoz. Ez a Kr. u. 2. század közepétől fokozatosan kiszorította a Drag. 27-est¹⁸⁸ és vezető formává vált: a Kr. u. 3. században még gyakran használták. Érdekes egy Drag. 39-es (Lud Oa)¹⁸⁹ formához tartozó töredék, amely ritkaságnak számít. Pannoniából Gabler D. publikált ilyen darabokat a balácai villából.¹⁹⁰ Ehhez a típushoz tartozó példányoknál a széles hullámos vezetési fogórész lehet barbotinnal ellátott vagy díszítetlen: a brigetiói példa ez utóbbi típusba tartozik. Rheinzabernben biztosan gyártották.¹⁹¹ A vésett üvegdíszítést imitáló formák között azonosítani lehetett a Drag. 41-es, félgömb alakú tálcakát és a Drag. 54-es típusú gömbhasú palackot.

Előkerültek továbbá Drag. 43-as alakú *mortarium*hoz tartozó töredékek is. Barbotindíszí-

téssel ellátott dörzstálakat már a Kr. u. 2. század második felében gyártottak Rheinzabernben. A Mees a biztosan keltezhető lelőhelyek alapján ennek a kezdetét Kr. u. 180-ra teszi.¹⁹² A Kr. u. 3. században is gyakran előforduló forma ez. Felismerhetőek a jellegzetes Lud Tb¹⁹³ típus peremtöredékei a 2011-es szőny-vásártéri leletanyagban, illetve a kisméretű Niederbieber 24a forma is.

Westerndorf műhelyéhez 180 töredék kapcsolható, amelyből 92 reliefszítéssel ellátott. Comitalis, Helenius és Onniorix mester (125–204) (21. tábla 14–24. tábla 22) termékei is azonosíthatók ezek között. A westerdorfi műhely főként a Duna menti provinciákba szállította áruát, Pannoniában 90%-ban a határzónából kerül elő,¹⁹⁴ így Vindobonából, Carnuntumból, Gerulatából, Ad Flexumból, Quadrataból, Arrabonából, Ad Statuasból, Brigetioból, Celamantiából, Tokodról, Solvából, Aquincumból, Matricából, Vetus Salinából.¹⁹⁵ A Barbaricum területéről szintén számos westerdorfi töredéket ismerünk. A műhely legkorábbi darabjai Comitalishoz köthetőek, aki Rheinzabern elhagyása után Westerndorfban kezdte meg a működését. Egyes elképzelések szerint a műhely megalapítása a markomann háborúkkal hozható összefüggésbe,¹⁹⁶ Gabler D. azonban felveti, hogy emellett a Duna menti provinciák severusi konjunktúrája is fontos tényező lehetett.¹⁹⁷ Comitalis és Helenius töredékei nagyjából egyenlő számban kerültek elő Szőny-Vásártéren, míg Onniorixhoz csupán 10 darab köthető. A westerdorfi töredékek jól elkülöníthetőek egymástól: Comitalis kétféle, Helenius ötféle, Onniorix szintén kétféle tojásfüzért használt, ezek mindegyike különbözik egymástól. A motívumkinccsek szétválasztásával elsősorban H-J. Kellner és Gabler D. foglalkozott.¹⁹⁸ Comitalis műhelyén belül Erotus, Luppó, Nocturnus és Decminus alcsoportját lehetett elkülöníteni, utóbbi mesteré azonban kérdéses. Mindegyik Kr. u. 180 és 210 közötti intervallumra keltezhető. Helenius westerdorfi pályafutását Comitalis fazekasaként kezdte, majd önálló műhelyt vezetett.¹⁹⁹ A westerdorfi műhely legkésőbbi periódusát Onniorix képviseli, akinek működése Kr. u. 210–233 közé tehető,²⁰⁰ feltételezhetően Pfaffenhofenben is dolgozott.

¹⁸⁰ MEES 2012, 360.

¹⁸¹ MEES 2002, 326–328.

¹⁸² GABLER 2012, 433.

¹⁸³ JUHÁSZ 1935, Tábla XLV, XLVIII, XLIX.

¹⁸⁴ GABLER–MÁRTON–GAUTHIER 2009, 243.

¹⁸⁵ GABLER–MÁRTON–GAUTHIER 2009, 647.

¹⁸⁶ GABLER–MÁRTON–GAUTHIER 2009, 581.

¹⁸⁷ DÜERKOP, 2007, 113.

¹⁸⁸ DÜERKOP 2007, 88.

¹⁸⁹ LUDOWICI III, 278.

¹⁹⁰ GABLER–PALÁGYI 1989, 115; GABLER 2002a, 88.

¹⁹¹ DÜERKOP 2007, 116.

¹⁹² MEES 2002, 121.

¹⁹³ LUDOWICI III, 277.

¹⁹⁴ GABLER 1983, 349.

¹⁹⁵ GABLER 1966, 126.

¹⁹⁶ KELLNER 1973, 20–21.

¹⁹⁷ GABLER 1983, 354–355.

¹⁹⁸ KELLNER 1981; GABLER–KELLNER 1993.

¹⁹⁹ GABLER–KELLNER 1993, 266.

²⁰⁰ GABLER–KELLNER 1993, 269–270.

A szőny-vásártéri névbélyeges töredékeken Tertullus (238) (26. tábla 14), Maternianus (239) (26. tábla 15), Tarvacus (240) (26. tábla 16), Nocturnus (241) (26. tábla 17) és Luppo (243) (26. tábla 19) nevét is olvashatjuk. Egy bélyeg teljesen értelmezhetetlen, amelyet Helenius edényének peremére pecsételtek. Nocturnus és Luppo Comitialis által készített tálon látható. Előbbi szintén perembélyeg, utóbbi Drag. 30-as töredéken látható három példányban. Luppo, Tarvacus és Tertullus már korábról ismert Brigetióból.²⁰¹

A díszítetlen formák között megtalálható a Drag. 32-es, Drag. 33-as és a Drag.31-es típus is.

A westerdorfi manufaktúra záródátuma Kr. u. 233, amelyet az alemann betörésekhez kapcsolnak.²⁰²

Pfaffenhofen műhelyéből 32 töredéket ismerünk a szőny-vásártéri 2011-es anyagban, amelyek közül 23 reliefszítással ellátott. 11 töredéknél ismerhető fel westerdorfi, azaz Helenius (205, 210, 211, 216, 217, 220, 222, 224) (25. tábla 1, 4–5, 10–11, 14, 16, 18) által használt pecsétlők, 7 esetben pedig a Dicanuskör (207–209, 213–214, 219, 221) (24. tábla 24; 25. tábla 2–3, 7–8, 13, 15) állapítható meg. Westerdorf Kr. u. 233-as elpusztulása után megindult a gyártás Pfaffenhofen műhelyében, amely legkésőbb a Kr. u. 259/60-es évekig működhetett.²⁰³ E műhely termékeinek csaknem 90%-a a *limes* menti területekről kerül elő.²⁰⁴

KATALÓGUS

Reliefszítésű terra sigillaták: Közép-Gallia:

1. Drag. 37-es oldaltöredék (16. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.E18–F18–E19–F19.047.1.

Leírás: Balra futó kutya részlete (OSWALD 1936–37, Plate LXXVIII, 1980).

Lezoux, Sacer (Kr. u. 120–140/45), Advocisus (Kr. u. 160–190), Secundus, Cinnamus (Kr. u. 135–170), Paternus (I: Kr. u. 150–170, II: Kr. u. 160–190).

Lezoux.

Keltezés: Hadrianus–Antoninus-kor.

2. Drag. 37-es oldaltöredék (16. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.6.

Leírás: Balra ugró oroszlán (OSWALD 1936–37, Plate LXII, 1455), alatta levélke (CGP 1990, Fig. 44, 26 vagy 31).

Lezoux, Doeccus.

Keltezés: Kr. u. 160–190.

3. Drag. 37-es oldaltöredék (16. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.11.

Leírás: Boltív koszorúból (ROGERS 1974, F15; CGP 1990, Plate 104, 4), mellette kis kör (CGP 1990, Fig. 30, 27).

Lezoux, Paternus I (Kr. u. 150–170) és II (Kr. u. 160–190).

Keltezés: Antoninus-kor.

4. Drag. 37-es oldaltöredék (16. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.32.

Leírás: Kettős medalionban csikóhal (OSWALD

1936–37, Plate III, 52), jobbra mellette *astragalos* (CGP 1990, Fig 47, 40).²⁰⁵

Lezoux, Cinnamus.

Keltezés: Kr. u. 135–170.

5. Drag. 37-es oldaltöredék (16. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.091.2.

Leírás: Balra harcos lándzsával és karddal (OSWALD 1936–37, Plate IX, 143; CGP 1990, Plate 88, 5), alatta jobbra dőlő, vágott díszsor (ROGERS 1974, A39), jobbra függőleges elválasztó gyöngysor (ROGERS 1974, A2), amely apró körben végződik, mellette jobbra *astragalos* részlete és kettős medalionban azonosíthatatlan motívum.

Lezoux, Drusus (II: Kr. u. 120–140/145) Secundus, Priscinus (Kr. u. 125–150).

Keltezés: Hadrianus–kora Antoninus-kor

6. Drag. 37-es oldaltöredék (16. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.079.1.

Leírás: Balra felül férfialak kürttel (OSWALD 1936–37, Plate XXXIV, 711), alatta jobbra néző delfin (OSWALD 1936–37, Plate LXXXVIII, 2382), mellette jobbra kettős medalion(?) és inda(?) része.

Lezoux, Cinnamus.

Keltezés: Kr. u. 135–170.

7. Drag. 37-es oldaltöredék (16. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.F19.032.16.

Leírás: Tojásfüzér részlete (CGP 1990, Fig. 47, 3).

Lezoux, Cinnamus.

Keltezés: Kr. u. 135–170, a tojásfüzér alapján Kr. u. 150–170.

²⁰¹ JUHÁSZ 1935, Tábla XLVI, XLVIII.

²⁰² PONS AENI 1976, 79.

²⁰³ PONS AENI 1976, 79.

²⁰⁴ GABLER 1978, 140.

²⁰⁵ Párhuzama: CGP 1990, Plate 157, 1.

8. *Drag. 37-es vagy Drag. 30-as oldaltöredék* (16. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.F20.089.3.

Leírás: Táncos kendővel (OSWALD 1936–37, Plate XVII, 344).

Lezoux, Eppillus (Kr. u. 140 után), Drusus (I: Kr. u. 100–120, II: Kr. u. 120–140/145), Mapillo.

Keltezés: Traianus–kora Antoninus-kor.

9. *Drag. 37-es oldaltöredék* (16. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.F20.111.2.

Leírás: Tojásfüzér részlete, rontott darab, a formatálból való kivételkor elmozdulhatott, alatta valamilyen állat(?) részlete.

Közép-Gallia.

Keltezés: Traianus–Antoninus-kor.

10. *Drag. 37-es oldal- és peremtöredék* (16. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.F20.111.3, 2011.F20.111.7–8.

Leírás: Tojásfüzér részlete (CGP 1990, Fig. 47, 3), alatta vízszintes gyöngysor, alatta balra ugró medve (OSWALD 1936–37, Plate LXVII, 1631), alatta jobbra levél(?). Jobb oldalon a tojásfüzér alatti motívum azonosíthatatlan.

Lezoux, Cinnamus.

Keltezés: Kr. u. 135–170, a tojásfüzér alapján Kr. u. 150–170.

11. *Drag. 37-es oldaltöredék* (16. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.F20.112.8.

Leírás: Tojásfüzér részlete (ROGERS 1974, B17), alatta vízszintes gyöngysor.

Lezoux, Attianus (Kr. u. 120–140/145), Cinnamus (Kr. u. 135–170), Cintusmus (Kr. u. 140–170), Criciro (Kr. u. 140–165), Servus III (Kr. u. 140–160).

Keltezés: Hadrianus–Antoninus-kor.

12. *Drag. 37-es oldaltöredék* (16. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.7.

Leírás: Felül vízszintes gyöngysor, alatta jobbra ugró medve vagy oroszlán (OSWALD 1936–37, Plate LXIII, 1508. vagy 1509, Plate LXV, 1601, vagy Plate LXVIII, 1633).²⁰⁶

Közép-Gallia.

Keltezés: Traianus–Antoninus-kor.

13. *Drag. 37-es oldaltöredék* (16. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.8.

Leírás: Felül nagy hétrészes levél (CGP 1990, Fig. 30, 22), alatta kettős kis kör (CGP 1990, Fig. 30, 17).

Lezoux, Paternus II.

Keltezés: Kr. u. 160–190.

14. *Drag. 37-es peremtöredék* (16. tábla 14)

Ltsz.: 2011.J13–K13.036.36.

Leírás: Tojásfüzér részlete (ROGERS 1974, B231; CGP 1990, Fig. 47, 2), a töredéken a belső mag is látszódik.

Lezoux, Cinnamus (Kr. u. 135–170, tojásfüzér alapján Kr. u. 150–170), Pugnus (Kr. u. 140–170), X-7.

Keltezés: Antoninus-kor

15. *Drag. 37-es peremtöredék* (16. tábla 15)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.37.

Leírás: Tojásfüzér részlete. (ROGERS 1974, B135 vagy B145; vagy: CGP 1990, Fig. 47, 4). A megmaradt töredék azonosítása bizonytalan.

Lezoux, Iustus (Kr. u. 150–180), Paternus II (Kr. u. 160–190), Illixo, Carantinus II (Cinnamus és Paternus II alatt), Cinnamus (Kr. u. 135–170, tojásfüzér alapján Kr. u. 155–175).

Keltezés: Antoninus-kor.

16. *Drag. 37-es oldaltöredék* (16. tábla 16)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.178.

Leírás: Balra kandeláber (ROGERS 1974, Q42), mellette jobbra függőleges elválasztó gyöngysor (ROGERS 1974, A2), amely kis körben, esetleg rozettában végződik, jobbra pedig balra ugró oroszlán (OSWALD 1936–37, Plate LXII, 1460).

Lezoux, Cinnamus.

Keltezés: Kr. u. 135–170.

17. *Drag. 37-es peremtöredék* (16. tábla 17)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.72.

Leírás: Tojásfüzér részlete (ROGERS 1974, B86).

Közép-Gallia, P–30(?).

Keltezés: Traianus–Antoninus-kor.

18. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.025.23.

Leírás: Tojásfüzér részlete, alatta balra vízszintes *astragalos*, mellette feltételezhetően valamilyen függőleges elválasztó díszítősor. A tojásfüzér rontott, elcsúszott, így azonosíthatatlan.

Közép-Gallia.

Keltezés: Traianus–Antoninus-kor.

19. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.41.

Leírás: Tojásfüzér részlete (ROGERS 1974, B105).

Lezoux, Paternus II (Kr. u. 160–190), Albucius (Kr. u. 140–170), Anunus (Kr. u. 135–170), Calendio, Censorinus (Kr. u. 150–180), Lastuca (Kr. u. 160–190), Laxtucissa (Kr. u. 150–170), Mammius (Kr. u. 150–180), Servus I (Kr. u. 140–170).

Keltezés: késő Hadrianus–Antoninus-kor.

²⁰⁶ A tárgy pontos mása azonosíthatatlan, a hivatkozott ábrák hasonlóak.

20. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.18.

Leírás: Balra vízszintes *astragalos* (CGP 1990, Fig. 27, 3, Fig. 30, 28, Fig. 35, 3), jobbra két függőleges elválasztó gyöngysor (ROGERS 1974, A9; CGP 1990, Plate 97, 5, Plate 105, 15, Plate 120, 1) között díszített oszlop (ROGERS 1974, P3; CGP 1990, Fig. 27, 13, Fig. 30, 25, Fig. 35, 10).

Lezoux, Lactucissa (Kr. u. 150–170), Paternus II (Kr. u. 160–190), Albucius (Kr. u. 140–170).

Keltezés: Antoninus-kor.

21. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.097.13.

Leírás: A megmaradt részlet azonosíthatatlan. Közép-Gallia.

Keltezés: Traianus–Antoninus-kor.

Rheinzabern:

22. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.001.4, 2011.001.8.

Leírás: Egymásra torlódo tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E16), alatta mákfej motívum (RICKEN–FISCHER 1963, P116), alul kétoldalt nyolcszirmú rozetta (RICKEN–FISCHER 1963, O48), alatta vágott dupla levélke (RICKEN–FISCHER 1963, P145).

Rheinzabern, Victorinus I.

Keltezés: Severus-kor.

23. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.001.13.²⁰⁷

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E44), alatta jobbra ugró oroszlán (RICKEN–FISCHER 1963, T35a).

Rheinzabern, „A áru O382.383 díszítőtaggal”, „B áru O382.383 díszítőtaggal”, Pupus.

Keltezés: Severus-kor.

24. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.001.21.²⁰⁸

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E44).

Rheinzabern, Cobnertus I, Cerilais II, III, Cerialis köre, Pupus–Juvenis II, Pupus, Pupushoz közel álló áru, Julius II–Julianus I és Victorinus II-höz kapcsolódó áru, „A áru O382.383 díszítőtaggal”, „B áru O382.383 díszítőtaggal”, Victor I-féle áru.

Keltezés: Marcus Aurelius–Severus-kor.

25. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.001.59.

Leírás: Elhajló levél (RICKEN–FISCHER 1963, P47), mellette talán inda része és azonosíthatatlan motívum.

Rheinzabern, Januarius I, Janu(arius) I-hez közel álló áru, Cobnertus I, Cerialis I, II, III, IV, V, Arvernicus–Lutaevus, Comitialis I, II, Belsus I.

Keltezés: Antoninus–Severus-kor.

26. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.E18–E19.021.2.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E70a), alatta három részből álló virág szárral (RICKEN–FISCHER 1963, P129), jobbra kettős ív részlete (RICKEN–FISCHER 1963, KB74?).

Rheinzabern, Januarius II.

Keltezés: Kr. u. 180–220.

27. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.E18–E19–F18–F19.023.3.

Leírás: Vaddisznó részlete (RICKEN–FISCHER 1963, T164).

Rheinzabern, Cerialis VI, Comitialis V, Julius II–Julianus I.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

28. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.15.

Leírás: Mákfej motívum (RICKEN–FISCHER 1963, P120).

Rheinzabern, Cobnertus II, III, Firmus I (Kr. u. 180–230), B. F. Attoni, Cerialis I, II, E25.26-os tojásfüzér.

Keltezés: Marcus Aurelius–Severus-kor.

29. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.28, 80.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E17), alatta horog alakú dísz (RICKEN–FISCHER 1963, O169). Másodlagosan égett.

Rheinzabern, Julius II–Julianus I, Victorinus II.

Keltezés: késő Severus-kor.

30. *Drag. 37-es oldaltöredék* (17. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.40.

Leírás: Jobbra forduló bokszoló (RICKEN–FISCHER 1963, M196), mellette balra a vágott ív alatt erősen kopott támasztótag (RICKEN–FISCHER 1963, O10). Jobb oldalon azonosíthatatlan motívum.²⁰⁹

Rheinzabern, Janu(arius) I, Cerialis I.

Keltezés: Antoninus–Severus-kor.

²⁰⁷ Összetartozhat a KGYM 2011.001.21.-gyel.

²⁰⁸ Összetartozhat a KGYM 2011.001.13.-mal.

²⁰⁹ Hasonló látható: RICKEN–FISCHER 1963, Taf. 50, 6bF.

31. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 14)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.52.

Leírás: Bélyeg részlete [FIR]MUS,²¹⁰ mellette kettős medalion (RICKEN–FISCHER 1963, K16 ?, K19 ?) részlete.

Rheinzabern, Firmus I, II.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

32. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 15)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.088.2.

Leírás: Felső frízként kicsi gyöngysor (RICKEN–FISCHER 1963, O149), alatta vágott medalion (RICKEN–FISCHER 1963, K51).

Rheinzabern, Reginus I.

Keltezés: Antoninus Pius–Marcus Aurelius-kor.

33. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 16)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.31.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E46?), alatta fa három részes levéllel (RICKEN–FISCHER 1963, P3a).

Rheinzabern, Julius I, Lupus.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

34. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 17)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.37.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E15?).

Rheinzabern, Verecundus I.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

35. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 18)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.44.

Leírás: Bőségszaru részlete (RICKEN–FISCHER 1963, O160a), állapota rosszabb és elmosódottabb ehhez képest.

Rheinzabern, Julius I, Lupus, Julius I és Lupus-féle áru, Primitivus IV, Pervincus, Regulinus.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

36. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 19)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.45.

Leírás: Hercules buzogánnyal (RICKEN–FISCHER 1963, M87), vágott medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K48). A megmaradt töredék nagyon kopott állapotú, így azonosítása bizonytalan.

Rheinzabern, Janu(arius) I, Cerialis I, V, Cerialis köre B áru, Comitialis I, II.

Keltezés: Antoninus–Severus-kor

37. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 20)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.46.

Leírás: Ív részlete (RICKEN–FISCHER 1963, KB74), alatta hétszirmú rozetta (RICKEN–FISCHER 1963, O51).

Rheinzabern, Janu(arius) II.

Keltezés: Kr. u. 180–220.

38. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 21)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.105.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E44a), alatta balra kardot kihúzó harcos (RICKEN–FISCHER 1963, M210), jobbra mellette elválasztásként vékony palmaág (RICKEN–FISCHER 1963, P14), majd megkötözött fogoly (RICKEN–FISCHER 1963, M230), mellette jobbra újabb díszítőtag elválasztóként (RICKEN–FISCHER 1963, O242), illetve kettős medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K19) Pappus-maszk (RICKEN–FISCHER 1963, M22).

Rheinzabern, Cobnertus I–III.

Keltezés: Kr. u. 160–190.

39. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 22)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.9.

Leírás: Balra mákfej motívum (RICKEN–FISCHER 1963, P119), jobbra kettős ív vagy medalion, amely félrecsúszott.

Rheinzabern, Janu(arius) II.

Keltezés: Kr. u. 180–220.

40. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 23)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.10.

Leírás: Szív alakú csúcsos levél, középső bordázat nélkül (RICKEN–FISCHER 1963, P37).

Rheinzabern, Mammilianus, Firmus II, Belsus III, Augustinus I, Julius I, Lupus, Julius I és Lupus-féle áru, Reginus II, Julius I és Lupushoz kapcsolódó áru, E8 tojásfüzér, Victorinus I.

Keltezés: Kr. u. 170–Severus-kor.

41. Drag. 37-es oldaltöredék (17. tábla 24)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.11.

Leírás: Támaszték részlete (RICKEN–FISCHER 1963, O184). A megmaradt töredék annyira kopott, hogy a bevágott díszek nem látszódnak.

Rheinzabern, Reginus I, Janu(arius) II, Victorinus II, E49 tojásfüzér.

Keltezés: Antoninus–Kr. u. 3. század első fele.

42. Drag. 37-es oldaltöredék (18. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.13.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E17).

Rheinzabern, Firmus I, B. F. Attoni, Comitialis V, Florentinus, Julius II–Julianus I, Victorinus II, III, Julius II–Julianus I és Victorinus II-höz kapcsolódó áru, Respectinus II, Perpetuus, Severianus.

Keltezés: Commodus–Kr. u. 3. század középső harmada.

²¹⁰ LUDOWICI II, 116.

43. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.071.11.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963 E17?), ezt a megmaradt töredékből nehéz pontosan megállapítani.

Rheinzabern, Firmus I, B. F. Attoni, Comitialis V, Florentinus, Julius II–Julianus I, Victorinus II, Julius II–Julianus I és Victorinus II-höz kapcsolódó áru, Perpetuus, Severianus.

Keltezés: Commodus–Kr. u. 3. század középső harmada.

44. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.071.12.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E17), alatta csúcsos levél, középső borda nélkül (RICKEN–FISCHER 1963, P38), jobbra alul medalion vagy ív részlete.

Rheinzabern, Comitialis V.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

45. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.071.13.

Leírás: *Astragalos* (RICKEN–FISCHER 1963, O206 vagy O207)?

Rheinzabern, B. F. Attoni, Comitialis IV, VI, Belsus II, III, Florentinus, Attilus, Castus, E25.26 tojásfüzér.

Keltezés: Kr. u. 175–Severus-kor.

46. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.073.8.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E3?), alatta medalion (RICKEN–FISCHER 1963, K62?). Másodlagosan égett, azonosítása bizonytalan.

Rheinzabern, B. F. Attoni.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

47. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.34.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E23), alatta jobbra néző madár (RICKEN–FISCHER 1963, T245a), mellette jobbra kettős medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K19) íjász (RICKEN–FISCHER 1963, M147).

Rheinzabern, Comitialis V.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

48. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.37.

Leírás: Levél részlete, a megmaradt minta nagysága miatt nehezen eldönthető, hogy pontosan milyen levél. Lehet RICKEN–FISCHER 1963, P59b, P81, P81a.

Rheinzabern, Reginus I, Cerialis I, III, V, VI.

Keltezés: Antoninus–Severus-kor.

49. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.38.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E40).

Rheinzabern, Cerialis VI, Comitialis III, Attilus, Attilushoz közel álló áru, Marcellus II, Primitivus I, II, III.

Keltezés: Antoninus–Kr. u. 3. század első fele.

50. *Drag. 37-es peremtöredék* (18. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.20.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E14?).

Rheinzabern, Marcellinus.

Keltezés: Kr. u. 3. század középső harmada.

51. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.31.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E44), alatta jobbra forduló csikóhal (RICKEN–FISCHER 1963, T189).

Rheinzabern, Cobnertus I.

Keltezés: Kr. u. 160–180.

52. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.33.

Leírás: Kettős medalionban (RICKEN–FISCHER 1963 K20) széles hétágú levél bordázattal és rövid szárral (RICKEN–FISCHER 1963, P61).

Rheinzabern, Belsus II, E25.26 tojásfüzér, Julius I, Attilus.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

53. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.39.

Leírás: Jobbra ugró oroszlán (RICKEN–FISCHER 1963, T32a).

Rheinzabern, Reginus II, Julius I és Lupushoz kapcsolódó áru, Attilus, Primitivus III, Julius II–Julianus I és Victorinus II-höz kapcsolódó áru, „A áru O382.383 díszítőtaggal”, „B áru O382.383”.

Keltezés: Commodus–Kr. u. 3. század középső harmada.

54. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.43.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E17?), amely elcsúszott, alatta balra futó kutya (RICKEN–FISCHER 1963, T139).

Rheinzabern, Firmus I, Comitialis V.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

55. *Drag. 37-es peremtöredék* (18. tábla 14)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.57.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E30 vagy E38). A megmaradt töredékből nem lehet biztosan azonosítani.

Rheinzabern, E34.30 tojásfüzér, Cerialis IV.
Keltezés: Marcus Aurelius–Kr. u. 3. század középső harmada.

56. *Drag. 37-es peremtöredék* (18. tábla 15)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.62.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E11?), azonosítása bizonytalan.

Rheinzabern, Cerialis VI, Attilus, Marcellus, Augustalis, Primitivus I, II, III, IV.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

57. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 16)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.80.

Leírás: Kettős medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K19?) harcos (RICKEN–FISCHER 1963, M212), mellette talán *astragalos*.

Rheinzabern, Cobnertus III, Firmus I, Comitialis V.

Keltezés: Marcus Aurelius–Severus-kor.

58. *Drag. 37-es peremtöredék* (18. tábla 17)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.89.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963 E30? vagy E33?).

Rheinzabern, E34.30. tojásfüzér, Pervincus.

Keltezés: Kr. u. 3. század első és középső harmada.

59. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 18)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.102.²¹¹

Leírás: Kettős medalionban (RICKEN–FISCHER 1963 K19a) fegyveres alak foglyot vezet (RICKEN–FISCHER 1963, M269), jobbra díszítőtag (RICKEN–FISCHER 1963, O217).

Rheinzabern, „A áru O382.383 díszítőtaggal”.

Keltezés: Kr. u. 3. század középső harmada.

60. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 19)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.103.

Leírás: Azonosíthatatlan motívum.

Rheinzabern.

Keltezés: Kr. u. 140–270.

61. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 20)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.115.

Leírás: Vágott medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K48, K49 vagy K50) bokszoló (RICKEN–FISCHER 1963, M196).

Rheinzabern, medalion (RICKEN–FISCHER 1963, K48): Janu(arius) I, Cerialis I, Cerialis köre, Comitialis I, II, Belsus I, Reginus II; medalion (RICKEN–FISCHER 1963, K49, K50): Jan(uarius) I.

Keltezés: Antoninus–Severus-kor.

62. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 21)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.116.

Leírás: Botdász részlete (RICKEN–FISCHER 1963, O212).

Rheinzabern, Janu(arius) I-hez közel álló áru, Cerialis II, Comitialis IV, Juvenis I, Attilus, Marcellus.

Keltezés: Antoninus–Kr. u. 3. század első fele.

63. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 22)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.166.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E23), alatta kettős medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K19? vagy K16?), esetleg kettős ív alatt (RICKEN–FISCHER 1963, KB 73?) íjász (RICKEN–FISCHER 1963, M174).

Rheinzabern, B. F. Attoni, Comitialis V, Julius II–Julianus I.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

64. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 23)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.167.

Leírás: Sas (RICKEN–FISCHER 1963, T205) vágott medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K39).

Rheinzabern, Janu(arius) I-hez közel álló áru.

Keltezés: Antoninus Pius–Marcus Aurelius-kor.

65. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 24)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.173.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E27).

Rheinzabern, Helenius.

Keltezés: Késő Antoninus-kor–kora Severus-kor.

66. *Drag. 37-es oldaltöredék* (18. tábla 25)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.183.

Leírás: Balra feltételezhetően valamilyen állat lába, mellette bélyeg részlete: __ _SNUL__ _ _.

Rheinzabern.

Keltezés: Kr. u. 140–270.

67. *Drag. 37-es oldaltöredék* (19. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.185.

Leírás: Balra kettős medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K19 vagy K20 vagy K20a) valamilyen levél részlete, középen csúcsos levél (RICKEN–FISCHER 1963, P75 vagy P75a), balra nagy, ötrészes levél (RICKEN–FISCHER 1963, P62 vagy P62a). A megmaradt töredék azonosítása állapota miatt bizonytalan.

Rheinzabern.

Keltezés: Kr. u. 140–270.

68. *Drag. 37-es oldaltöredék* (19. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.613.

Leírás: Jobbra ugró nyúl (RICKEN–FISCHER 1963, T160a) mellett fa háromrészes levéllel (RICKEN–FI-

²¹¹ Összetartozhat a KGYM 2011.L13–L14.041.46.-tal.

SCHER 1963, P3), a levélen a bevágások már nem látszódnak.

Rheinzabern, Cerialis I, V, Arvernicus–Lutaevus, Cerialis köre B áru, Comitialis I, Belsus I.

Keltezés: Marcus Aurelius–Severus-kor.

69. *Drag. 37-es peremtöredék* (19. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.17.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E17).

Rheinzabern, Firmus I, B. F. Attoni, Comitialis V, Florentinus, Julius II–Julianus I, Victorinus II, III, Julius II–Julianus I és Victorinus II-höz kapcsolódó áru, Respectinus II, Perpetuus, Severianus.

Keltezés: Commodus–Kr. u. 3. század középső harmada.

70. *Drag. 37-es peremtöredék* (19. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.18.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E11), alatta díszítőelem (RICKEN–FISCHER 1963, O217).

Rheinzabern, „A áru O382.383 díszítőelemmel”.

Keltezés: Kr. u. 3. század első és középső harmada.

71. *Drag. 37-es peremtöredék* (19. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.19.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E41?), a megmaradt töredék azonosítása bizonytalan.

Rheinzabern, Primitivus IV.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

72. *Drag. 37-es oldaltöredék* (19. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.33, 36.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E2?), alatta balra vágott medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K48) daru (RICKEN–FISCHER 1963, T217), mellette jobbra fent és lent rozetta (RICKEN–FISCHER 1963, O45), majd teljesen kopott díszítőtag (RICKEN–FISCHER 1963, O241), a bevágások alig kivehetőek, mellette jobbra vágott ívben (RICKEN–FISCHER 1963, KB115) páva (RICKEN–FISCHER 1963, T227).

Rheinzabern, Cerialis I.

Keltezés: Kr. u. 180–220.

73. *Drag. 37-es oldal- és peremtöredék* (19. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.34. (2 darab), 2011.

L13–L14.084.47, 2011.L13–L14.084.61.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E46), alatta vágott medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K52?) térdelő harcos (RICKEN–FI-

SCHER 1963, M211), mellette jobbra és balra kettős tagú díszítőtag (RICKEN–FISCHER 1963, O271), a tojásfüzér alatt sas (RICKEN–FISCHER 1963, T205).

Rheinzabern, pontosan nem lehet beazonosítani, Reginus II-höz kapcsolódó áru.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

74. *Drag. 37-es oldaltöredék* (19. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.37.

Leírás: Balra kettős medalion vagy ív részlete, jobbra mákfajmotívum (RICKEN–FISCHER 1963, P119). Rheinzabern, Janu(arius) II.

Keltezés: Kr. u. 180–220.

75. *Drag. 37-es oldaltöredék* (19. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.042, 2011.L13–L14.086.19, 2011.L15–L16.025.22.

Leírás: Rozettából (RICKEN–FISCHER 1963, O42) kiinduló vágott ív (RICKEN–FISCHER 1963, KB115), mellette fatörzs (RICKEN–FISCHER 1963, P6).

Rheinzabern, Janu(arius) I.

Keltezés: Antoninus Pius–Marcus Aurelius-kor.

76. *Drag. 37-es oldaltöredék* (19. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.46.²¹²

Leírás: Díszítőtag (RICKEN–FISCHER 1963, O217). Rheinzabern, Reginus II-höz, Julius I-hez és Lupushoz kapcsolódó áru, „A áru O382.383. díszítőelemmel”, „B áru O382.383. díszítőelemmel”.

Keltezés: Commodus–Kr. u. 3. század második harmada.

77. *Drag. 37-es oldaltöredék* (19. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.48.

Leírás: Tojásfüzér részlete, alatta kettős medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K19a) jobbra néző delfin (RICKEN–FISCHER 1963, T194).

Rheinzabern, Reginus I.

Keltezés: Antoninus Pius–Marcus Aurelius-kor.

78. *Drag. 37-es oldaltöredék* (19. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.85, 2011.L15–L16.054.75, 2011.L15–L16.067.75.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E40?), nehéz megállapítani, rossz állapotban maradt meg. Alatta vágott ívben (RICKEN–FISCHER 1963, KB110?) boksoló (RICKEN–FISCHER 1963, M196a), az ívek között díszítőtag (RICKEN–FISCHER 1963, O212).²¹³

Rheinzabern, Attilus.

Keltezés: Severus-kor.

²¹² Összetartozhat a KGYM 2011.L13–L14.016.102.-vel.

²¹³ Párhuzama: RICKEN–FISCHER 1963, Taf. 180, 2.

79. Drag. 37-es oldaltöredék (19. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.87.

Leírás: Tojásfüzér részlete, a megmaradt töredék azonosíthatatlan.

Rheinzabern.

Keltezés: Kr. u. 140–270.

80. Drag. 37-es oldaltöredék (19. tábla 14)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.89.

Leírás: Tojásfüzér részlete, alatta kettős vágott ív (RICKEN–FISCHER 1963, KB138), jobbra nagy öt-részes levél, jobbra hajló szárral (RICKEN–FISCHER 1963, P62a).

Rheinzabern, Firmus II.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

81. Drag. 37-es oldaltöredék (19. tábla 15)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.90.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E2?), alatta vágott medalionban (RICKEN–FISCHER 1963, K48) balra néző daru (RICKEN–FISCHER 1963, T210).

Rheinzabern, Cerialis I.

Keltezés: Kr. u. 180–220.

82. Drag. 37-es oldaltöredék (20. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.92.

Leírás: Balra futó kutya (RICKEN–FISCHER 1963, T139a), felette azonosíthatatlan állat.

Rheinzabern, Cerialis IV, Cerialis köre A áru, E31. tojásfüzér.

Keltezés: Marcus Aurelius–Kr. u. 3. század első fele.

83. Drag. 37-es oldaltöredék (20. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.103.

Leírás: Vágott medalion (RICKEN–FISCHER 1963, K48 vagy K49 vagy K50 vagy K51), esetleg vágott ív (RICKEN–FISCHER 1963, KB118 vagy KB119 vagy KB120). Ennél pontosabb azonosítása nem lehetséges.

Rheinzabern.

Keltezés: Kr. u. 140–270.

84. Drag. 37-es oldaltöredék (20. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.084.51.

Leírás: Visszanéző jobbra futó szarvas (RICKEN–FISCHER 1963, T111). Balra felette valamilyen állat lábai látszódnak.

Rheinzabern, Cerialis I, II, III, IV, V, Cerialis köre B áru, Comitialis V, Marcellus II, Primitivus IV, „A áru O382.383 díszítőtaggal”.

Keltezés: Marcus Aurelius–Kr. u. 3. század középső harmada.

85. Drag. 37-es oldaltöredék (20. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.084.52.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER

1963, E62), alatta kettős medalion (RICKEN–FISCHER 1963, K19).

Rheinzabern, Mammilianus, Firmus II.

Keltezés: Kr. u. 170–Severus-kor.

86. Drag. 37-es peremtöredék (20. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.084.62.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E31?), alatta talán kicsi medve elnagyolt, kopott formája (RICKEN–FISCHER 1963, T54? vagy T54a?).

Rheinzabern, E31 tojásfüzér.

Keltezés: Kr. u. 3. század első fele.

87. Drag. 37-es peremtöredék (20. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.12.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E9?), a megmaradt töredék alapján azonosítása bizonytalan.

Rheinzabern, Marcellus II.

Keltezés: Kr. u. 3. század első fele.

88. Drag. 37-es oldaltöredék (20. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.32.

Leírás: Vaddisznó (RICKEN–FISCHER 1963, T64), alatta csúcsos, középső erezet nélküli levél (RICKEN–FISCHER 1963, P38).

Rheinzabern, Comitialis V.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

89. Drag. 37-es oldaltöredék (20. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.33.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E3?).

Rheinzabern, B. F. Attoni, Cerialis IV.

Keltezés: Marcus Aurelius–Severus-kor.

90. Drag. 37-es oldaltöredék (20. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.34.

Leírás: Tojásfüzér részlete, a töredék állapota miatt azonosíthatatlan.

Rheinzabern.

Keltezés: Kr. u. 140–270.

91. Drag. 37-es oldaltöredék (20. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.37.

Leírás: Harcos lándzsával és pajzzsal (RICKEN–FISCHER 1963, M178).

Rheinzabern, Cobnertus III, Firmus I, B. F. Attoni, Cerialis I, Comitialis I, E25.26 tojásfüzér, Mammilianus.

Keltezés: Marcus Aurelius–Severus-kor.

92. Drag. 37-es oldaltöredék (20. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.39.

Leírás: Széles, hétrészes levél (RICKEN–FISCHER 1963, P61).

Rheinzabern, B. F. Attoni, Cerialis V, VI, Belsus I, II, Castus, Respectus, E25.26 tojásfüzér, Justinus, Pupus, Julius I, E8 tojásfüzér, Victorinus I, Attilus.
Keltezés: Marcus Aurelius–Severus-kor.

93. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 12)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.40.
Leírás: Felül jobbra ugró medve (RICKEN–FISCHER 1963, T61a), alatta jobbra haladó párdúc (RICKEN–FISCHER 1963, T45).
Rheinzabern, Comitialis IV.
Keltezés: Commodus–Severus-kor.

94. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 13)
Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.26.
Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E27).
Rheinzabern, Helenius.
Keltezés: késő Antoninus-kor–kora Severus-kor.

95. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 14)
Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.38.
Leírás: Tojásfüzér részlete, a felső része hiányzik, teljes magasságában nem látható.
Rheinzabern.
Keltezés: Kr. u. 140–270.

96. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 15)
Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.84.
Leírás: Balra díszítőtag (RICKEN–FISCHER 1963, O271), mellette vágott medalion (RICKEN–FISCHER 1963, K53), jobbra a vágott medalion megismétlődik.
Rheinzabern, Reginus II.
Keltezés: Commodus–Severus-kor.

97. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 16)
Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.87.
Leírás: Alsó fríz háromrészes levelekből (RICKEN–FISCHER 1963, R41). Másodlagosan égett.
Rheinzabern, Comitialis V.
Keltezés: Commodus–Severus-kor.

98. *Drag. 37-es peremtöredék* (20. tábla 17)
Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.95.
Leírás: Tojásfüzér részlete, a megmaradt töredék azonosíthatatlan.
Rheinzabern.
Keltezés: Kr. u. 140–270.

99. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 18)
Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.97.
Leírás: Balra talán maszok töredéke (RICKEN–FISCHER 1963, M15), középen Venus (RICKEN–FI-

SCHER 1963, M44), jobbra ötrészes levél szárral (Ri-Fi P79).
Rheinzabern, Helenius.
Keltezés: késő Antoninus-kor–kora Severus-kor.

100. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 19)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.013.7.
Leírás: Mókusz részlete (RICKEN–FISCHER 1963 T129a).
Rheinzabern, Verecundus I, Peregrinus, E34.30 tojásfüzér.
Keltezés: Commodus–Severus-kor.

101. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 20)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.013.10.²¹⁴
Leírás: Nagy, hétrészes levél (RICKEN–FISCHER 1963, P57), mellette balra vágott ív (RICKEN–FISCHER 1963, KB104) indával.²¹⁵
Rheinzabern, Mammilianus.
Keltezés: Kr. u. 170–200.

102. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 21)
Ltsz.: KGYM L15–L16.025.20.
Leírás: Lezáró csík alul, jobbra emberi vagy állati láb.
Rheinzabern.
Keltezés: Kr. u. 140–Kr. u. 270.

103. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 22)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.025.21.
Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963 E16?).
Rheinzabern, Victorinus I.
Keltezés: Severus-kor.

104. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 23)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.025.24.
Leírás: Jobbra forduló páva (RICKEN–FISCHER 1963, T229).
Rheinzabern, B. F. Attoni, Mammilianus, Firmus II, Justinus, Pupushoz közel álló áru, Reginus II, Julius I, E8 tojásfüzér, Attilus.
Keltezés: Severus-kor–Kr. u. 3. század közepe.

105. *Drag. 37-es oldaltöredék* (20. tábla 24)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.39.
Leírás: Jobbra forduló párdúc (RICKEN–FISCHER 1963, T35a).
Rheinzabern, Comitialis IV, VI, E25.26. tojásfüzér, Pupus, Atto, Lupus, Reginus II-höz, Julius I-hez és Lupus I-hez kapcsolódó áru, Attilus, „A áru O382.383 díszítőtaggal”, „B áru O382.383 díszítőtaggal”, Statutus I.
Keltezés: Kr. u. 175–Kr. u. 3. középső harmada.

²¹⁴ Összetartozhat KGYM 2011.L15–L16.054.68.-cal.

²¹⁵ Párhuzama: RICKEN–FISCHER 1963 *Taf. 121,11.*; BÁNKI 1980, *Taf. XXXV, 618.*

106. Drag. 37-es oldaltörredék (20. tábla 25)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.43.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E27).

Rheinzabern, Firmus I, B. F. Attoni, Comitialis V, Florentinus, Julius II–Julianus I, Victorinus II, III, Julius II–Julianus I és Victorinus II, Respectinus II, Perpetuus, Severianus.

Keltezés: Commodus–Kr. u. 3. század közepső harmada.

107. Drag. 37-es oldaltörredék (20. tábla 26)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.96.

Leírás: Venus részlete (RICKEN–FISCHER 1963, M41). Másodlagosan égett.

Rheinzabern, Pupus–Juvenis II, Primitivus I.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

108. Drag. 37-es oldaltörredék (20. tábla 27)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.5.

Leírás: Amor fáklyával (RICKEN–FISCHER 1963, M123).

Rheinzabern, Janu(arius) I, Cerialis V, Cerialis köre, Belsus I, Reginus II, Reginus II–Virilis, Victorinus I.

Keltezés: Antoninus-kor–Severus-kor.

109. Drag. 37-es oldal- és peremtörredék (20. tábla 28)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.6, 2011.L15–L16.054.29, 2011.L15–L16.067.8, 2011.L15–L16.097.10.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E70a), alatta kicsi, nyolcrészes rozetta (RICKEN–FISCHER 1963, O72), gyümölcskosár (RICKEN–FISCHER 1963, O27) és bokszoló (RICKEN–FISCHER 1963, M196a).

Rheinzabern, Janu(arius) II.

Keltezés: Kr. u. 180–220.

110. Drag. 37-es oldaltörredék (20. tábla 29)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.7.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E18).

Rheinzabern, Mammilianus, Firmus II, Reginus II, Reginus II–höz, Julius I-hez és Lupus I-hez kapcsolódó áru.

Keltezés: Kr. u. 170–Severus-kor.

111. Drag. 37-es oldaltörredék (20. tábla 30)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.8.

Leírás: Balra ugró szarvas (RICKEN–FISCHER 1963, T93).

Rheinzabern, Cerialis II, III, Cerialis köre B áru.

Keltezés: Marcus Aurelius–Kr. u. 200.

112. Drag. 37-es oldaltörredék (21. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.9.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E40), alatta vágott medalion vagy ív részlete.

Rheinzabern, Cerialis IV, Comitialis III, Attilus, Marcellus, Primitivus I.

Keltezés: Marcus Aurelius–Severus-kor.

113. Drag. 37-es oldaltörredék (21. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.11.

Leírás: Tojásfüzér részletek (RICKEN–FISCHER 1963, E45), alatta kettős medalion (RICKEN–FISCHER 1963, K19 vagy K19a).

Rheinzabern, Attilus.

Keltezés: Severus-kor.

114. Drag. 37-es oldaltörredék (21. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.12.

Leírás: Balra nyolcrészes rozetta, középen lyukkal (RICKEN–FISCHER 1963, O48), mellette jobbra fa háromrészes levéllel (RICKEN–FISCHER 1963, P3).

Rheinzabern, Julius I, Lupus, Reginus II–höz, Julius I-hez és Lupus I-hez kapcsolódó áru, E8 tojásfüzér.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

115. Drag. 37-es oldaltörredék (21. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.53.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E26?).

Rheinzabern, B. F. Attoni, Comitialis VI, Belsus II, III, Castus, Respectus, Florentinus, E25.26. tojásfüzér, Firmus II, Pupus–Juvenis II, Pupus, Pupushoz közel álló áru, Atto, Attilus, „B áru O382.383 díszítőtaggal”, Regulinus.

Keltezés: késő Marcus Aurelius-kor–Severus-kor.

116. Drag. 37-es peremtörredék (21. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.67.

Leírás: Egymásra pecsételt tojásfüzér részlete.

Rheinzabern.

Keltezés: Kr. u. 140–270.

117. Drag. 37-es oldaltörredék (21. tábla 6)Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.68.²¹⁶Leírás: Balra nagy, hétrészes levél (RICKEN–FISCHER 1963, P57), jobbra vágott boltív (RICKEN–FISCHER 1963, KB104) indával.²¹⁷

Rheinzabern, Mammilianus.

Keltezés: Kr. u. 170–200.

118. Drag. 37-es oldaltörredék (21. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.69.

Leírás: Alsó fríz dupla levelekből (RICKEN–FISCHER 1963, R34).

²¹⁶ Összetartozhat a KGYM 2011.L15–L16.013.10.-zel.²¹⁷ Párhuzama: RICKEN–FISCHER 1963, Taf. 121,11; BÁNKI 1980, Taf. XXXV, 618.

Rheinzabern, Cerialis I, Cerialis V, Comitialis I, Belsus I, Mammilianus.

Keltezés: Antoninus-kor–Severus-kor.

119. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.73.

Leírás: Tojásfüzér (RICKEN–FISCHER 1963, E2?), alatta vágott kör (RICKEN–FISCHER 1963, K48?).

Rheinzabern, Cerialis I, V.

Keltezés: Marcus Aurelius–Severus-kor.

120. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.092.7.

Leírás: Hatrészes levélrozetta kis rozettával a közepén (RICKEN–FISCHER 1963, O34 vagy O34a), típusát kopottsága miatt nem lehet pontosan eldönteni.

Rheinzabern, Reginus I, II, Cerialis II, III, Arvernicus–Lutaevus, Cerialis köre B áru, Comitialis I, Belsus III, Justinus, Juvenis I, Atto, Helenius, Attilus, Attilushoz közel álló áru, Primitivus I, III, Victor I-féle áru, Victor I, Victor II–Januco, Victor III, Perpetuus.

Keltezés: Antoninus-kor–Kr. u. 3. század középső harmada.

121. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.092.9.

Leírás: Spirál (RICKEN–FISCHER 1963, O153), mellette balra vágott medalion vagy ív(?).

Rheinzabern, Janu(arius) I-hez közel álló áru, Cerialis III, Cerialis köre B áru, Atto, Primitivus I.

Keltezés: Antoninus-kor–Severus-kor.

122. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.097.12.

Leírás: Nyolc- vagy hatrészes levélrozetta (RICKEN–FISCHER 1963, O37 vagy O38), mellette bélyeg részlete: [COMI]TIALI[SFC].²¹⁸

Rheinzabern, Comitialis I vagy Comitialis II.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

123. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.097.16.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E70a), alatta jobbra forduló vadkan (RICKEN–FISCHER 1963, T71), mellette jobbra szív alakú levél díszített szegéllyel (RICKEN–FISCHER 1963 P55). A tojásfüzér és a levél Janu(arius) II-höz kapcsolható, a vadkant azonban nem használta.

Rheinzabern, Janu(arius) II, Cerialis I, III, IV, V, Comitialis II, Belsus I, Reginus II, Reginus II–Virirlis, Lucanus.

Keltezés: Antoninus Pius–Severus-kor.

124. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.097.21.

Leírás: Tojásfüzér részlete (RICKEN–FISCHER 1963, E2?).

Rheinzabern, Cerialis I, Arvernicus–Lutaevus, Comitialis I, II, Belsus I.

Keltezés: Commodus–Severus-kor.

Westerndorf:

125. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 14)

Ltsz.: KGYM 2011.001.7.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E1), alatta levélkehely szárral (W46), alatta négyszögletes dísztag (W47).

Westerndorf, Comitialis/Erotus.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

126. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 15)

Ltsz.: KGYM 2011.001.11.

Leírás: Balra ___INI bélyeg részlete (Decminus?),²¹⁹ jobbra sisakos Mars lándzsával és karddal (W5).

Westerndorf, Comitialis/Decminus(?).

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

127. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 16)

Ltsz.: KGYM 2011.001.17.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E9a), alatta vízszintesen futó záróvonal. Az alsó motívum felismerhetetlen.

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

128. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 17)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.12.

Leírás: Rozetta, középen kereszttel, (W54) részlete (?).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

129. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 18)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.51.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E1), alatta levélkehely szárral (W46).

Westerndorf, Comitialis/Erotus.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

130. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 19)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.2.

Leírás: Gyöngysor elválasztó vonalként.²²⁰ A gyöngysor nagyon kopott.²²¹

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

²¹⁸ LUDOWICI VI, *Taf. 256, Comitialis a. Bélyeg párhuzama: PLANCK 1975, Abb. 35, 91.*

²¹⁹ Hasonló: STREITBERG 1973, *Abb. 2, 27–29.*

²²⁰ KISS 1946–48, *Tábla VI, 84.*

²²¹ Hasonló motívum látható: KISS 1946–48, *Tábla XXV, 1–2.*

131. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 20)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.8, 15.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E9b), alatta kikötött alak (W115), jobbra amphora.²²²

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

132. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 21)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.11.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E1 vagy E2).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

133. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 22)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.55.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E1 vagy E2).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

134. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 23)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.57.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E1), alatta jobbra futó kutya (W37 vagy W38).

Westerndorf, Comitialis/Erotus.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

135. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 24)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.190.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E1), alatta négyszögletes díszítőtag (W47). Balra lent jobbra ugró oroszlán (W27), mellette jobbra futó szarvas (W34).

Westerndorf, Comitialis/Erotus.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

136. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 25)

Ltsz.: KGYM 2011.F20.089.2.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E2), alatta kettős medallion vagy ív, jobbra *astragalos* (W50).

Westerndorf, Comitialis

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

137. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 26)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.32.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E14), alatta kopott díszítőtag, azonosítása kérdéses, balra lent kettős ív részlete.

Westerndorf, Onniorix.

Keltezés: Caracalla–Severus Alexander.

138. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 27)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.34.

Leírás: Balra hatrészes rozetta (W150), mellette vízszintesen elfektetett négyszögletes elemekből álló díszítőtag (W172?).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

139. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 28)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.35.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E9), mellette jobbra forduló madár (W136), alul a motívum azonosíthatatlan.

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

140. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 29)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.39.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E9a).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

141. *Drag. 37-es oldaltöredék* (21. tábla 30)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.40.

Leírás: Medallionrészlet négyszögletes elemekből (W167?).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

142. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.78.

Leírás: Tojásfüzér (E15), a képmezőben három levél balra álló szárral (W184), közöttük két kannelúrázott oszlop (W186) és féloszlopra támaszkodó Venus (W175). Alul három rozetta (W185).

Westerndorf, Onniorix.

Keltezés: Caracalla–Severus Alexander.

143. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.95.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E14), alatta vízszintesen elfektetett, kannelúrázott féloszlop (W 187), alatta ív részlete valamilyen felismerhetetlen motívummal.

Westerndorf, Onniorix.

Keltezés: Caracalla–Severus Alexander.

144. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.97.

Leírás: Balra futó kutya (W39 vagy W132).

Westerndorf, Comitialis/Helenius.

Keltezés: Kr. u. 180–233.

145. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.100.

Leírás: T formájú díszítőtag (W51).

²²² KISS 1946–48, Tábla VI, 72.

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

146. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.103.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E9b), alatta vízszintes záróvonal, alatta kaput mintázó dísz (W152).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

147. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.036.6.

Leírás: Jobbra forduló ruhás alak (W18).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

148. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.040.6.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E10), alatta vízszintes záróvonal, alatta levélkehely szárral (W153).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

149. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.040.7.

Leírás: Kettős medalion részlete (W164).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

150. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.9.

Leírás: Jobbra ugró oroszlán (W122).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

151. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.11.

Leírás: Fekvő oroszlán (W124).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

152. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.12–13.

Leírás: Balra futó kutya (W39 vagy W132).

Westerndorf, Comitialis/Helenius.

Keltezés: Kr. u. 180–233.

153. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.36.

Leírás: Spirál (W145) négyszögletes elemekből álló medalionban (W167), mellette sima medalion (W165).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

154. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.104.

Leírás: Jobbra néző szarvas (W34) kettős medalionban (W66).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210

155. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 14)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.105.

Leírás: Középen levél,²²³ körülötte kettős medalionok,²²⁴ egyikben felismerhetetlen motívum.

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

156. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 15)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.126, 2011.L13–L14.016.168–169, 2011.L13–L14.016.171, 2011.L13–L14.016.179, 2011.L13–L14.016.182.

Leírás: Tojásfüzér (E14), alatta csavart kettős ívből (W190) és kannelúrozott féloszlopból (W187) álló árkád, alatta féloszlopra támaszkodó Venus (W175).

Westerndorf, Onniorix.

Keltezés: Caracalla–Severus Alexander.

157. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 16)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.174.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E2).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

158. *Drag. 37-es oldaltöredék* (22. tábla 17)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.177.

Leírás: Kettős medalion vagy ív(?) részlete.

Westerndorf.

Keltezés: Kr. u. 180–233.

159. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.180.

Leírás: Spirálok alsó frízként (W145).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

160. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.184.

Leírás: Díszítőtag négyszögletes elemekből (W173).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

161. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.35.

Leírás: Középen jobbra ugró oroszlán (W27), mellette balra négyszögletes díszítőtag (W47) és kettős medalion részlete.

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

²²³ KISS 1946–48, Tábla VI, 55.

²²⁴ KISS 1946–48, Tábla VI, 92.

162. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 4)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.38.
Leírás: Tojásfüzér részlete (E9a), az alatta lévő motívumok azonosíthatatlanok.
Westerndorf, Helenius.
Keltezés: Severus-kor.
163. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 5)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.40.
Leírás: Tojásfüzér részlete (E10), alatta vízszintes záróvonal, alatta kis Amor alak (W119), mellette vágott medalionban (W167) ugyanolyan Amor alak.
Westerndorf, Helenius.
Keltezés: Severus-kor.
164. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 6)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.41.
Leírás: Jobbra futó oroszlán (W122).
Westerndorf, Helenius.
Keltezés: Severus-kor.
165. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 7)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.43.
Leírás: A tojásfüzér részlete alatt két vízszintes, négyszögletes díszítőtag (W47), alatta balra függőleges, csavart díszítőtag (W69), mellette kettős ív részlete, belül sima, kívül vágott (W59).
Westerndorf, Comitialis.
Keltezés: Kr. u. 180–200/210.
166. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 8)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.45.
Leírás: Balra díszítőtag nagy négyszögletes elemekből (W173), alatta nyolcszirmú rozetta (W146), felül Faun lábának részlete (W8), jobbra Victoria pálmával és koszorúval (W103).
Westerndorf, Comitialis/Helenius.
Keltezés: Kr. u. 180–233.
167. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 9)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.47.
Leírás: Tojásfüzér részlete (E10), alul vízszintes záróvonallal.
Westerndorf, Helenius.
Keltezés: Severus-kor.
168. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 10)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.83, 2011.L13–L14.041.88.
Leírás: Balra harcos lándzsával és karddal (W12), jobbra Faun alakja (W8).²²⁵
Westerndorf, Comitialis.
Keltezés: Kr. u. 180–200/210.
169. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 11)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.84.
Leírás: Balra forduló bokszoló (W16).
Westerndorf, Comitialis.
Keltezés: Kr. u. 180–200/210.
170. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 12)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.86.
Leírás: Tojásfüzér részlete (E9a).
Westerndorf, Helenius.
Keltezés: Severus-kor.
171. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 13)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.91.
Leírás: Kettős medalion(?) részlete. A megmaradt motívumot nem lehet biztosan azonosítani.
Westerndorf.
Keltezés: Kr. u. 180–233.
172. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 14)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.109.
Leírás: Tojásfüzér részlete (E1). Másodlagosan égett.
Westerndorf, Comitialis/Erotus.
Keltezés: Kr. u. 180–200/210.
173. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 15)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.042.12.
Leírás: Tojásfüzér részlete (E1).
Westerndorf, Comitialis/Erotus.
Keltezés: Kr. u. 180–200/210.
174. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 16)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.084.63.
Leírás: Tojásfüzér (E9a).
Westerndorf, Helenius.
Keltezés: Severus-kor.
175. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 17)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.12.
Leírás: Tojásfüzér részlet (E2).
Westerndorf, Comitialis.
Keltezés: Kr. u. 180–200/210.
176. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 18)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.35–36.
Leírás: Balra ruhás alak (W18), jobbra mellette *astragalos* (50), alatta négyszögletes díszítőtag (W47).
Westerndorf, Comitialis.
Keltezés: Kr. u. 180–200/210.
177. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 19)
Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.34.

²²⁵ *Párhuzama formatáltöredéken: KELLNER 1981, Text-
taf. 5, 5.*

Leírás: Tojásfüzér részlete (E2), alatta kettős medallion (W67).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

178. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 20)

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.83.

Leírás: Két egymásba futó, vágott medallion részlete (W167).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

179. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 21)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.013.8.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E10).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

180. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 22)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.38.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E10), alatta botvivő (W114).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

181. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 23)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.40.

Leírás: Balra ruhás alak részlete (W18), középen *astragalos* (W50), négyszögletes elemekből álló díszítőtag (W70), mellette jobbra forduló bokszoló részlete (W16).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

182. *Drag. 37-es oldaltöredék* (23. tábla 24)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.45.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E1).

Westerndorf, Comitialis/Erotus.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

183. *Drag. 37-es peremtöredék* (24. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.80.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E2).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

184. *Drag. 37-es oldal- és peremtöredék* (24. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.81–82, 2011.L15–L16.027.100, 2011.L15–L16.027.106.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E2), alatta balra bokszoló (W16), tőle jobbra ruhás alak (W18).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

185. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.91.

Leírás: Bal és a jobb szélén négyszögletes elemekből álló díszítőtag (W70), a jobb oldalon *astragalos* (W50), középen pedig balra forduló bokszoló (W16).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

186. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.92.

Leírás: Kettős medallionban (W67) négyszögletes díszítőtag (W47). A megmaradt darab nagyon kopott és rossz állapotú, ezért azonosítása kérdéses.

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

187. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.93.

Leírás: Csavart kettős ív, a külső ív csavart, a belső ív sima (W151).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

188. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.97.

Leírás: Rozetta belső kereszttel (W54).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

189. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.99.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E2).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

190. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.395.

Leírás: Tojásfüzér részlet (E1) bélyeggel: [N] OCTURN[F]

Westerndorf, Comitialis/Nocturnus.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

191. *Drag. 30-as reliefdíszítésű töredék* (24. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.10.

Leírás: Balra egymásba futó, vágott medallionok (W167), középen nagy, négyszögletes elemekből álló díszítőtag (W173), jobbra ismét vágott medallion részlete, alul két spirál (W145).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

192. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.13.

Leírás: Vágott medallion részlete (W167?).

Westerndorf, Helenius(?).

Keltezés: Severus-kor.

193. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.56.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E1 vagy E2).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

194. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.62, 2011.L15–L16.054.72.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E10), alatta vízszintes záróvonal, majd vágott medalion vagy ív.

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

195. *Drag. 30-as reliefdíszítésű töredék* (24. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.64.²²⁶

Leírás: Jobbra és balra négyszögletes elemekből álló díszítőtagok (W70) között sebesült amazon (W17).

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

196. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 14)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.65.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E10), alatta vízszintes záróvonal.

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

197. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 15)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.66.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E10), alatta vízszintes záróvonal.

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

198. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 16)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.70.²²⁷

Leírás: Tojásfüzér részlete (E1), alatta medalion vagy ív.

Westerndorf, Comitialis/Erotus.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

199. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 17)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.71.²²⁸

Leírás: Négyszögletes elemekből álló díszítőtag (W70), felette bélyeg részlete: [LUPP]OF.²²⁹

Westerndorf, Comitialis/Luppo.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

200. *Drag. 30-as reliefdíszítésű töredék* (24. tábla 18)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.35.²³⁰

Leírás: Felül középen ív (W61), alatta sebesült amazon (W17), balra négyszögletes elemekből álló díszítőtag (W70), jobbra és balra bélyeg részlete: LVPP[O]F és [L]VPP[O]F.²³¹

Westerndorf, Comitialis/Luppo.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

201. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 19)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.72.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E9), alatta levélkehely (W153). A töredék nagyon kopott, de leginkább a heleniusi mintákra hasonlít.

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

202. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 20)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.74.

Leírás: Egymásba futó, vágott medalionok (W167).

Westerndorf, Helenius.

Keltezés: Severus-kor.

203. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 21)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.097.15.

Leírás: Tojásfüzér részlete (E14), alatta két vágott ív (W194), egyikben rozetta (W185).

Westerndorf, Onniorix.

Keltezés: Caracalla–Severus Alexander.

204. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 22)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.097.18.

Leírás: Jobbra futó szarvas (W34) (???)

Westerndorf, Comitialis.

Keltezés: Kr. u. 180–200/210.

Pfaffenhofen:

205. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.001.5–6, 2011.001.12, 2011.001.22.

Leírás: Tojásfüzér (Pf 27), alatta balra elfektetett díszítőtag (Pf 15), mellette jobbra ruhás nőalak (Pf 29), majd két díszítőtag (Pf 32), alattuk vágott medalion (Pf 11), mellette ismételt ruhás nőalak (Pf 29) és egy díszítőtag (Pf 32).

Pfaffenhofen, Helenius-kör.

Keltezés: Kr. u. 3. század második negyede.

²²⁶ Összetartozhat a KGYM 2011.L15–L16.054.70.-nel, 2011.L15–L16.054.71.-gyel és 2011.L15–L16.067.35.-tel.

²²⁷ Összetartozhat a KGYM 2011.L15–L16.054.64.-gyel, 2011.L15–L16.054.71.-gyel és 2011.L15–L16.067.35.-tel.

²²⁸ Összetartozhat a KGYM 2011.L15–L16.054.64.-gyel, 2011.L15–L16.054.70.-nel és 2011.L15–L16.067.35.-tel.

²²⁹ STREITBERG 1973, Abb. 4, 6.

²³⁰ Összetartozhat a KGYM 2011.L15–L16.054.64.-gyel, 2011.L15–L16.054.70.-nel és 2011.L15–L16.054.71.-gyel.

²³¹ STREITBERG 1973, Abb. 4, 6.

206. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 23)

Ltsz.: KGYM 2011.001.9.

Leírás: Tojásfüzér részlete (D2?).

Pfaffenhofen.

Keltezés: Kr. u. 233–259/60.

207. *Drag. 37-es oldaltöredék* (24. tábla 24)

Ltsz.: KGYM 2011.001.14.

Leírás: Egymásba futó, díszített medalionok.²³²

Pfaffenhofen, Dicanus-kör.

Keltezés: Kr. u. 3. század középső harmada.

208. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.001.16.

Leírás: Tojásfüzér részlete (D3b), alatta visszanező jobbra futó szarvastehén,²³³ balra talán jobbra futó kutya.²³⁴

Pfaffenhofen, Dicanus-kör.

Keltezés: Kr. u. 3. század középső harmada.

209. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.009.16.

Leírás: Balra díszített medalion,²³⁵ mellette jobbra azonosíthatatlan díszítőmotívum.

Pfaffenhofen, Dicanus-kör.

Keltezés: Kr. u. 3. század középső harmada.

210. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.16.

Leírás: Tojásfüzér részlete (Pf 27), alatta valamilyen díszítőtag vagy ív részlete.

Pfaffenhofen, Helenius-kör.

Keltezés: Kr. u. 3. század második negyede.

211. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.54.

Leírás: Tojásfüzér részlete (Pf 27), alatta balra férfi-alak lándzsával és karddal (Pf 3), jobbra páva.²³⁶

Pfaffenhofen, Helenius-kör.

Keltezés: Kr. u. 3. század második negyede.

212. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.56.

Leírás: Díszítőmotívum.²³⁷

Pfaffenhofen.

Keltezés: Kr. u. 233–259/260.

213. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.191.

Leírás: Tojásfüzér részlete (D1?), alatta balra díszített medalion,²³⁸ jobbra rozetta.²³⁹

Pfaffenhofen, Dicanus-kör.

Keltezés: Kr. u. 3. század középső harmada.

214. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.33.

Leírás: Tojásfüzér részlete (D3b), alatta két jobbra futó kutya.²⁴⁰

Pfaffenhofen, Dicanus-kör.

Keltezés: Kr. u. 3. század középső harmada.

215. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.36.

Leírás: Felül hétszirmú rozetta (Pf 9 vagy Pf 21), alul vágott medalionok (Pf 11).

Pfaffenhofen.

Keltezés: Kr. u. 233–259/260.

216. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.101.²⁴¹

Leírás: Tojásfüzér részlet (Pf 27), alatta levél.²⁴²

Pfaffenhofen, Helenius-kör.

Keltezés: Kr. u. 3. század második negyede.

217. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.104.²⁴³

Leírás: Tojásfüzér részlete (Pf27), alatta csavart ív,²⁴⁴ majd kereszt.²⁴⁵

Pfaffenhofen, Helenius-kör.

Keltezés: 3. század második negyede.

218. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.071.16.

Leírás: Tojásfüzér részlet, de annyira kopott és rossz állapotú, hogy nem lehet azonosítani.

Pfaffenhofen.

Keltezés: Kr. u. 233–259/260.

219. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.164.

Leírás: Tojásfüzér részlete (D3b), alatta jobbra forduló ruhás nőalak (Pf 29), kétoldalt csavart díszítőelem (Pf 12).

Pfaffenhofen, Dicanus-kör.

Keltezés: Kr. u. 3. század középső harmada.

²³² FÖLZER 1913, 830.

²³³ GABLER 1978, Abb. 7, 4.

²³⁴ GABLER 1978, Abb. 5, 10; KISS 1946–48, Tábla IV, 36.

²³⁵ FÖLZER 1913, 830.

²³⁶ GABLER 1978, Abb. 2, 1.

²³⁷ PONS AENI 1976, Abb. 35, 1.

²³⁸ FÖLZER 1913, 830.

²³⁹ FÖLZER 1913, 848(?).

²⁴⁰ GABLER 1978, Abb. 5, 10.

²⁴¹ Összetartozhat a KGYM 2011.J13–K13.011.104.-gyel.

²⁴² GABLER 1978, Abb. 1, 8.

²⁴³ Összetartozhat a KGYM 2011.J13–K13.011.101.-gyel.

²⁴⁴ KISS 1946–48, II, 47.

²⁴⁵ KISS 1946–48, VI, 71.

220. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 14)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.16.
Leírás: Tojásfüzér részlete (Pf 1), alatta balra kettős medalion (Pf 13), balra díszítőtag (Pf 15), mellette ív (Pf 14).
Pfaffenhofen, Helenius-kör.
Keltezés: Kr. u. 3. század második negyede.

221. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 15)
Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.85.
Leírás: Szőlő levéllel.²⁴⁶
Pfaffenhofen, Dicanus-kör.
Keltezés: Kr. u. 3. század középső harmada.

222. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 16)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.013.9.
Leírás: Tojásfüzér részlet (Pf 1), alatta kettős medalion (Pf 24?).
Pfaffenhofen, Helenius-kör.
Keltezés: Kr. u. 3. század második negyede.

223. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 17)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.025.26.
Leírás: Hétszirmú rozetta (Pf 9 vagy Pf 21).
Pfaffenhofen.
Keltezés: Kr. u. 233–259/260.

224. *Drag. 37-es oldaltöredék* (25. tábla 18)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.95.
Leírás: Tojásfüzér részlete (Pf 27), alatta *astragalos*(?) és ív(?).
Pfaffenhofen, Helenius-kör.
Keltezés: Kr. u. 3. század második negyede.

Bélyegek
Közép-Gallia:

225. *Drag. 18/31 R aljtöredék* (26. tábla 1)
Ltsz.: KGYM 2011.E18–F19.008.7.
Paullus vagy Paulus.
PAVLIM.
Lezoux, Kr. u. 140–200; Pannoniában Kr. u. 180 előtt.

226. *Drag. 18/31-es aljtöredék* (26. tábla 2)
Ltsz.: KGYM 2011.E18–F19.023.9.
— — — EM.
Közép-Gallia.

227. *Drag. 33-as aljtöredék* (26. tábla 3)
Ltsz.: KGYM 2011.E20–F20.091.6.
Mallius.

MALLIM.
Lezoux, Traianus–Antoninus-kor.

228. *Drag. 33-as aljtöredék* (26. tábla 4)
Ltsz.: KGYM 2011.K13.110.2.
REGVLIM.
Közép-Gallia.

229. *Drag. 33-as aljtöredék* (26. tábla 5)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.013.2.
Borillus vagy Borio vagy Boriomarus, a megmaradt töredék alapján nehéz pontosan eldönteni.
BOR_ _ _.²⁴⁷
Lezoux, Borillus: Kr. u. 140–180; Borio vagy Boriomarus: Antoninus-kor.

230. *Drag. 18/31-es aljtöredék* (26. tábla 6)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.4.
Tittius vagy Titius.
TITTIUSFE.
Lezoux, Kr. u. 140–180 vagy Kr. u. 130–160.

Rheinzabern:

231. *Drag. 37-es oldaltöredék* (26. tábla 7)
Ltsz.: KGYM 2011. E20–F20.009.52.
Firmus.
[FIR]MUS.²⁴⁸
Rheinzabern, Kr. u. 160–180/190.

232. *Drag. 37-es oldaltöredék* (26. tábla 8)
Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.183.
— — — SNUL_ _ _ (?).
Rheinzabern, Kr. u. 140–270.

233. *Drag. 18/31-es aljtöredék* (26. tábla 9)
Ltsz.: KGYM 2011. L13–L14.042.13.
Vaccuro(?).²⁴⁹
VAG _ _ _ (a V betű közepén függőleges behúzás van).
Rheinzabern, Kr. u. 140–270.

234. *Bizonytalan típusú aljtöredék* (26. tábla 10)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.013.6.
Victorinus.
VICTORI[NUS].²⁵⁰
Rheinzabern, Severus-kor.

235. *Bizonytalan típusú aljtöredék* (26. tábla 11)
Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.
Severus.

²⁴⁶ KELLNER 1973, Abb. 33.

²⁴⁷ Hasonló: JUHÁSZ 1935, Tábla XLIV, 47.

²⁴⁸ Párhuzama: PLANCK 1975, 135–137, Abb. 36; JUHÁSZ 1935, Tábla XLV, 11b; illetve: LUDOWICI II, 116.

²⁴⁹ LUDOWICI III, 68.

²⁵⁰ Párhuzama: JUHÁSZ 1935, Tábla XLIX, 341.

[SEVER]VSFII.²⁵¹

Rheinzabern, Kr. u. 160–235.

236. Drag. 37-es oldaltöredék (26. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.097.12.

Comitalis.

[COMI]TIALI[SFC].²⁵²

Rheinzabern, Kr. u. 175–Severus-kor.

Westerndorf:

237. Drag. 37-es oldaltöredék (26. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.001.11.

Decminus.

[DECM]INI(?).²⁵³

Westerndorf, Kr. u. 180–200/210

238. Drag. 33-as aljtöredék (26. tábla 14)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.086.48.

Tertullus.

TERTULF.

Westerndorf, Kr. u. 180–233.

239. Drag. 37-es peremtöredék (26. tábla 15)

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.88.

Maternianus.

[MA]TERNIAN[F].²⁵⁴

Westerndorf, Kr. u. 180–233.

240. Drag. 32-es(?) aljtöredék (26. tábla 16)

Ltsz.: KGYM2011.L15–L16.027.119.

Tarvacus.

TARV_ _ _.

Westerndorf, Kr. u. 180–233.

241. Drag. 37-es peremtöredék (26. tábla 17)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.

Nocturnus.

[N]OCTVRNI.

Westerndorf, Kr. u. 180–233.

242. Drag. 30-as oldaltöredék (26. tábla 18)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.054.71.

Luppo.

[LUPP]OF.²⁵⁵

Westerndorf, Kr. u. 180–200/210.

243. Drag. 30-as oldaltöredék (26. tábla 19)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.067.35.

Luppo.

LUPPO[F] és [L]UPPOF.²⁵⁶

Westerndorf, Kr. u. 180–200/210.

Rheinzabern/Westerndorf:

244. Drag. 18/31-es aljtöredék (26. tábla 20)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.042.13.

_ _ _ VIISV _ _ _.

Rheinzabern/Westerndorf.

BRONZTÁRGYAK

A 2011. évi ásatáson tizenhárom olyan bronztárgy került elő, amely meghatározható és besorolható valamely használati tárgytípusba. A leletanyagban megjelennek a ládikatartozékok, edényfülek, kozmetikai eszközök, áttört veretek és egyéb használati tárgyak is.

Valószínűleg lószerszámzathoz, esetleg katonai viselethez tartozhat az a szíjbújtató (1) (27. tábla 1), amelynek egyik végén egy pelta alakú lyuk látható, másik fele két legömbölyített nyúlványban végződik. A hátoldalán látható kis szegecs alapján feltételezhető, hogy borszíjra erősítették. Ennek a típusnak gyakoribb változatát ismerjük több lelőhelyről is,²⁵⁷ ezeknek azonban a másik végén egy négyszögletes

lyuk található, amely alapján W. Barthel szíjvégnek, J. Oldenstein pedig övveretnek határozta meg.²⁵⁸ Az utóbbi elméletet cáfolja a Kozármislenyben talált ugyanilyen lelet, amely lószerszám részeként *in situ* került elő,²⁵⁹ valamint a volubilisi darabok, amelyek szintén erre a funkcióra utalnak.²⁶⁰

Katonai viselethez köthető egy áttört veret is (2) (27. tábla 2), amelynek párhuzamát Neuburgból is ismerjük,²⁶¹ ez alapján a lelet egy övveret egyik darabjaként határozható meg. Az ilyen típus a Kr. u. 1–3. században volt jellemző.²⁶²

Szintén viseleti tárgyhoz tartozik az a *phallos* alakú tárgy (3) (27. tábla 3), amelynek felfüggesztésre szolgáló része töredékes. Ehhez hasonló lelete-

²⁵¹ Párhuzama: GABLER–MÁRTON–GAUTHIER 2009, Fig. 30, 581.6.

²⁵² Párhuzama: LUDOWICI VI, Taf. 256, Comitalis a.

²⁵³ Hasonló: STREITBERG 1973, Abb. 2, 27–29. A végződés ott azonban különbözik.

²⁵⁴ Párhuzama: STREITBERG 1973, Abb. 4, 27; illetve: JUHÁSZ 1935, Tábla XLVI, 186.

²⁵⁵ Párhuzama: STREITBERG 1973, Abb. 4, 6.

²⁵⁶ Párhuzama: STREITBERG 1973, Abb. 4, 6.

²⁵⁷ SEY 2012, 592, 17. kép/4, 5.

²⁵⁸ OLDENSTEN 1976, 202–203.

²⁵⁹ KISS 1989, 15.

²⁶⁰ BOUBE-PICCOT 1980, 150, Pl. 48/ 183–184.

²⁶¹ BOUBE-PICCOT 1994, 83, Pl. L/3.

²⁶² BOUBE-PICCOT 1994, 83.

ket az egész Római Birodalomból ismerünk,²⁶³ és bár pontos használatuk nem ismert, valószínűleg lószerszámhoz, esetleg övhöz tartozhatnak.²⁶⁴

A ládikartartozékok között egy kúpos fejű szegecs (5), (27. tábla 5) egy úgynevezett harang alakú fogantyú (4) (27. tábla 4), valamint egy fogantyú felfüggesztéséhez használatos kampó (6) (27. tábla 6) található. Ezek a tárgyak gyakori díszítőelemei a római kori ládikáknak. A harang alakú tárgy valószínűleg nemcsak díszszöggént funkcionálhatott, hanem fogóként is, de ez a funkciója nem bizonyított.²⁶⁵ A szakirodalomban ezt a típust „*harang alakú*” szögnek is hívják,²⁶⁶ azonban az a vastag vasszegecs, amellyel ezeket a tárgyakat ellátták, inkább az előbbi funkciót bizonyítja.

A fent említett kampó az alátéttel egy úgynevezett delfines ládikafogantyú felfüggesztésére szolgálhatott. Ilyen kampó a fogantyúval együtt gyakran kerül elő *in situ* helyzetben is, Szőny-Vásártérről szintén ismerünk ilyeneket.²⁶⁷

A leletanyagban egy bronzcsengő is található (7) (27. tábla 7), amely tárgytípust nehéz funkcionálisan meghatározni, mivel használata sokrétű volt. A bronzcsengőket szakrális helyzetben, állatok nyakába akasztva, fürdőkben a zárási idő jelzésére is egyaránt használhatták.²⁶⁸ A szőny-vásártéri darab kis mérete miatt azonban felmerül, hogy lószerszámhoz is tartozhatott. A lelőköri körülmény azonban egyik funkciót sem igazolja. A csengők formai változásai nem teszik lehetővé, hogy egyértelműen korszakhoz lehessen kötni őket, így a brigetiói darab keletkezése sem lehetséges.

A kozmetikai eszközök közé sorolható egy fogpiszkáló (8) (27. tábla 8), egy tükörkeret (9) (27. tábla 9) és egy mérlegszár (11) (27. tábla 11). A Szőny-Vásártéren előkerült fogpiszkáló egy díszítetlen darab, amelynek felső részén egy kis lyukat alakítottak ki, amelynek segítségével egy karikára fűzhatték fel. Ilyen fogpiszkálókat gyakran készítettek ezüsből és bronzból, ezek mellett fülkanál és csipesz is gyakran megjelent, felfűzve a készletben.²⁶⁹ A fából készült fogpiszkálók használata után a Kr. u. 2. század végétől, 3. század elejétől kimutatható a fémből készült darabok megjelenése is.²⁷⁰

Az előkerült úgynevezett tükörkeret egy koncentrikusan bordázott bronztárgy, amelynek közepén egy 2,2 cm-es lyuk található. A lyuk mérete, valamint a tükörmaradványok hiányában a funkció a legújabb kutatások alapján megkérdőjeleződött.²⁷¹ A lelet keletkezése nem lehetséges.

A mérlegszár töredékes állapotú, hiányzik a két vége, és a felfüggesztésének a felső része is letört, de a tárgy kialakítása alapján más meghatározást a funkciójára nézve nem valószínűsíthetünk.

Az egyik lelet esetében nem dönthető el biztosan a funkció, ezért a tárgy nem sorolható egyik tárgycsoporthoz sem. A kerek, koncentrikusan díszített bronztárgyon közepén kis lyuk látható (10) (27. tábla 10). Elképzelhető, hogy egy kisméretű edényke fedőjeként szolgálhatott.

A leletek között két edényfűl is található, amelyek közül az egyik egy merítőedényhez vagy szűrőedényhez tartozhatott (12) (27. tábla 12). Ilyen nyélkialakítással ugyanis mindkét típust gyártották, hasonló ép edényeket ismerünk Pannonia más területéről is.²⁷² A nyél formája alapján a tárgy keletkezése nem lehetséges. A másik edénytartozék egy kancsóhoz tartozó fűl töredéke (13) (27. tábla 13). A tárgy alján található levél alakú *attache*, illetve az azon található három furat alapján ez a darab jól azonosítható. Ezt a fűlformát a lemezből készült kancsóknál használták, amelyeket a Kr. u. 2. század első évtizedétől kezdve gyártották, és Pannoniába a 2. század közepére jutott el.²⁷³ Gyakori forma a Kr. u. 3. századi germán betörések alatt elrejtett kincsleletek edényei között.²⁷⁴ Ilyen fűltípust a Római Birodalom más területéről is ismerünk.²⁷⁵ A brigetiói darab különlegessége: a tárgy felületén látható, hogy feldarabolták. A vágás oka talán javítás lehetett, erre utal az, hogy az üregesen kialakított belső részébe utólagosan bronzot öntöttek, talán egy összeillesztési kísérlet miatt. Azonban nem zárható ki az sem, hogy újraolvasztáshoz tették félre. Erre azonban nincs egyértelmű bizonyíték.

A 2011-es bronz leletanyagot vizsgálva megállapítható, hogy a hétköznapi élethez tartozó használati tárgyak mellett viszonylag nagy számban jelennek meg a katonasághoz köthető tárgytípusok is. A polgárváros kutatásának szempontjából ezek a tárgyak még érdekesebbek, mivel a katonaság

²⁶³ Zugmantel: OLDENSTEIN 1976, 142, Taf. 36, Nr. 291; Stockstadt: OLDENSTEIN 1976, 142, Taf. 36, Nr. 293–294; Straubing: OLDENSTEIN 1976, 142, Taf. 36, Nr. 295; Siscia: RADMAN-LIVAJA 2004, 135, Tabla 46. Kat. 314–316, Tabla 47. Kat. 317–328, Tabla 48. Kat. 329–331; Gyulafirátót-Pogánytelek: K. PALÁGYI 2003, 13. 4.1; Nemesvámos-Balácsa: K. PALÁGYI 2003, 9. 2.3.1.

²⁶⁴ K. PALÁGYI 2003, 4.

²⁶⁵ GÁSPÁR 1986, 56.

²⁶⁶ GÁSPÁR 1986, 56.

²⁶⁷ Ltsz.: KGYM 2008.J40.069.1.

²⁶⁸ FLÜGEL 1993, 100.

²⁶⁹ RIHA 1986, 28.

²⁷⁰ RIHA 1986, 28.

²⁷¹ Bózsai Anikó szóbeli közlése alapján.

²⁷² RADNÓTI 1938, XXV/6, 7, XXIV/ 5, 9.

²⁷³ FLÜGEL 1993, 80.

²⁷⁴ FLÜGEL 1993, 81.

²⁷⁵ Aventicum: KAPPELLER 2003, 121, Pl. 20/124; Cambodunum: FLÜGEL 1993, Taf. 30/83.

jelenlétének egyértelmű bizonyítékainak tekinthetők. A különböző használati tárgyak lelőkörményei nem teszik lehetővé, hogy a használatukra nézve to-

vábbi információt nyerjünk, illetve pontosan keltezhessük őket.

KATALÓGUS

1. *Bronztárgy* (27. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.J13.005.3.

Leírás: Egyik végén pelta alakú áttört részben, másik felén két legömbölyített, szétágazó nyúlványban végződő tárgy, alján kis szegeccsel.

Méretetek: h=2,9 cm, sz=1,9 cm, m=0,5 cm.

2. *Bronzveret* (27. tábla 2)

Ltsz.: 2011.L16.094.4.

Leírás: Áttört veret, egyik végén négyszögletes részszel, a dísz közepénél és visszakunkorodó végein apró kerek furatokkal.

Méretetek: h=3,9 cm, sz=2,7 cm, m=0,2 cm.

3. *Bronz szíjvég* (27. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.098.1.

Leírás: Hosszú, enyhén kihegyesedő szíjvég, a felerősítéshez használatos lyukrésznél töredékes.

Méretetek: h=2,9 cm, sz=0,8 cm, m=0,2 cm.

4. *Bronz fogantyú* (27. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.E19.032.1.

Leírás: Öntött, harang alakú fogantyú, felső részén kiemelkedő kúpos részszel, alján négyszögletes lyukkal, amelybe a vas szegecs illeszkedhetett.

Méretetek: á=2,1 cm, m=1,8 cm.

5. *Bronz szegecs* (27. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.4.

Leírás: Lemezből készült, kúp alakúra kialakított szegecs, tüskéje hiányzik.

Méretetek: h=3,9 cm, sz=2,7 cm, m=0,2 cm.

6. *Bronz kampó alátéttel* (27. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.8.

Leírás: Bronzhuzalból hajlított kampó, amelyet egy vékony lemezből készült, kerek alátétten fűzték keresztül.

Méretetek: h=3,1 cm, sz=2,1 cm, m=0,2 cm.

7. *Bronz csengettyű* (27. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.094.2.

Leírás: Szögletesre kialakított, fogóval ellátott, lapos bronzcsengő, négyszögletes testtel.

Méretetek: h=4,6 cm, sz=3 cm, m=1,2 cm.

8. *Bronz fogpiszkáló* (27. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.E18–E19–F18–F19.031.2.

Leírás: Kisméretű, hegyes bronztű, ellaposodó végén kis lyuk látható.

Méretetek: h=3,3 cm, sz=0,9 cm, m=0,2 cm.

9. *Bronz tükörkeret* (27. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.6.

Leírás: Kerek, koncentrikus barázdákkal díszített, öntött bronztárgy, közepén kerek lyukkal.

Méretetek: á=5,1 cm, sz=1,5 cm, m=0,15 cm.

10. *Bronztárgy* (27. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.110.1.

Leírás: Vékony lemezből kialakított kerek tárgy, kihajló peremén koncentrikusan bekarcolt és enyhén bemélyített díszítéssel, közepén kerek lyukkal.

Méretetek: á=5,1 cm, sz=1,9 cm, m=0,1 cm.

11. *Bronz mérlegszár* (27. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.7.

Leírás: Hosszú bronzrúd, közepén felfüggesztésre utaló nyúlvánnyal, egyik szára négyszögletes, másik kerek átmetszetű.

Méretetek: h=13,3 cm, sz=0,8 cm, m=0,4 cm.

12. *Bronznyél* (27. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.016.5.

Leírás: Lapos bronznyél, végén kiszélesedő részszel, másik végén kis lekerekített, szárnszerű nyúlvánnyal. Töredékes állapotú.

Méretetek: h=9,9 cm, sz=3 cm, m=0,2 cm.

13. *Bronz edényfül* (27. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.9.

Leírás: Levél alakú attache-ban végződő kancsófül, fogórésze üreges, belsejében bronzmaradvánnyal. Az attache-on három lyuk szolgál a felerősítésre.

Méretetek: h=11 cm, sz=5 cm, m=1,8 cm.

ÉREMLELETEK

A 2011. évi ásatáson 14 érem került elő (28. tábla) a megszokottnak mondható – Domitianustól Trebonianus Gallusig terjedő – időszakból, bár eb-

ben az évben viszonylag korai érméket (Domitianus–Hadrianus) nem találtak.

Az érmék közül három – esetleg négy²⁷⁶ – hamisítvány volt: Septimius Severus (6) (28. tábla 6) és Caracalla (8) (28. tábla 8) *subaeratus denariusai*, valamint egy pontosan nem meghatározható, valószínűleg Severus-kori öntött hamisítvány.²⁷⁷ Készítési helyet egyik esetben sem lehet meghatározni.

Egy koloniális érem volt az anyagban, I. Philippus viminaciumi *sestertiusa*. Ennek felbukkanása nem meglepő, Szőny-Vásártérről több viminaciumi érem

is ismert, a 3. század középső harmadában ezek tették ki a pannoniai aprópénzforgalom jelentős részét.

A leletanyagból figyelmet érdemel még egy érem, de nem pénzforgalmi szempontból, hanem ritkasága miatt: egy Didius Iulianus (Kr. u. 193) feleségének, Manlia Scantillának vert *sestertius*. Mivel férje csak két hónapig uralkodott, az ő, illetve családtagjai nevére vert pénzek nagyon ritkák, nemcsak a leletanyagban, hanem a köz- és magángyűjteményekben is.

KATALÓGUS

1. Faustina Senior (28. tábla 1)

Ltsz.: KGYM 2011.K13.036.5.

Av.: *DIVA–FAVSTINA*, ruhás mellkép jobbra.

Rv.: *AETER–NITAS/S–C*, Aeternitas balra áll, jobb-
jában *globuson* álló *phoenix*, baljával megemeli a ru-
háját.

sestertius; 20,24 g; Roma; Kr. u. 141–161; RIC III, 1105.

2. Faustina Senior (28. tábla 2)

Ltsz.: KGYM 2011.L15.070.2.

Av.: *DIVA–FAVSTINA*, ruhás mellkép jobbra.

Rv.: *[A]VG[V–S]TA/S–C*, Vesta balra ül, jobb-
jában *palladium*, baljában *sceptrum*.

as; 8,20 g; Roma; Kr. u. 141–161; RIC III, 1181.

3. Marcus Aurelius (161–180) (28. tábla 3)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–14.084.7.

Av.: *[AV]RELI[VS CAES ANTON] AV[G PII F]*,
paludamentumos mellkép jobbra.

Rv.: *TR POT X[I COS II]/S–C*, Aesculapius balra áll,
jobb-
jában kígyós bot.

as; 7,26 g; Roma; Kr. u. 156/157; RIC III, 1341b.

4. Marcus Aurelius (161–180) (28. tábla 4)

Ltsz.: KGYM 2011.E18–E19–F18–F19.031.1.

Av.: *M ANTONIN[VS] – AVG TR [P XXVII]*, babér-
koszorús fej jobbra.

Rv.: *[SECVR]ITAS PVBL[I]–CA IMP VI C[OS III/*
S–C], Securitas jobbra áll, jobb-
jával koszorút tesz a
fejére, baljában pálma.

as; 9,06 g; Roma; Kr. u. 172/173; RIC III, 1083.

5. Manlia Scantilla (28. tábla 5)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.012.4.

Av.: *[MANL] SCAN–[T]ILLA AVG*, ruhás mellkép
jobbra.

Rv.: *[I]VN[O REGINA]/S–[C]*, Juno balra áll, jobb-
jában *patera*, baljában *sceptrum*, előtte páva.
sestertius; 13,26 g; Roma; Kr. u. 193; RIC IV/1, 18b.

6. Septimius Severus (?) (193–211) (28. tábla 6)

Ltsz.: KGYM 2011.L15–L16.027.3.

Av.: [...], babérkoszorús fej jobbra?

Rv.: [...], Geta balra áll, jobb-
jában ág, baljában lán-
dzsa, mögötte *tropeum*(?).

denarius (subaeratus); 2,05 g; Roma (?)²⁷⁸; Kr. u.
200–202(?); RIC IV/1, (Rev.) cf. 15–18.

7. Julia Domna (28. tábla 7)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.041.6.

Av.: *IVLIA–AVGVSTA*, ruhás mellkép jobbra.

Rv.: *PIETAS–[AVGG]*, Pietas balra áll, jobb-
jával ol-
tárra illatszert szór, baljában ládika.

denarius; 2,49 g; Roma; Kr. u. 196–211; RIC IV/1,
572.

8. Caracalla (198–217) (28. tábla 8)

Ltsz.: KGYM 2011.L14.084.10.

Av.: [...]*PIVS* [...], babérkoszorús fej jobbra.

Rv.: [...], (?)

denarius (subaeratus); 2,32 g; Roma; Kr. u. 211–217;
RIC IV/1, (?)

9. Geta (209–211) (28. tábla 9)

Ltsz.: KGYM 2011.J13.011.6.

Av.: *P SEPTIMIVS–GETA CAES*, *paludamentumos*
mellkép jobbra.

Rv.: *PONTIF–COS II*, Geta balra áll, jobb-
jában
globus, baljában *sceptrum*.

denarius; 3,54 g; Roma; Kr. u. 209; RIC IV/1, 61a.

10. Severus Alexander (222–235) (28. tábla 10)

Ltsz.: KGYM 2011.J13.005.4.

²⁷⁶ A 14. érem valószínűleg 4. századi kisbronz vagy egy *subaeratus denarius* (esetleg egy koloniális aprópénz).

²⁷⁷ Az öntött hamisítványok készítéséről és funkciójáról lásd: VIDA 2007, 147–150.

²⁷⁸ Hamisítványok esetén – az egyértelmű meghatározás érdekében – mindig az utánzott, eredeti érem készítési helye szerepel.

Av.: *IMP SEV ALE-[XAND AVG]*, babérkoszorús fej jobbra.

Rv.: *[VI]CTORI[A AVG]VS[TI]*, Victoria jobbra áll, jobb lába sisakon, pajzsra *VOT X* feliratot ír. *denarius*; 1,79 g (törött); Roma; Kr. u. 228–231; RIC IV/2, 218/219.

11. III. Gordianus (238–244) (28. tábla 11)

Ltsz.: KGYM 2011.L13.136.1.

Av.: *IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG*, sugárkoronás, páncélos, *paludamentumos* mellkép jobbra.

Rv.: *AEQVITAS AVG*, Aequitas balra áll, jobbában mérleg, baljában bőségszaru.

antoninianus; 3,37 g; Roma; Kr. u. 240; RIC IV/2, 63.

12. I. Philippus (244–249) (28. tábla 12)

Ltsz.: KGYM 2011.L13–L14.006.1.

Av.: *IMP M IVL PHILIPPVS AVG*, babérkoszorús, páncélos, *paludamentumos* mellkép jobbra.

Rv.: *P M S C-OL VIM/AN V*, Moesia szemben áll, balra fordul, balról bika, jobbról oroslán lép. *sestertius*; 19,03 g; Viminacium; Kr. u. 244; MARTIN 1992, 2.09.1

13. Meghatározhatatlan uralkodó (28. tábla 13)

Ltsz.: KGYM 2011.E21–F21.010.1.

Av.: [...], portré jobbra.

Rv.: [...], álló alak.

sestertius (öntött, korabeli hamisítvány); 7,21 g; Roma; Kr. u. 211–235(?); RIC ?.

14. Meghatározhatatlan uralkodó (28. tábla 14)

Ltsz.: KGYM 2011.J13–K13.011.7.

Av.: [...], (?).

Rv.: [...], (?).

bizonytalan címlet; 2,35 g; bizonytalan verde; Kr. u. 2–4. század(?); RIC ?.

Bartus Dávid
ELTE BTK Régészettudományi Intézet
Budapest
E-mail: bartusdavid@gmail.com

Borhy László
ELTE BTK Régészettudományi Intézet
Budapest
E-mail: lborhy@hotmail.com

Delbó Gabriella
ELTE BTK Régészettudományi Intézet
Budapest
E-mail: delbogabi@gmail.com

Dévai Kata
MTA–ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi
Kutatócsoport
Budapest
E-mail: kata.devai@gmail.com

Kis Zita
ELTE BTK Régészettudományi Intézet
Budapest
E-mail: zitus.kis@gmail.com

Nagy Anna
ELTE BTK Régészettudományi Intézet
Budapest
E-mail: anna.quickening@gmail.com

Sey Nikoletta
MTA–ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi
Kutatócsoport
Budapest
E-mail: seyniki@gmail.com

Számadó Emese
Klapka György Múzeum
Komárom
E-mail: emese@jamk.hu

Szórádi Zsófia
ELTE BTK Régészettudományi Intézet
Budapest
E-mail: fifi7275@gmail.com

Vida István
Magyar Nemzeti Múzeum
Budapest
E-mail: vida.istvan@hnm.hu

IRODALOM

ANTONARAS 2010 Antonaras, A. C.: *Glassware in Late Antique Thessalonikē (Third to Seventh Centuries C. E.)*. In: (Ed. Nasrallah, L.–Bakirtzis, C.–Friesen, S. J.) *From Roman to Early Christian Thessalonikē*. *Studies in Religion and Archaeology*. Harvard Theological Studies 64 (2010) 299–331.

BARKÓCZI 1944–1951 Barkóczi L.: *Brigetio*. Diss. Pann II. 22. Budapest 1944–1951.

BARKÓCZI 1988 Barkóczi, L.: *Pannonische Glasfunde in Ungarn*. *Studia Archaeologica* IX. Budapest 1988.

- BARTUS–BORHY et al. 2012 Bartus D. – Borhy L. – Dévai K. – Kis Z. – Nagy A. – Sey N. – Számadó E. – Szórádi Zs. – Vida I.: *Jelentés a Komárom-Szöny, Vásártéren 2010-ben folytatott régészeti feltárások eredményeiről*. KMMK 18 (2012) 7–56.
- BÁNKI 1980 Bánki, Zs.: *Forschungen in Gorsium in 1977/1978*. AR 18 (1980) 184–186.
- BERNHARD 1981 Bernhard, H.: *Zur Diskussion um die Chronologie Rheinzaberner Relieftöpfer*. Germania 59 (1981) 79–93.
- BERNI MILLET 1998 Berni Millet, P.: *Las ánforas de aceite de la Bética y su presencia en la Cataluña Romana*. Barcelona 1998.
- BERNI MILLET 2008 Berni Millet, P.: *Epigrafía anfórica de la Bética. Nuevas formas de análisis*. Barcelona 2008.
- BEZECZKY 1987–1988 Bevezcky T.: *A Borostyánkő út amphoraleletei*. ArchÉrt 114–115 (1987–1988) 156–182.
- BEZECZKY 1998 Bevezcky, T.: *Wine export to Noricum and Pannonia*. In: II Colloqui Internacional d'Arqueologia Romana. El vi a l'Antiguitat. Economia, producció i comerç al Mediterrani occidental (Badalona 1998). Badalona 1998, 364–369.
- BEZECZKY 2000 Bevezcky, T.: *Baetican amphorae from the North-eastern provinces of the Roman Empire*. In: Congreso Internacional ex Baetica amphorae. Conservas, aceite y vino de la Bética en el imperio romano (Écija y Sevilla, 17 al 20 de Diciembre de 1998). Écija 2000, 1359–1369.
- BEZECZKY 2005 Bevezcky, T.: *Roman amphorae from Vindobona*. In: (Hrsg. Krinzinger, F.) Vindobona. Beiträge zu ausgewählten Keramikgattungen in ihrem topographischen Kontext. Wien 2005, 35–109.
- BOON 1977 Boon, G.: *Gold-in-Glass Beads from the Ancient World*. Britannia 8 (1977) 193–207.
- BORHY 2005 Borhy, L.: *Instrumenta inscripta Latina aus Brigetio (FO: Komárom/Szöny–Vásártér)*. Grabungskampagnen 1992–1997. SEB 10 (2005) 99–147.
- BORHY 2012 Borhy, L.: *Die legio XI Claudia im pannonischen Brigetio (Komárom/Szöny, Ungarn)*. SEP 4 (2012) 23–36.
- BORHY–SZÁMADÓ 1999 Borhy, L.–Számadó, E.: *Instrumenta inscripta Latina aus Brigetio (FO: Komárom/Szöny–Vásártér)*. In: Pannonia and Beyond. Studies in Honour of László Barkóczi. ANTAEUS 24 (1999) 95–115, 619–629.
- BOUBE-PICCOT 1980 Boube-Piccot, C.: *Les bronzes antiques du Maroc. Les chars et l'attelage III*. Paris 1980.
- BOUBE-PICCOT 1994 Boube-Piccot, C.: *Les bronzes antiques du Maroc. Les bronzes antiques du Maroc*. Paris 1994.
- Maroc. IV. L'équipement militaire et l'armement. Paris 1994.
- BÓNIS 1942 Bónis É.: *A császárkori edényművéség termékei a terra sigillátakon kívül. A korai császárkor anyaga*. DissPann Ser II. 20. Budapest 1942.
- BÓNIS 1970 B. Bónis É.: *A brigetioi sávós kerámia*. FolArch 21 (1970) 71–86.
- BÓNIS 1976 B. Bónis É.: *Edényraktár a brigetioi katonaváros fazekastelepén*. FolArch 27 (1976) 73–86.
- BÓNIS 1977 B. Bónis, É.: *Das Töpferviertel am Kurucdomb von Brigetio*. FolArch 28 (1977) 105–139.
- BÓNIS 1979 B. Bónis, É.: *Das Töpferviertel „Gerhát” von Brigetio*. FolArch 30 (1979) 99–155.
- CGP 1990 Stanfield, J. A. – Simpson, G.: *Central Gaulish Potters*. London 1958. Les potiers de la Gaule centrale. Revue Archéologique SITES 37 (1990).
- CONSPECTUS 2002 Ettliger, E. – Kenrick, P. M. – Roth-Rubi, K. – Zabełhicky-Scheffenegger, S.: *Die Formen*. In: Conspectus Formarum Terrae Sigillatae Italico Modo Confectae. MRGK 10 (2002).
- COOL–PRICE 1995 Cool, H. M. E. – Price, J.: *Roman vessel glass from excavations in Colchester, 1971–1985*. ColchArchRep 8 (1995).
- DÉVAI 2011 Dévai K.: *A komárom/szöny-vásártéri ásatások római kori üvegleletei*. KMMK 17 (2011) 133–150.
- DYCZEK 2001 Dyczek, P.: *Roman Amphorae of the 1st–3rd centuries AD found on the Lower Danube. Typology*. Warszawa 2001.
- DREXEL 1929 Drexel, F.: *Das Kastell Faimingen*. ORL Abt. B, Nr. 66 c, 1929.
- DÜERKOP 2007 Dürkop, A.: *Die Terra Sigillata im römischen Flottenlager an der Alteburg in Köln*. Kölner Studien zur Archäologie der römischen Provinzen 9 (2007).
- FÉNYES 2002 Fényes G.: *A Brigetioban előkerült bélyeges mécsesek*. CommArchHung 2002, 59–91.
- FLÜGEL 1993 Flügel, Ch.: *Die römische Bronzegefäße von Kempton-Cambodunum*. Cambodunumforschungen V. Kallmünz 1993, 53–114.
- FÖLZER 1913 Fölzer, E.: *Die Bilderschüsseln der ostgallischen Sigillata-Manufakturen*. Römische Keramik in Trier 1 (1913).
- GABLER 1966 Gabler, D.: *Westerndorfer und spät-römische Sigillata in Nordpannonien*. BVbl 31 (1966) 123–133.
- GABLER 1971 Gabler D.: *Kutatások Arrabona canabaejában*. Arrabona 13 (1971) 5–51.
- GABLER 1976 Gabler, D.: *Die früheste Gruppe der italischen dünnwandigen Keramik in Pannonien*. ActaArchHung 28 (1976) 455–461.

- GABLER 1977 Gabler D.: *A dunai limes I–II. századi történetének néhány kérdése*. ArchÉrt 104 (1977) 145–175.
- GABLER 1978 Gabler, D.: *Die Sigillaten von Pfaffenhofen in Pannonien*. ActaArchHung 30 (1978) 77–147.
- GABLER 1983 Gabler, D.: *Die Westerdorfer Sigillata in Pannonien – Einige Besonderheiten ihrer Verbreitung*. JRGZM 30 (1983) 349–358.
- GABLER 1989 (Ed. Gabler, D.) *The Roman fort at Ács-Vaspuszta (Hungary) on the Danubian limes*. BAR-IS 531. (ii). Oxford 1989.
- GABLER 2001 Gabler D.: *A balácai terra sigillaták 3*. Balácai Közlemények 6 (2001) 97–140.
- GABLER 2002a Gabler, D.: *Die Sigillaten von Baláca 4*. Balácai Közlemények 7 (2002) 69–107.
- GABLER 2002b Gabler D.: *Terra sigillaták az aquincumi canabaéból*. BudRég 35 (2002) 227–250.
- GABLER 2006 Gabler D.: *Terra sigillaták az albertfalvi vicus nyugati részén*. BudRég 40 (2006) 71–93.
- GABLER 2012 Gabler D.: *A budaörsi terra sigillaták*. In: (Szerk. Ottományi K.) *Római vicus Budaörsön*. Régészeti Tanulmányok. Budapest 2012, 409–453.
- GABLER–KELLNER 1993 Gabler, D. – Kellner, H.-J.: *Die Bildstempel von Westerdorf. Helenius und Iassus*. BVbl 58 (1993) 185–270.
- GABLER–KOCZTUR 1976 Gabler, D. – Kocztur, É.: *Terra Sigillata Depotfund von Gorsium*. AR 15 (1976) 65–88.
- GABLER–MÁRTON–GAUTHIER 2009 Gabler, D. – Márton, A. – Gauthier, E.: *La circulation des sigillées en Pannonie d’après les estampilles sur sigillées lisses de Gaule, de Germanie et de la Région danubienne*. RAE 58 (2009) 205–324.
- GABLER–PALÁGYI 1989 Gabler D. – Palágyi S.: *A balácai terra sigillaták 1*. Balácai Közlemények 1 (1989) 109–134.
- GÁSPÁR 1986 Gáspár, D.: *Römische Kästchen aus Pannonien*. ANTAEUS 15. Budapest 1986.
- GOETHERT-POLASCHEK 1977 Goethert-Polaschek, K.: *Katalog der römischen Gläser des Rheinischen Landesmuseums Trier*. Mainz am Rhein 1977.
- GRÜNEWALD 1977 Grünewald, M.: *Römerzeitliche Streufunde vom Mühläugl, Gem. Bad Deutsch-Altenburg*. FÖ 16 (1977) 127–157.
- GRÜNEWALD 1979 Grünewald, M.: *Die Gefäßkeramik des Legionslagers von Carnuntum. (Grabungen 1968–1974)*. RLÖ 29. Wien 1979.
- HANTOS 2005 Hantos Z.: *A rheinzaberni reliefdíszes terra sigillaták pannoniai forgalmáról*. ArchÉrt 130 (2005) 105–132.
- HARSÁNYI 2013 Harsányi, E.: *Die Trierer schwarz engobierte Ware und ihre Imitationen in Noricum und Pannonien*. Austria Antiqua 4. Graz 2013.
- HARTER 1999 Harter, G.: *Römische Gläser des Landesmuseums Mainz*. Wiesbaden 1999.
- HARTLEY 1972 Hartley, B. R.: *The Roman Occupation of Scotland: the Evidence of Samian Ware*. Britannia 3 (1972) 1–55.
- HÁRSHEGYI 2004 Hárshegyi, P.: *Roman amphorae from the civil town of Brigetio/Szőny-Vásártér 1992–2001*. CommArchHung 2004, 113–121.
- HÁRSHEGYI 2006 Hárshegyi P.: *Kereskedők Salában 2. Amphora*. Zalalövő Öröksége. Hereditas Sallensis 4 (2006).
- HÁRSHEGYI 2008 Hárshegyi, P.: *Roman amphorae from the East along the ripa Pannonica*. RCRF Acta 40 (2008) 173–178.
- HÁRSHEGYI 2009 Hárshegyi, P.: *Eastern Mediterranean amphorae in Aquincum*. In: (Gabler, D. – Hárshegyi, P. – Lassányi, G. – Vámos, P.) *Eastern Mediterranean import and its influence on local pottery in Aquincum*. ActaArchHung 203 (2009) 61–65.
- HÁRSHEGYI–VÁMOS 2007 Hárshegyi P. – Vámos P.: *Új eredmények egy régi anyag kapcsán. Módszertani és csapattörténeti megjegyzések az aquincumi Selmeci utcai fazekasműhely leletanyagának vizsgálata során*. FiRKák 1 (2007) 157–172.
- ISINGS 1957 Isings, C.: *Roman Glass*. Groeningen/Djakarta 1957.
- IVÁNYI 1935 Iványi, D.: *Die pannonischen Lampen. Eine typologisch-chronologische Übersicht*. DissPann II. 2. Budapest 1935.
- JUHÁSZ 1935 Juhász Gy.: *A brigetiói terra sigillaták*. DissPann II. 3. Budapest 1935.
- KAPELLER 2003 Kapeller, A.: *La vaiselle en bronze d’Avenches/Aventicum*. BPA 45 (2003) 83–146.
- KELEMEN 1993 Kelemen, M.: *Roman amphorae in Pannonia IV*. ActaArchHung 45 (1993) 45–73.
- KELLNER 1973 Kellner, H.-J.: *Die Sigillatöpfereien von Westerdorf und Pfaffenhofen*. Kleine Schriften zur Kenntnis der römischen Besetzungsgeschichte Südwestdeutschlands 9. Limes-Museum Aalen (1973).
- KELLNER 1981 Kellner, H.-J.: *Die Bildstempel von Westerdorf. Comitalis und Iassus*. BVbl 46 (1981) 121–189.
- KISS 1946–48 Kiss K.: *A westerdorfi Terra-Szigillata gyár*. ArchÉrt 7–8–9 (1946–48) 216–274.
- KISS 1989 Kiss, A.: *Das römerzeitliche Wagengrab von Kozármisleny (Ungarn, Kom. Baranya)*. Budapest 1989.
- K. PALÁGYI 2003 K. Palágyi S.: *Római kori lószerszám- és járomveretek a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum gyűjteményéből*. Veszprém 2003.

- KUZSINSZKY 1932 Kuzsinszky B.: *A gázgyári római fazekastelep Aquincumban*. BudRég 11 (1932) 5–423.
- KÜNZL 1997 Künzl, S.: *Die Trierer Spruchbecherkeramik. Dekorierete Schwarzfirniskeramik des 3. und 4. Jahrhunderts n. Chr.* TrZ 21. Trier 1997.
- LOESCHCKE 1919 Loeschcke, S.: *Lampen aus Vindonissa. Ein Beitrag zur Geschichte von Vindonissa und des antiken Beleuchtungswesen*. Zürich 1919.
- LUDOWICI II Ludowici, W.: *Stempel-Bilder römischer Töpfer aus meinen Ausgrabungen in Rheinzabern 1901–1905. (Katalog II.)* München 1905.
- LUDOWICI III Ludowici, W.: *Urnen-Gräber römischer Töpfer in Rheinzabern und III. Folge dort gefundener Stempel-Namen und Stempel-Bilder bei meinen Ausgrabungen 1905–1908. (Katalog III.)* München 1908.
- LUDOWICI VI. Ludowici, W.: *Die Bilderschüsseln der römischen Töpfer von Rheinzabern. (Katalog VI.)* Speyer 1948.
- MANDRUZZATO–MARCANTE 2005 Mandruzzato, L.–Marcante, A.: *Vetri Antichi del Museo Archeologico Nazionale di Aquileia. Corpus delle Collezioni del Vetro in Friuli Venezia Giulia 2.* Venezia 2005.
- MARTIN-KILCHER 1987 Martin-Kilcher, S.: *Die römischen Amphoren aus Augst und Kaiseraugst: Ein Beitrag zur römischen Handels- und Kulturgeschichte. 1.: Die südspanischen Ölamphoren.* Augst 1987.
- MARTIN 1992 Martin, F.: *Kolonialprägungen aus Moesia Superior und Dacia.* Budapest–Bonn 1992.
- MEES 1995 Mees, A. W.: *Modellsignierte Dekorationen auf südgallischer Terra Sigillata.* In: Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg 54 (1995).
- MEES 2002 Mees, A. W.: *Organisationsformen römischer Töpfer-Manufakturen am Beispiel von Arezzo und Rheinzabern unter Berücksichtigung von Papyri, Inschriften und Rechtsquellen.* RGZM Monographien 52/1 (2002).
- MÓCSY 1962 Mócsy, A.: *Pannonia.* PWRE Suppl. 9 (1962) Sp. 516–776.
- NAGY 2011 Nagy A.: *Újabb amphoraleletek Sava-riából.* (Szakdolgozat. ELTE.) Budapest 2011.
- NIKOLIĆ–ĐORĐEVIĆ 2000 Nikolić–Đorđević, S.: *Antička keramika Singidunuma.* Singidunum 2 (2000) 11–244.
- OELMANN 1914 Oelmann, E.: *Die Keramik des Kastells Niederbieber. Materialien zur römisch-germanischen Keramik I.* Frankfurt am Main 1914.
- OLDENSTEIN 1976 Oldenstein, J.: *Zur Ausrüstung römischer Auxiliareinheiten.* BRGK 57 (1976) 49–235.
- OPAIŢ 1980 Opaïţ, A.: *Considerații preliminare asupra amforelor romane și romano-bizantine di Dobrogea.* Peuce 8 (1980) 291–327.
- OSWALD 1936–37 Oswald, F.: *Index of Figure Types on Terra Sigillata „Samian Ware”.* In: Suppl. Annals Archaeology and Anthropology 23–24 (1936–1937).
- PEACOCK–WILLIAMS 1986 Peacock, D. P. S.–Williams, D. F.: *Amphorae and the Roman Economy. An Introductory Guide.* London 1986.
- PLANCK 1975 Planck, D.: *Arae Flaviae I–II. Neue Untersuchungen zur Geschichte des römischen Rottweil.* In: Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg 6 (1975).
- PONS AENI 1976 Christlein, H.–Czys, W.–Garbsch, J.–Kellner, H.–J.–Schröter, P.: *Die Ausgrabungen 1969–1974 in Pons Aeni.* BVbl 41 (1976) 2–106.
- PÓCZY 1956 Sz. Póczy, K.: *Die Töpferwerkstätten von Aquincum.* ActaArchHung 7 (1956) 73–136.
- PÓCZY 1957 Sz. Póczy K.: *Keramik.* In: (R. Alföldi, M.–Barkóczi, L.) Intercisa II. ArchHung 26 (1957) 29–139.
- RADMAN-LIVAJA 2004 Radman-Livaja, I.: *Militaria Sisciensia – Nalazi viruske vojne opreme iz Siska u Fundusku Archeološkoga muzeja u Zagrebu Vol. I.* Zagreb 2004.
- RADNÓTI 1938 Radnóti A.: *A pannóniai római bronzedények.* DissPann II. 6. Budapest 1938.
- RIC III Mattingly, H.–Sydenham, E. A.: *The Roman Imperial Coinage. Vol. III. Antoninus Pius to Commodus.* London 1930.
- RIC IV/I Mattingly, H.–Sydenham, E. A.: *The Roman Imperial Coinage. Vol. IV. Part I. Pertinax to Geta.* London 1936.
- RIC IV/II Mattingly, H.–Sydenham, E. A.–Sutherland, C. H. V.: *The Roman Imperial Coinage. Vol. IV. Part II. Macrinus to Pupienus.* London 1938.
- RIC IV/III Mattingly, H.–Sydenham, E. A.–Sutherland, C. H. V.: *The Roman Imperial Coinage. Vol. IV. Part III. Gordian III to Uranius Antoninus.* London 1949.
- RICKEN–FISCHER 1963 Ricken, H.–Fischer, Ch.: *Die Bilderschüsseln der römischen Töpfer von Rheinzabern.* MRGK 7 (1963).
- RIHA 1986 Riha, E.: *Römisches Toilettgerät und medizinische Instrumente aus Augst und Kaiseraugst.* FiA 6 (1986).
- RIU *Die römischen Inschriften Ungarns*
- ROGERS 1974 Rogers, B. G.: *Poteries sigillées de la Gaule centrale I. Les motifs non figurés.* Paris 1974.
- ROGERS 1999 Rogers, B. G.: *Poteries sigillées de la Gaule centrale II. Les potiers.* Lezoux 1999.
- RÜTTI 1991 Rütli, B.: *Die römischen Gläser aus Augst und Kaiseraugst.* FiA 13 (1991).

- SEY 2012 Sey N.: *Bronztárgyak a Budaörsön feltárt római kori település (2. lh.) területéről*. In: (Szerk. Ottományi K.) *Római vicus Budaörsön*. Budapest 2012, 585–602.
- STERN 2001 Stern, E. M.: *Römisches, byzantinisches und frühmittelalterliches Glas. 10 v. Chr.–700 n. Chr. Sammlung Ernesto Wolf*. H. n. 2001.
- STREITBERG 1973 Streitberg, G.: *Namenstempel und Stempelmarken Westerdorfer Sigillatattöpler*. BVbl 38 (1973) 132–153.
- TASSAUX 1982 Tassaux, F.: *Laecanii. Recherches sur une famille sénatoriale d'Istrie*. MEFRA 94 (1982) 227–269.
- VAN LITH–RANDSBORG 1985 van Lith, S. M. E.–Randsborg, K.: *Roman Glass in the West: A Social Study*. BROB 35 (1985) 413–533.
- VIDA 2007 Vida I.: *Kora császárkori pénzverés Pannoniában*. In: (Szerk. Bíró Sz.) *FiRKák I. Fital Római Koros Kutatók I. Konferenciakötete*. Győr 2007, 147–155.

BERICHT ÜBER DIE ERGEBNISSE DER IM JAHRE 2011 IN BRIGETIO (FO: KOMÁROM/SZŐNY, VÁSÁRTÉR) GEFÜHRTEN ARCHÄOLOGISCHEN AUSGRABUNGEN
DÁVID BARTUS–LÁSZLÓ BORHY–GABRIELLA DELBÓ–KATA DÉVAI–ZITA KIS–ANNA NAGY–NIKOLLETTA SEY–EMESE SZÁMADÓ–ZSÓFIA SZÓRÁDI–ISTVÁN VIDA

Baubefund:

Die 20. Grabungskampagne der in Brigetio, im Bereich des mutmaßlichen Zentrums der ehemaligen Zivilstadt, am Fundort Szőny–Vásártér fand in Zusammenarbeit des Lehrstuhls für Klassische und Provinzialrömische Archäologie der Eötvös-Loránd-Universität, Budapest und des Klapka-György-Museums, Komárom unter Teilnahme von insgesamt 45 Mitarbeitern und Studenten zwischen dem 27. Juni 2011 und 22. Juli 2011 statt. Im Laufe von 20 Arbeitstagen wurde die Erforschung der Wohnhäuser, des Strassen- und Kanalisationssystems bzw. der Zivilstadt (sog. „1. Insel“) fortgesetzt. Im Interesse der erfolgreichen Durchführung der Arbeit wurden im Jahre 2011 insgesamt 14 Schnitte à 4×4 m (224 m²) geöffnet: J13, K13, L13 – Straßennetz; L14, L15, L16 – Kanalisation; E18, E19, E20, E21, F18, F19, F20, F21: südlicher Teil der sog. „1. Insel“ mit Wohnhaus und Hof. (Taf. 1) Durch diese Arbeit haben wir festgestellt, dass die Strasse, die sich am östlichen Rand der sog. „1. Insel“ in nordsüdlicher Richtung erstreckte, und von welcher eine Strecke von insgesamt 24,5 m archäologisch erfasst wurde, an beiden Straßenrändern über eine bürgersteigartige Formierung mit einer aus Lehm gestampften Gehfläche verfügte. Die Straße wurde in der letzten Bauphase mit großen Steinplatten ausgelegt. (Taf. 2–3) Westlich von der Straße wurde ein 24–25 mx8,45 m großer Hof entdeckt, dessen mit zwei Steinpfeilern flankierter nördlicher Pforteneingang 2,45 m breit war. Das Gelniveau des in einer früheren Bauphase mit einem Kanalisationssystem versehenen Hofes wurde in der spätesten Periode mit Steinplatten ausgelegt. Im Südtrakt der sog. „1. Insel“ konnten wir die südliche Abschlußmauer des Gebäudenkomplexes nach wie vor nicht finden, kam jedoch ein weiterer, mit Mauer abgegrenzter Hof ans Tageslicht, der keine Baukonstruktionen aufwies. Dieser, südlich der bisher bekannten südlichsten Hofanlage (Größe: ca. 15×10 m) liegender, nicht

bebauter Hof kann vielleicht als Gartenanlage interpretiert werden. (Taf. 4–5)

Kleinfunde:

Im Vergleich zu den vorigen Jahren kann das Ziegelstempelmaterial durch insgesamt 27 Stempel, von denen 25 Stücke mit auswertbarer Inschrift versehen sind, als eher gewöhnlich bezeichnet werden. Es kamen nämlich in hoher Zahl (22 Stücke=88%) Ziegelstempel der in Brigetio stationierten Truppenkörper – legio I Adiutrix Pia Fidelis (Kat. 1–15), Classis Flavia Histrica (Kat. 17–22) und legio XXX Ulpia Victrix (Kat. 16) – ans Tageslicht. 3 weitere Ziegelstempel, d.h. insgesamt 12% des ausgegrabenen Stempelmaterials (Kat. 23–25) gehören zu den Privatziegeleien: TMV (Kat. 23–24) und Attiliae firma (Kat. 25).

Im Jahre 2011 kamen 164 Glasfragmente ans Tageslicht. Der größte Teil (60%) ist dem Tafelgeschirr zuzuordnen (Abb. 1), unter denen die Becherformen die Mehrheit (36,45%) vertreten. Die Fragmente von Reservoirs, Transportgefäßen, Kosmetikgläsern bzw. Fensterscheiben sind verhältnismäßig in gleich hoher Zahl vertreten (11,4%, 20,4%, 10,4%). Es kamen mehrere Fragmente von Schüsseln mit gerippener Verzierung vor, deren Dekor mit Hilfe von verschiedenen Zangen und Pinzetten aus der Wand des Gefäßes gestaltet wurde (Tafel 8: 4, 6, 7). Ein interessantes Phänomen stellt die aus farblosem Glas hergestellte halbkugelförmige Becherform mit aus der Gefäßwand geformten Warzen und Rippen dar (Taf. 9: 35, 37). Man kann weiterhin ein Becherfragment erwähnen, bei dem eine Uförmige, plastische Fadenaufgabe zu beobachten ist. Die Anwesenheit der Glasscheibenfragmente weist darauf hin, dass zumindest ein Teil der Öffnungen der Gebäuden verglast war. Unter den Stücken, die zur Tracht gehörten, kann eine mit Goldfolie dekorierte, kleinformatige, kugelförmige Glasperle erwähnt werden.

Die lokale Keramik der Grabungskampagne 2011 kann durch Typen und Formen, die im 2. und

3. Jh. n. Chr. in Pannonien charakteristisch waren, bezeichnet werden. Die Mehrheit der Fragmente gehört zur grauen oder rohen Haushaltskeramik, aber tauchen die Fragmente mit rotem Überzug, die streifenverzierte Keramik von Brigetio, die marmorinkrustierte Keramik, die sog. pannonische Glanztonware bzw. Reibschalen und Räuchergefäße ebenfalls auf. Man kann behaupten, dass sie vorwiegend Produkte der lokalen Töpfersiedlung von „Kurucdomb“ und „Gerhát“ darstellen. Die Fragmente von pannonischen Glanztonware mit Rosettenverzierung dürfen durch Handelsbeziehungen hierher gekommen sein. Schließlich, man muß noch die Fragmente von Gesichtsgefäßen erwähnen.

Während der Grabungskampagne 2011 kamen insgesamt 52 Importkeramikfragmente vor. In größter Zahl war die Schwarzfirniskeramik (29 Fragmente) vertreten. Innerhalb dieser Gruppe waren 7 Trierer Spruchbecherfragmente mit weißer Barbotinverzierung zu identifizieren. Dazu kommen noch 22 Fragmente von geometrisch verzierter Glanztonware (sog. „rätische“ Becher) bzw. eine norditalische dünnwandige Keramik.

Was die Tonlampen anbelangt, kamen Fragmente von insgesamt 32 Individuen ans Tageslicht. 29 Fragmente von diesen gehören zu den Firmenslampen (Loeschke X=Iványi XVII), unter denen 3 gestempelte Stücke zu finden sind: 2 Fortis und 1 Cresce(n)s. Ein Fragment gehört zum Typ mit mehreren – mindestens 3 oder mehr – Brennöffnungen (Loeschke III=Iványi III, Iványi IV), während 2 Fragmente zu den Volutenlampen zuzuordnen sind (Loeschke I=Iványi I).

Im Jahre 2011 kamen im Bereich der ehemaligen Zivilstadt von Brigetio 4 Amphorenfragmente ans Tageslicht. In den Amphoren vom Typus Dressel 24/Zeest 90 wurden Olivenöl, Austern oder Wein vermutlich aus ägäischem oder kleinasiatischem Bereich zwischen Ende des 1. und 2. Jhs. n. Chr. in die Stadt geliefert. Die Anwesenheit der Dressel 20 Amphoren weist darauf hin, dass die Bewohner der Stadt zwischen Mitte des 2. und 3. Jhs. n. Chr. hispanisches Olivenöl verzehrten, das aus dem Tal des Guadalquivir hierher transportiert wurde. Diese Fernhandelsprodukte wurden auf der Bernsteinstraße, dann auf der innenpannonische Straße nach Savaria bzw. auf der Donau nach Brigetio geliefert. Zwar stellen diese Fragmente quantitativ gesehen eine geringe Menge dar, doch beweisen sie, daß die Bewohner von Brigetio diese Produkte sich nicht nur leisten konnten, sondern sie sogar den Anspruch auf diese exotischen Produkte hatten.

Die Zahl der im Jahre 2011 gefundenen Terra Sigillata Fragmente beträgt insgesamt 1357, von denen 305 Fragmente reliefverziert, 1052 Stücke unverziert waren. Wegen ihrer Zustände sind 101 Fragmente unbestimmbar. Die frühesten Stücke stammen aus Norditalien und Südgalien. Unter den

Fragmenten, die zur vorherigen Gruppe gehören, ist eine einzige Form vom Typ *Conspectus* 39 oder 43 erkennbar, und ist in die Zeit zwischen den Flaviern und Trajan zu datieren. Von den 9 südgallischen Fragmenten sind 2 der Werkstatt von La Graufesenque, 3 der von Banasac zuzuschreiben. Zum zentralgallischen Werkstättenkreis gehören 215 Fragmente, die vorwiegend in die Antoninerzeit zu datieren sind, obwohl paar Stücke sogar aus der trajanisch-hadrianischen Epoche vorkommen. Der größere Anteil der Terra Sigillata Fragmente (52,56%) stammt jedoch aus Rheinzabern, und ist zeitlich in die antoninisch-severische Epoche zu verlegen, wobei sich einige Stücke sogar bis in die 50er Jahre des 3. Jhs. n. Chr. datieren lassen. 180 Fragmente sind mit der Werkstatt von Westerndorf zu verbinden; von diesen sind 92 Stücke verziert, und sind in die Zeit zwischen 180–233 n. Chr. datierbar. Die Fragmente, die mit *Comitalis* und *Helenius* zu verbinden sind, sind mehr oder weniger in gleicher Zahl vertreten, während den Werkstättenkreis von *Onnorix* nur 10 Fragmente vertreten. Die späteste Epoche der Terra Sigillata Produktion stellen die Stücke aus *Pfaffenhofen* dar, von denen die Stempel von *Helenius* und der *Dicanus*-Kreis zu identifizieren waren; damit kann das Terra Sigillata Spektrum bis 250/260 n. Chr. ausgedehnt werden. Die Terra Sigillata Funde des Grabungsjahres 2011 weichen weder in Hinblick auf die Verteilung der Werkstätte, noch hinsichtlich der Chronologie von den Ergebnissen der Analysen der vorigen Jahren ab.

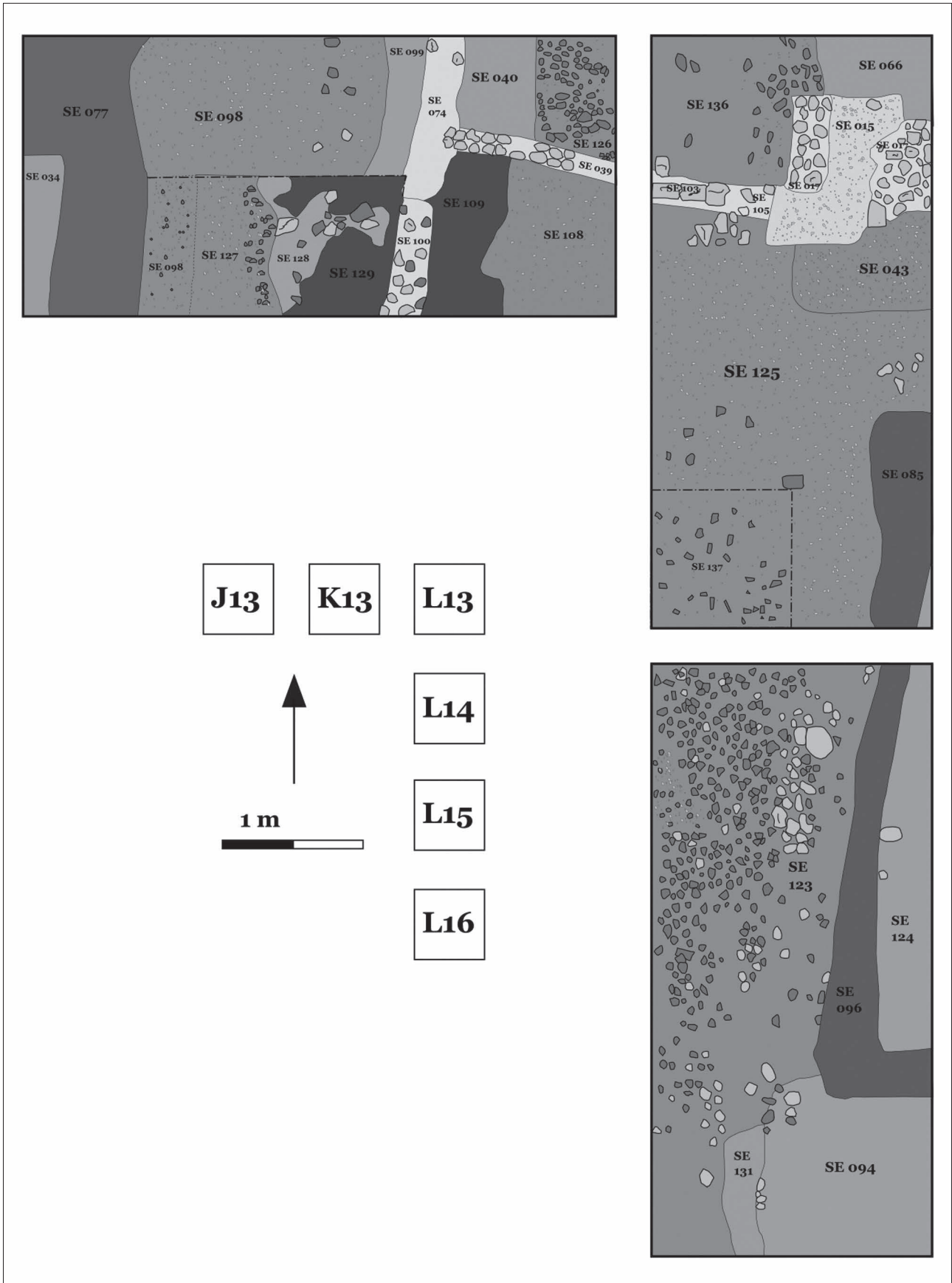
Im Laufe der Grabungen 2011 kamen 13 bestimmbare Bronzegegenstände – u. a. Gefäßhenkel, Kästchenzubehör, Glöckchen, kosmetische Geräte, Militärtrachtstücke, Beschläge von Pferdezaumzeug – ans Tageslicht. Man kann feststellen, daß neben Gebrauchsgegenstände, die zum Alltagsleben gehörten, sind Gegenständetypen, die zum Militär gehörten, in verhältnismäßig hoher Zahl vertreten. Diese letzt genannten Gegenstände sind in der Erforschung der Zivilstadt von besonderem Interesse, da sie eindeutige Beweise auf die Anwesenheit des Militärs darstellen.

Die Grabungen 2011 im Munizipium von Brigetio lieferten 14 Münzfunde, die sich zeitlich zwischen Antoninus Pius (138–161 n. Chr.) und Philippus I. (Arabs) (244–249 n. Chr.) verteilen. 3 – oder 4 – Stücke von diesen stellen zeitgenössische Imitationen dar: 2 waren subaerate Denare, 1 war eine Gußmünze. Es taucht eine Provinzialprägung, ein Sesterz des Philippus I. (Arabs) aus *Viminacium* auch auf. Diese Münzen sind im pannonischen Material der Mitte des 3. Jhs. n. Chr. als geläufig zu bezeichnen, weil diese Prägestätte in *Viminacium* das Kleingeld für das mitteldanubische Gebiet prägte.

Übersetzt von László Borhy

1. tábla: A 2011. évben feltárt szelvények rendszere az összesítő alaprajzon (rajz: Bartus Dávid)
 Taf. 1: Die im Jahre 2011 freigelegten Schnitte auf dem Gesamtgrundriss (gez. von Dávid Bartus)

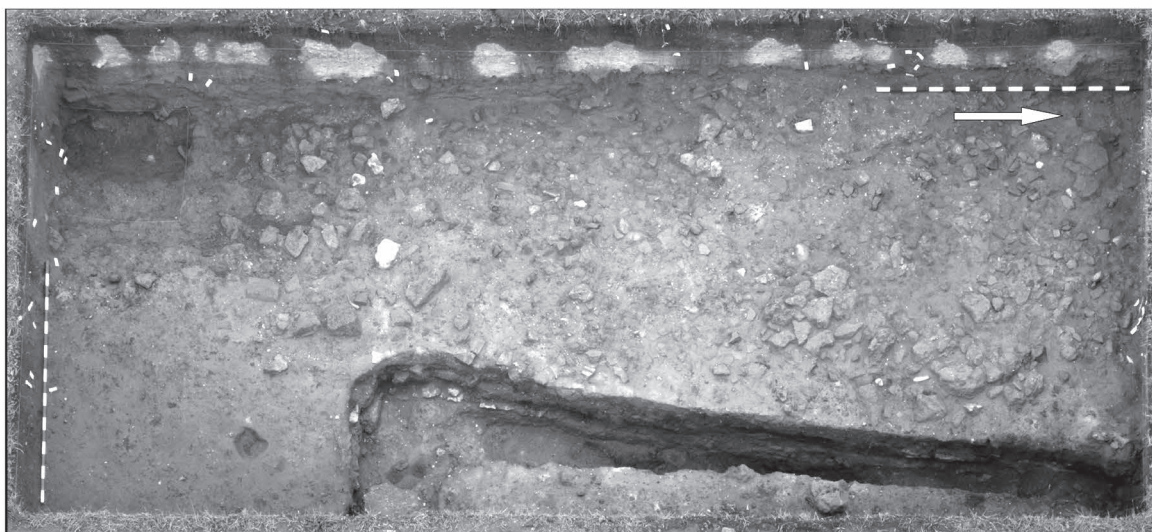
2. tábla: A J13, K13, L13, L14, L15, L16 szelvények összesítő felszínrajza (rajz: Bartus Dávid)
 Taf. 2: Die Schnitte J13, K13, L13, L14, L15, L16 (gez. von Dávid Bartus)

1.

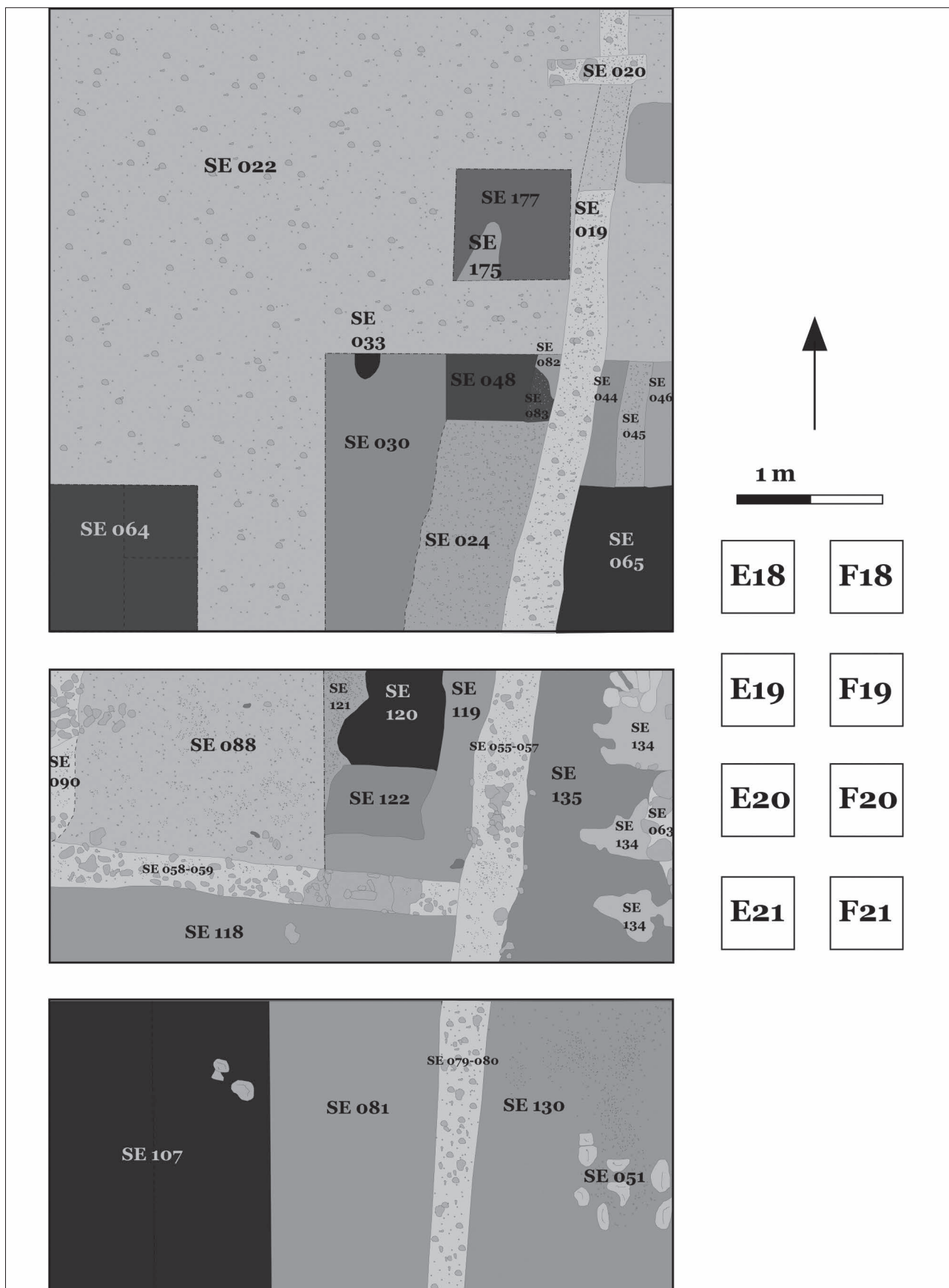
2.

3.

3. tábla: 1. A J13–K13 szelvények összesítő fotója; 2. Az L13–L14 szelvények összesítő fotója (fotó: Borhy László)

Taf. 3: 1. Die Schnitte J13–K13; 2. Die Schnitte L13–L14; 3. Die Schnitte L15–L16 (Foto: László Borhy)

4. tábla: Az E18, F18, E19, F19, E20, F20, E21, F21 szelvények összesítő felszínrajza (rajz: Bartus Dávid)
 Taf. 4: Die Schnitte E18, F18, E19, F19, E20, F20, E21, F21 (gez. von Dávid Bartus)

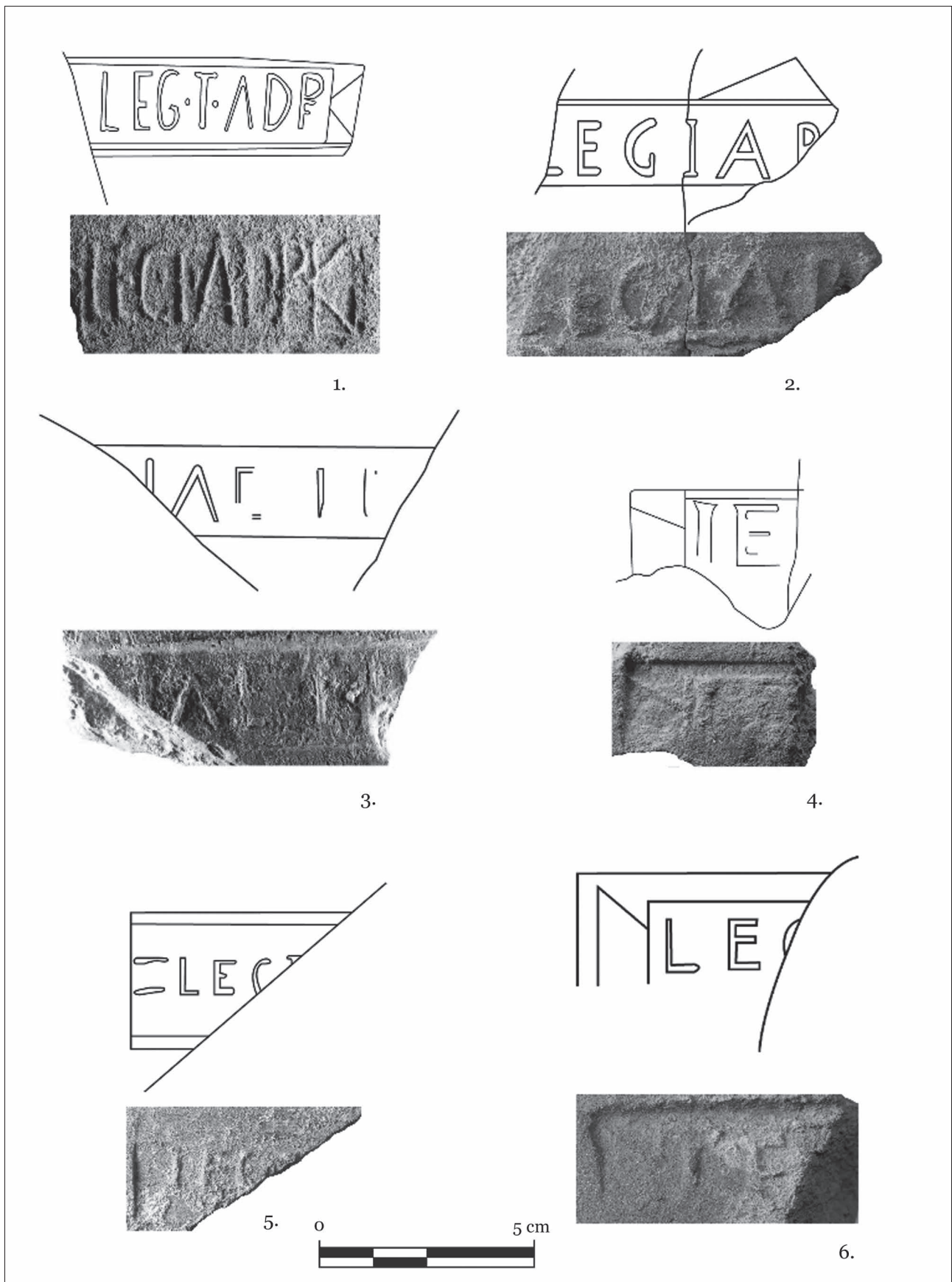
1.

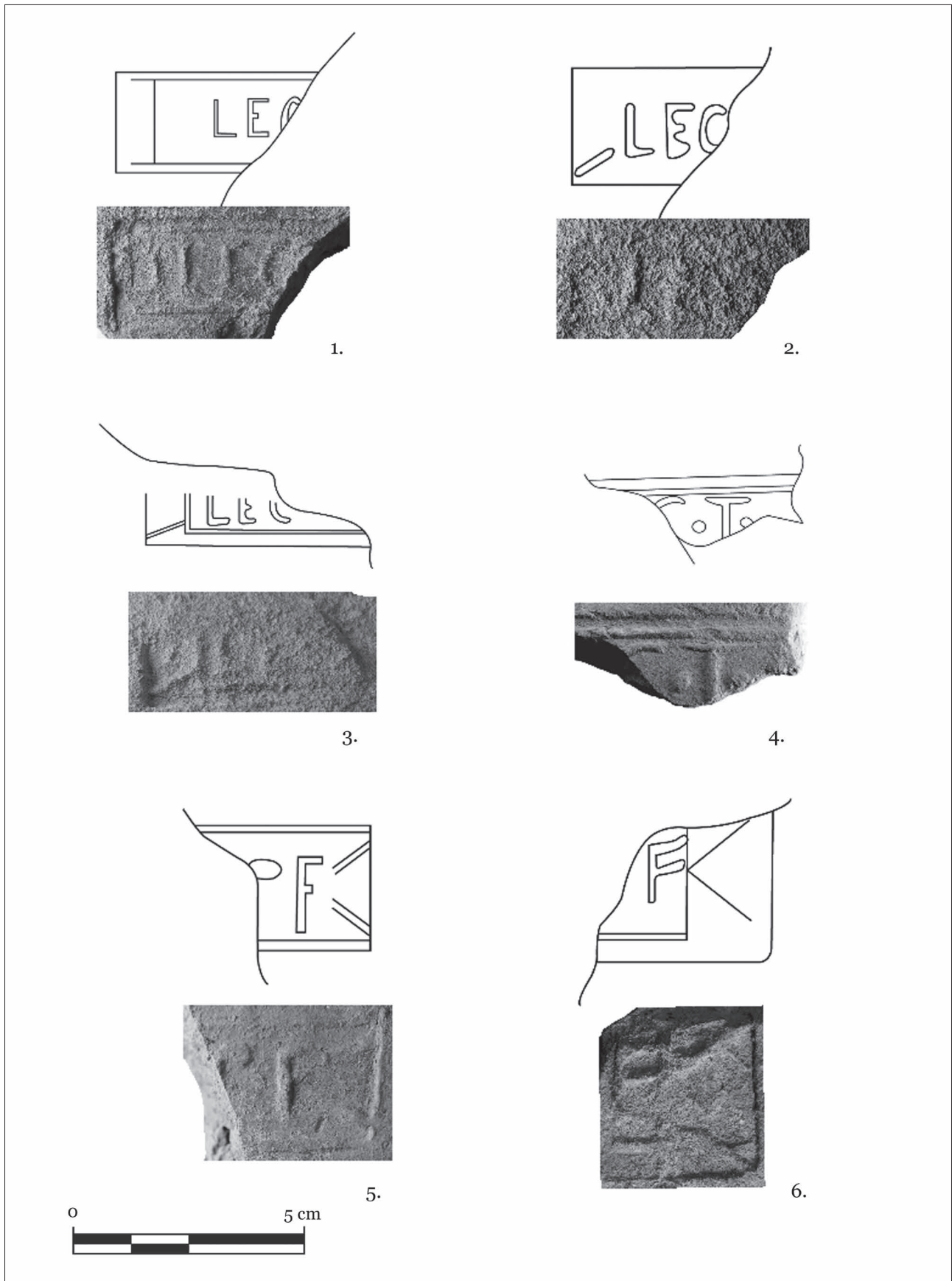
2.

5. tábla: 1. Az E18, F18, E19, F19 szelvények összesítő fotója; 2. Az E20, F20, E21, F21 szelvények összesítő fotója
(fotó: Borhy László)

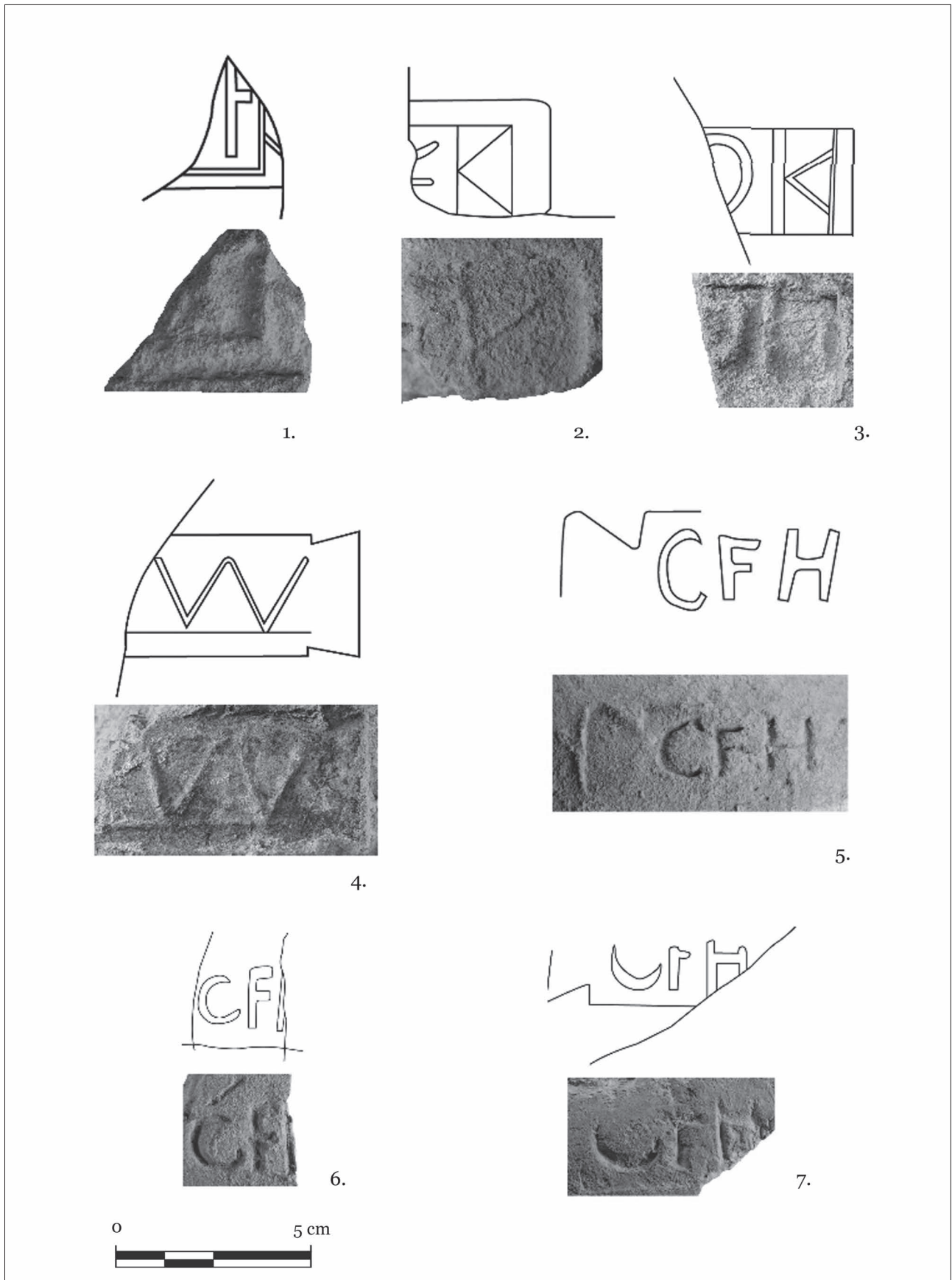
Taf. 5: 1. Die Schmitte E18, F18, E19, F19; 2. Die Schmitte E20, F20, E21, F21 (Foto: László Borhy)

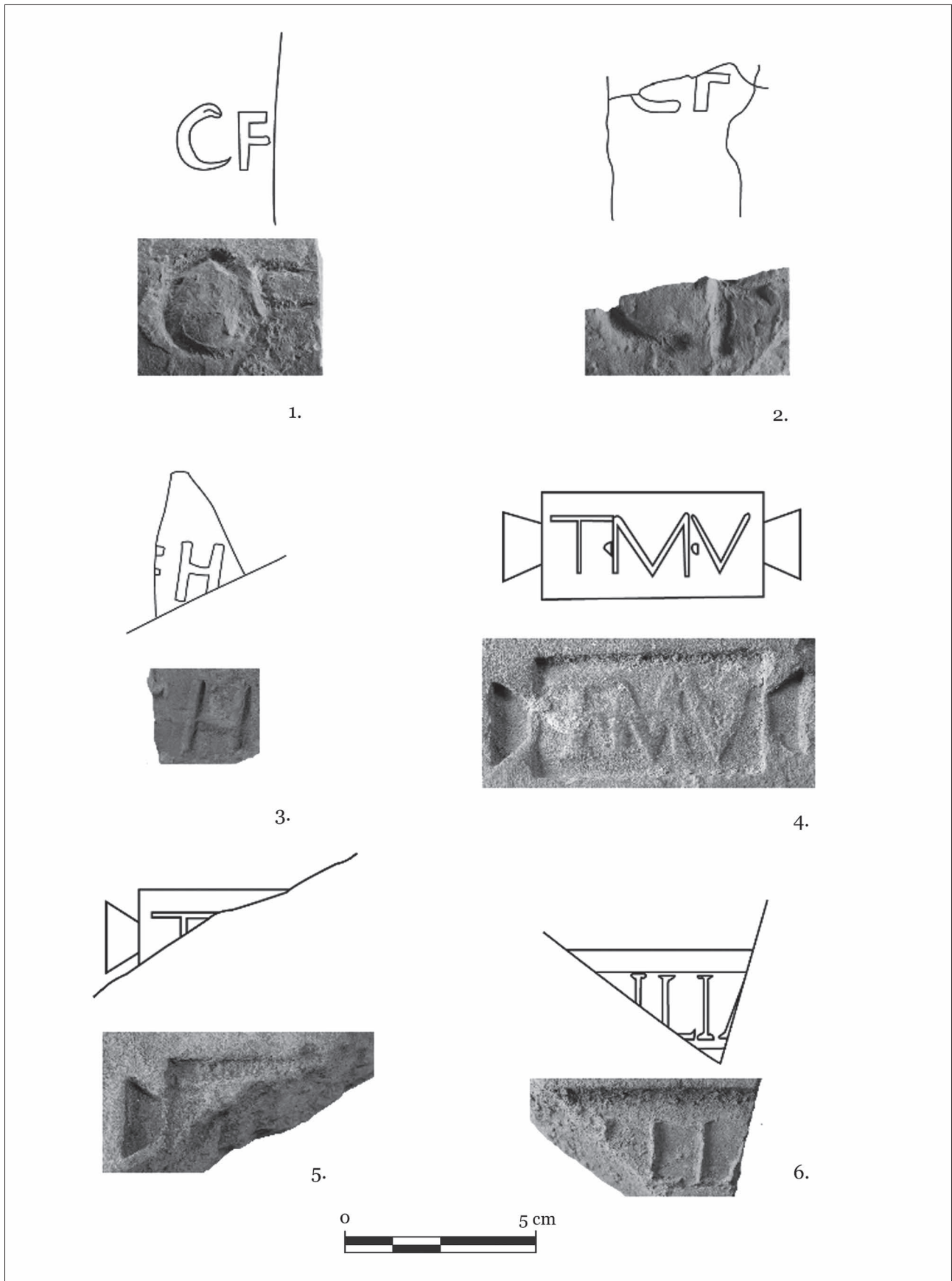
6. tábla: Téglabélyegek 1.
Taf. 6: Ziegelstempeln 1

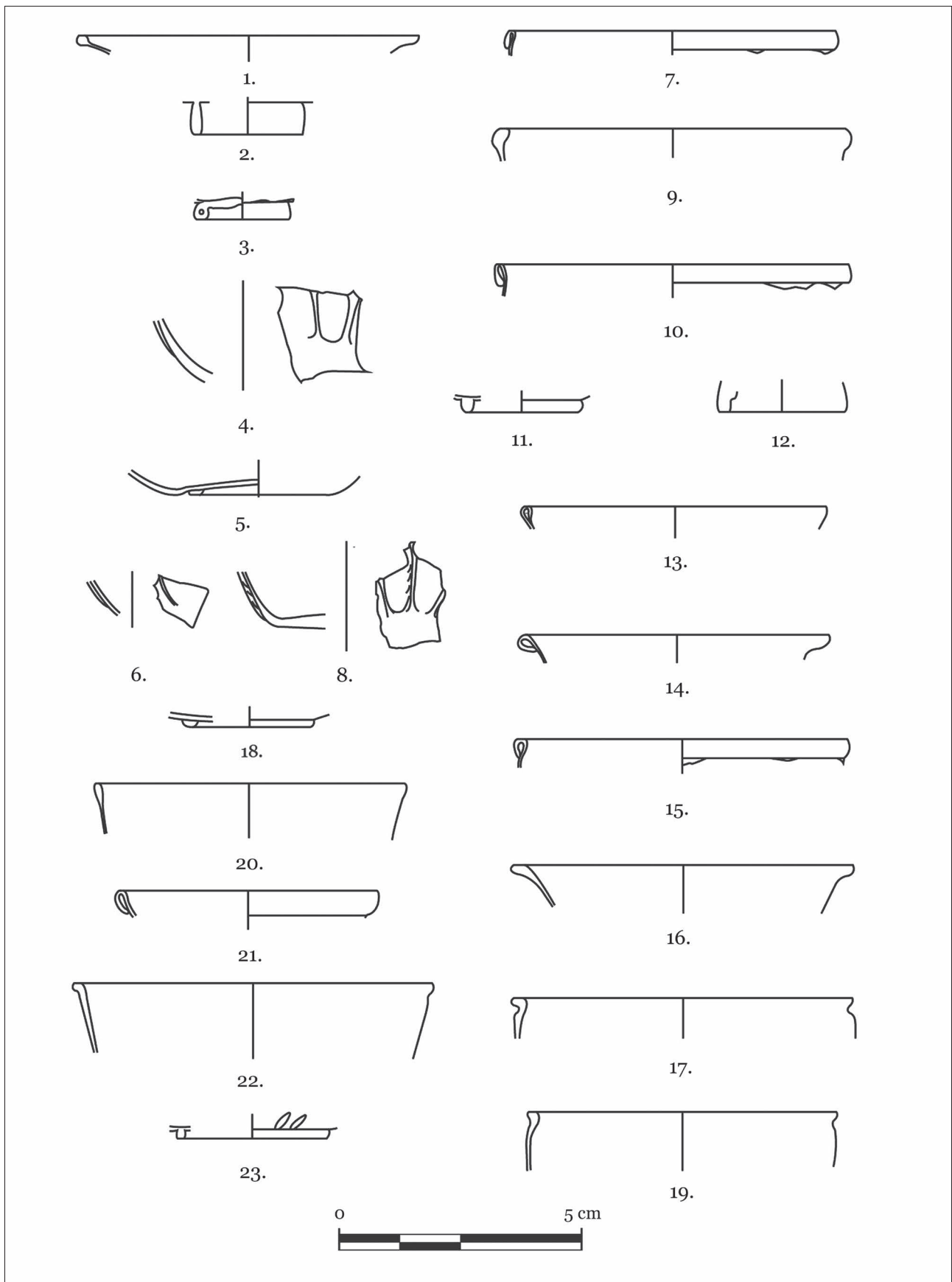
7. tábla: Téglabélyegek 2.
Taf. 7: Ziegelstempeln 2

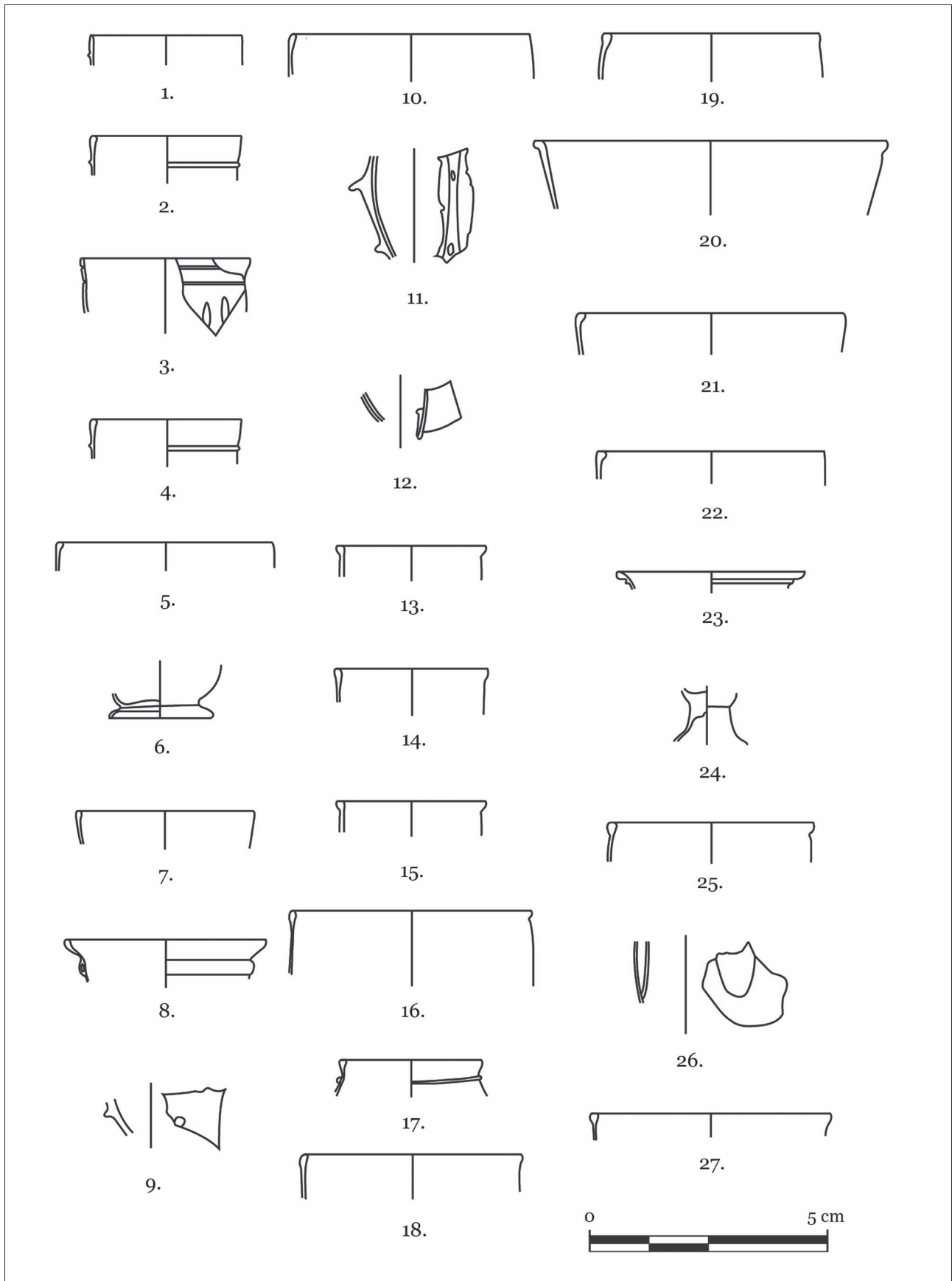
8. tábla: Téglabélyegek 3.
Taf. 8: Ziegelstempeln 3

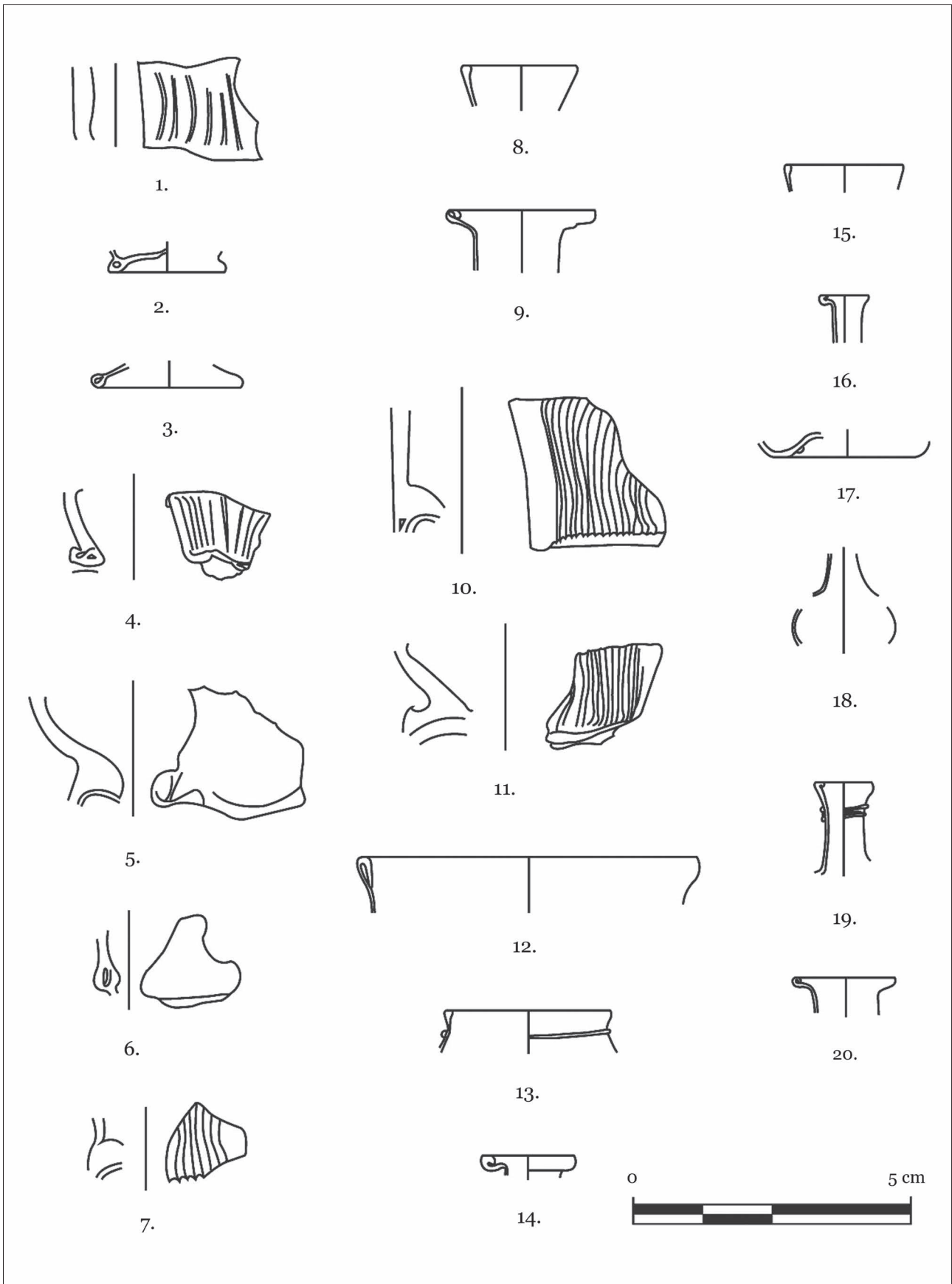
9. tábla: Téglabélyegek 4.
Taf. 9: Ziegelstempeln 4

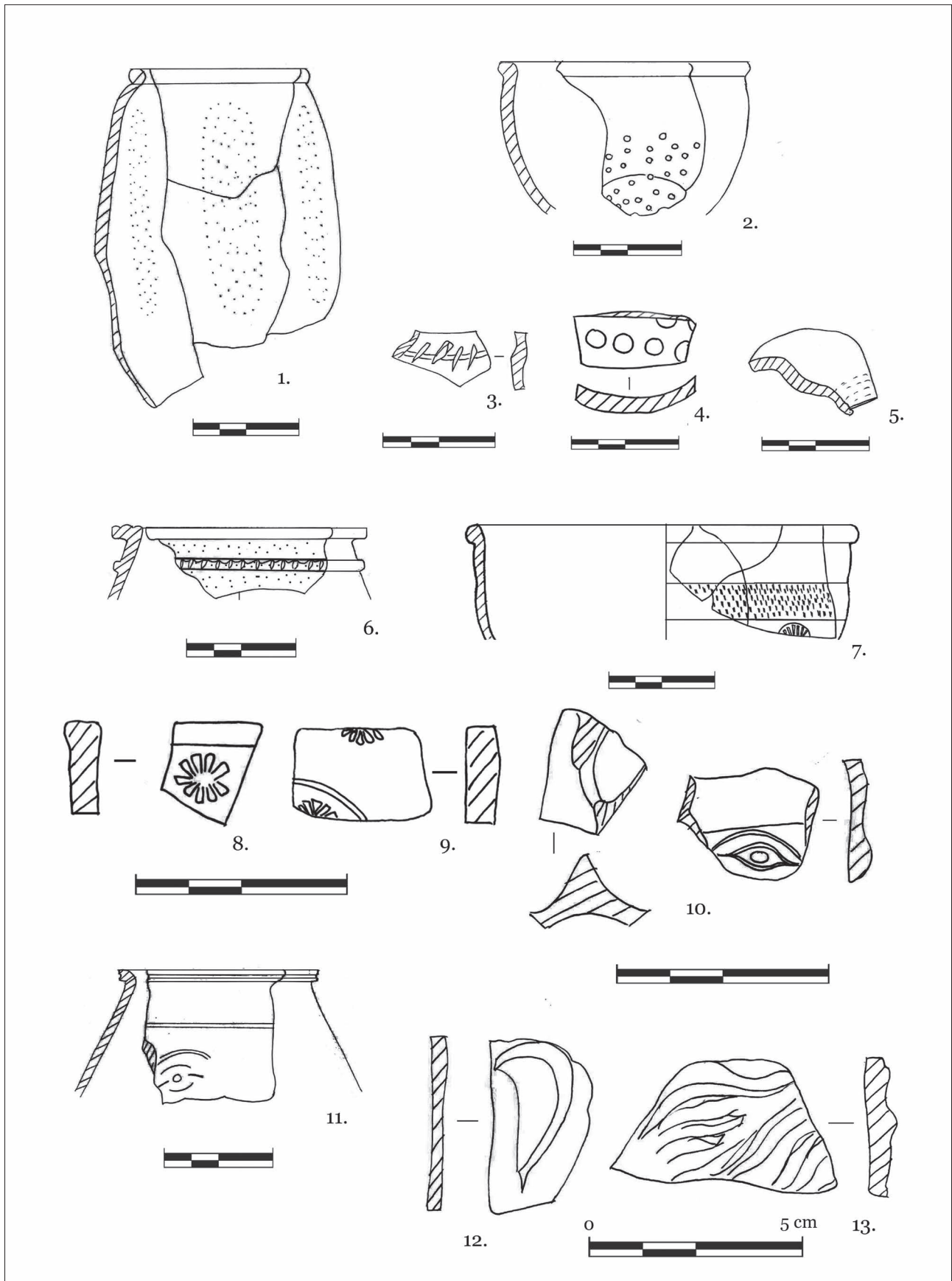
10. tábla: Üvegleletek 1. (rajz: Dévai Kata)
 Taf. 10: Glasfunde 1 (gez. von Kata Dévai)

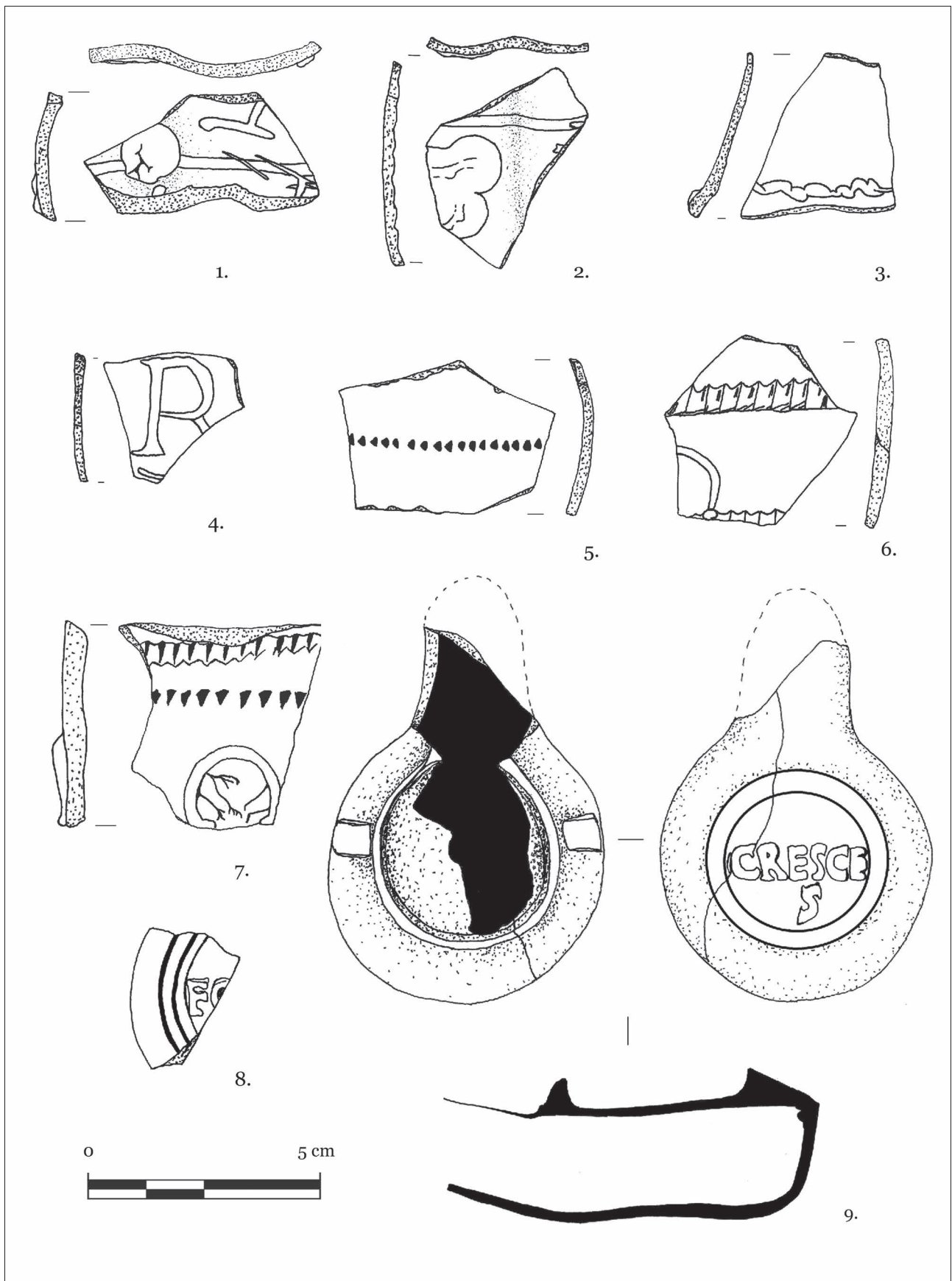
11. tábla: Üvegleletek 2. (rajz: Dévai Kata)
Taf. 11: Glasfunde 2 (gez. von Kata Dévai)

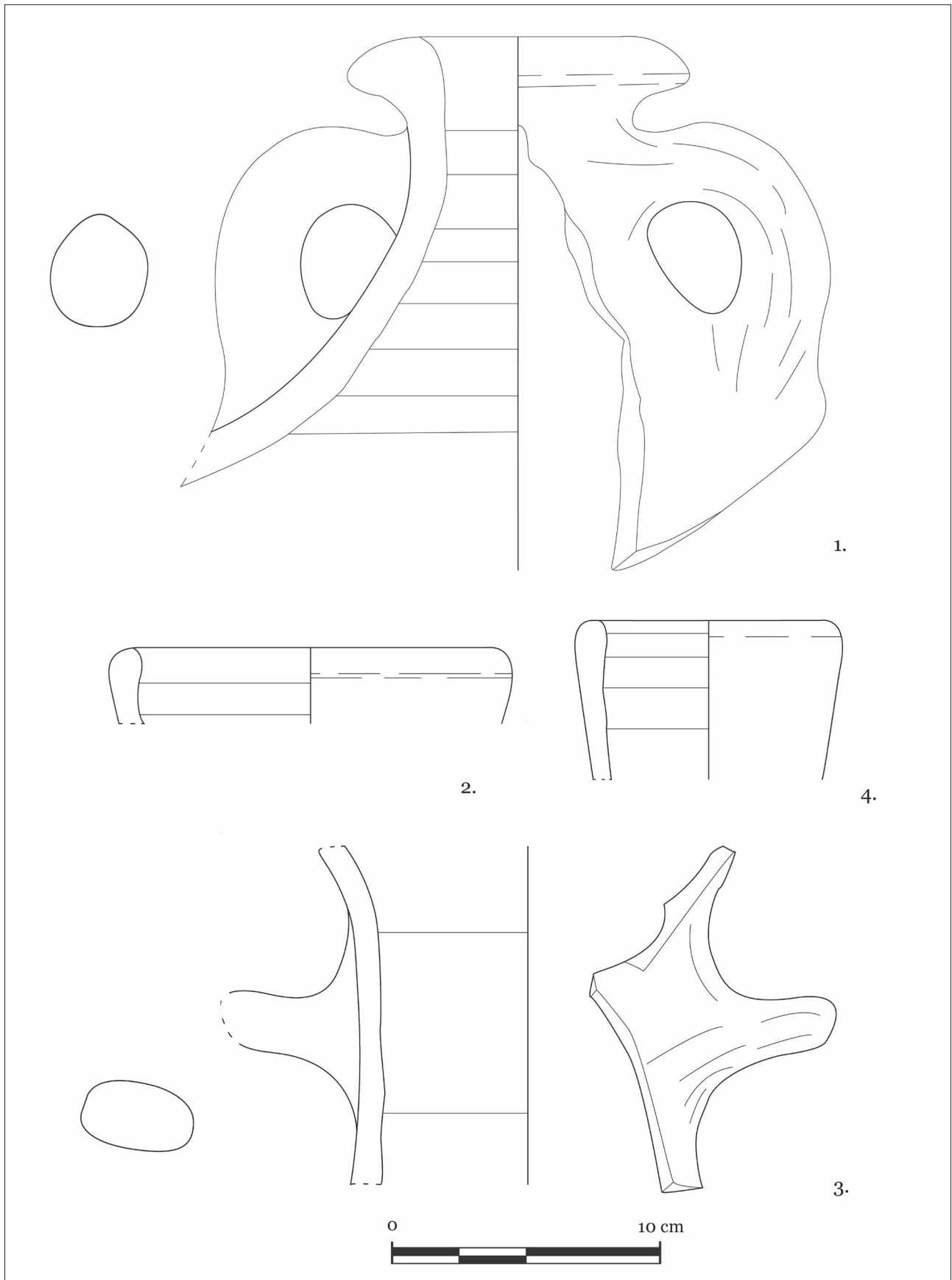
12. tábla: Üvegleletek 3. (rajz: Dévai Kata)
 Taf. 12: Glasfunde 3 (gez. von Kata Dévai)

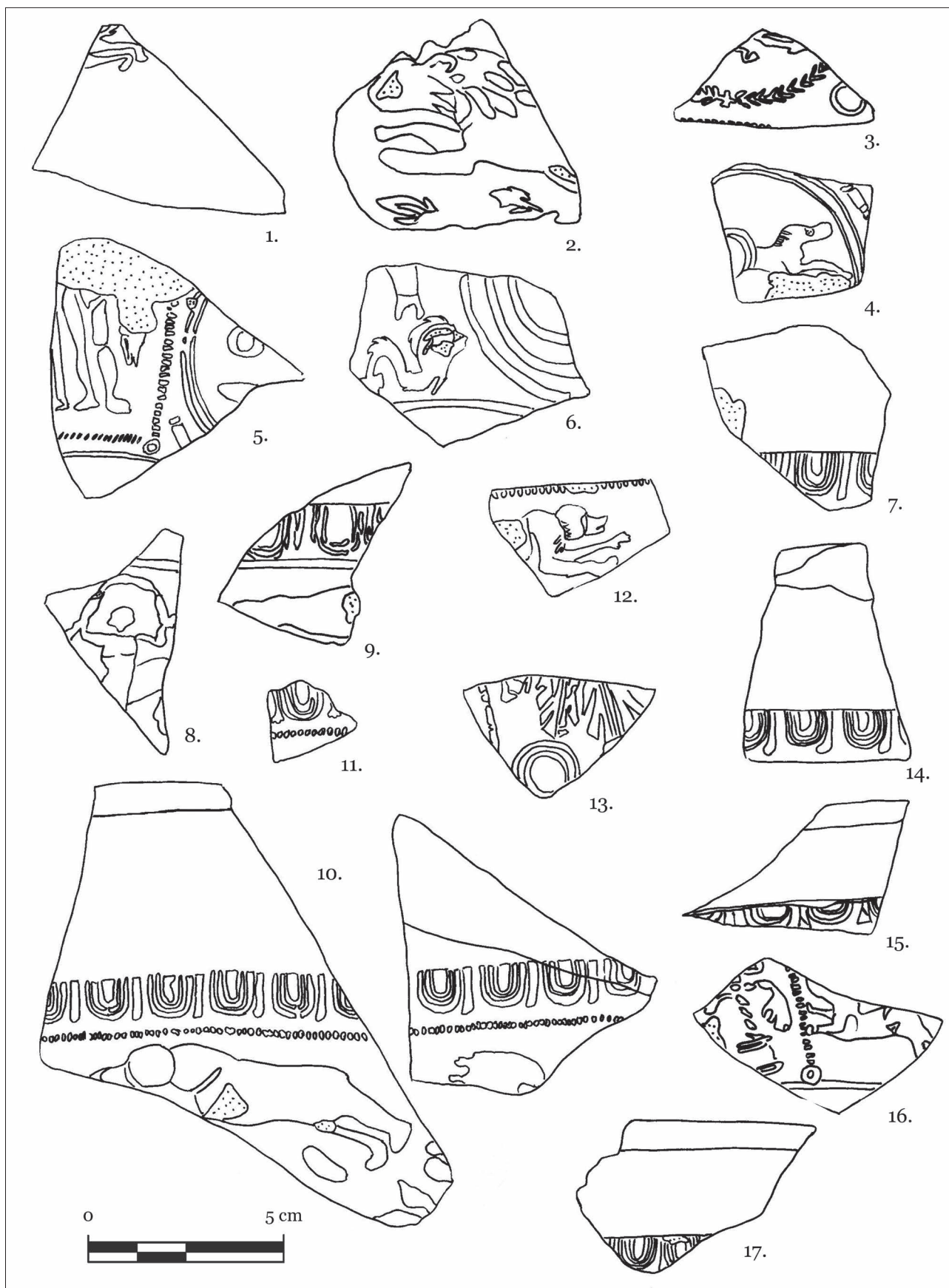
13. tábla: Helyi kerámiák (rajz: Delbó Gabriella)
 Taf. 13: Lokale Keramik (gez. von Gabriella Delbó)

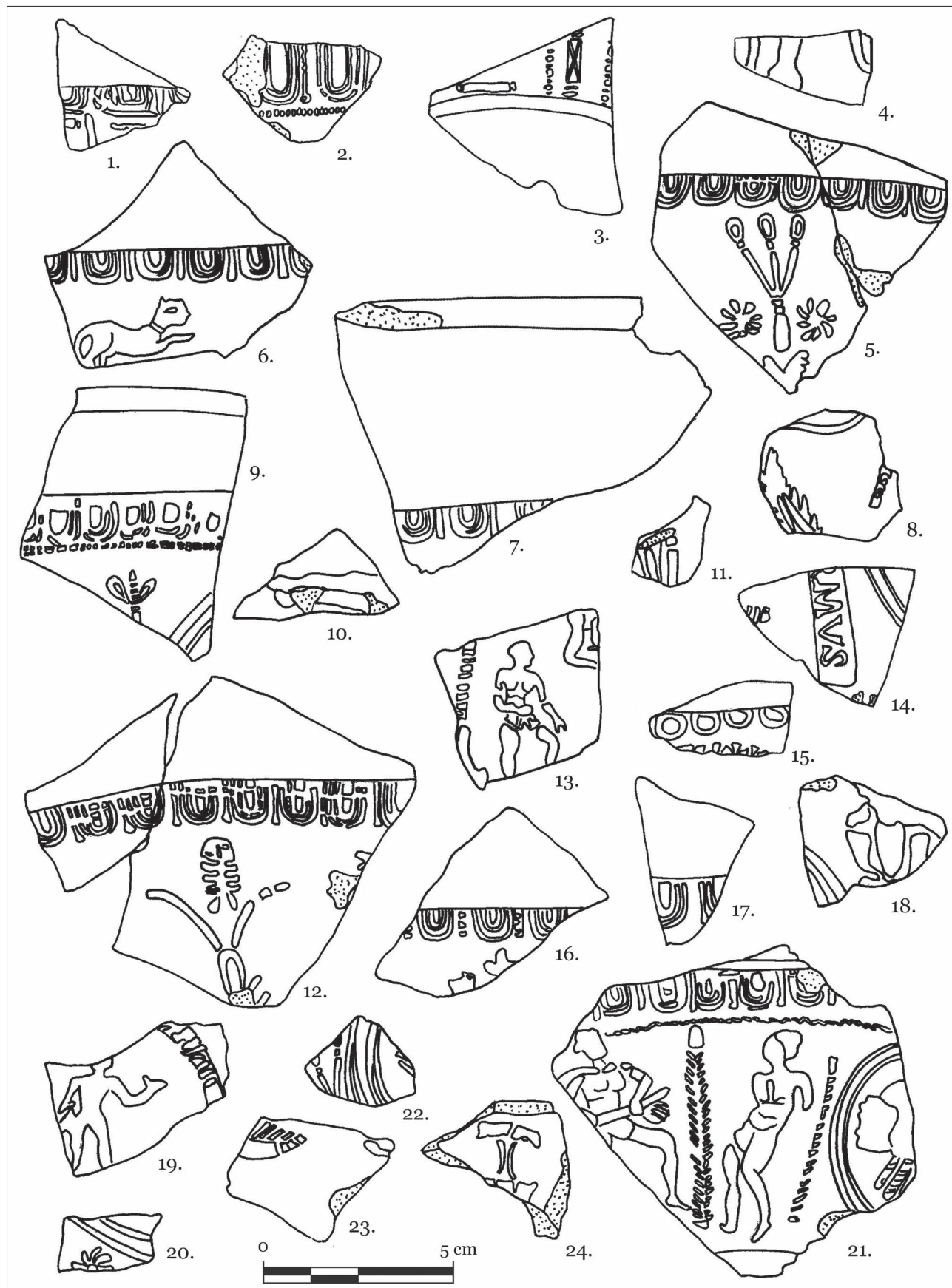
14. tábla: Import kerámiák és mécsesek (rajz: Kis Zita)
 Taf. 14: Importkeramik und Öllampen (gez. von Zita Kis)

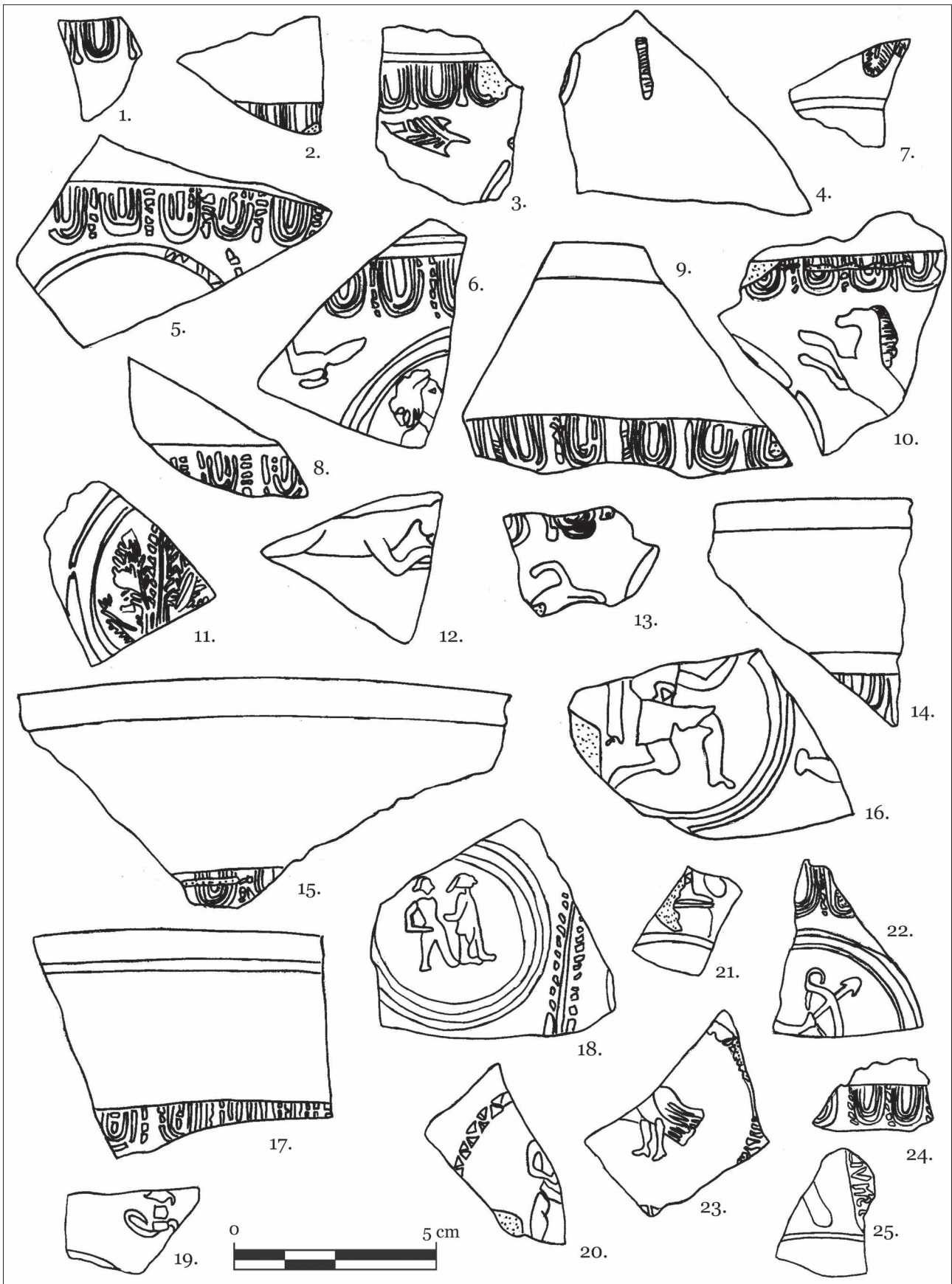
15. tábla: Amphorák (rajz: Nagy Anna)
Taf. 15: Amphoren (gez. von Anna Nagy)

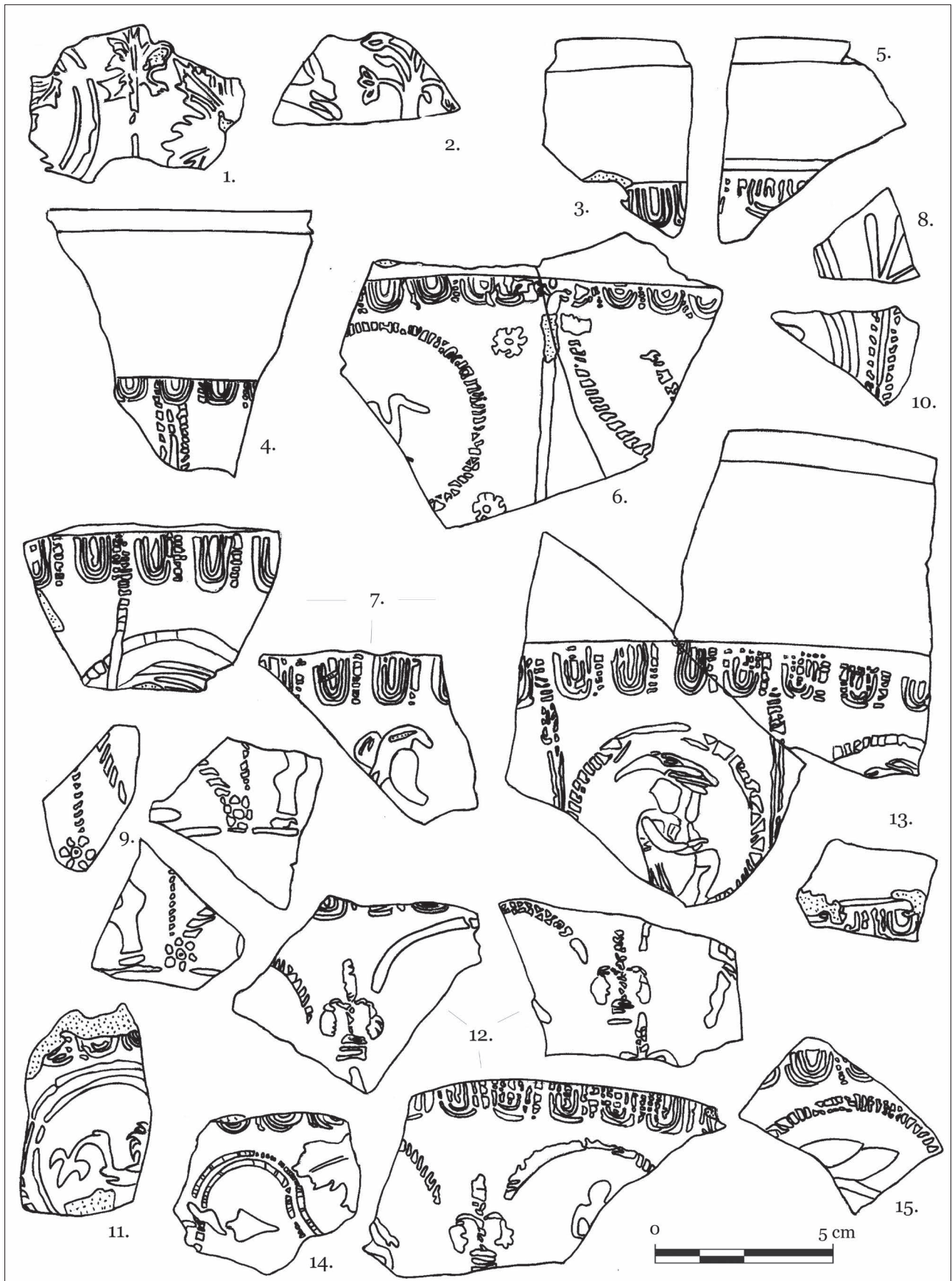
16. tábla: Terra sigillata leletek 1. (rajz: Szórádi Zsófia)
 Taf. 16: Terra Sigillata 1 (gez. von Zsófia Szórádi)

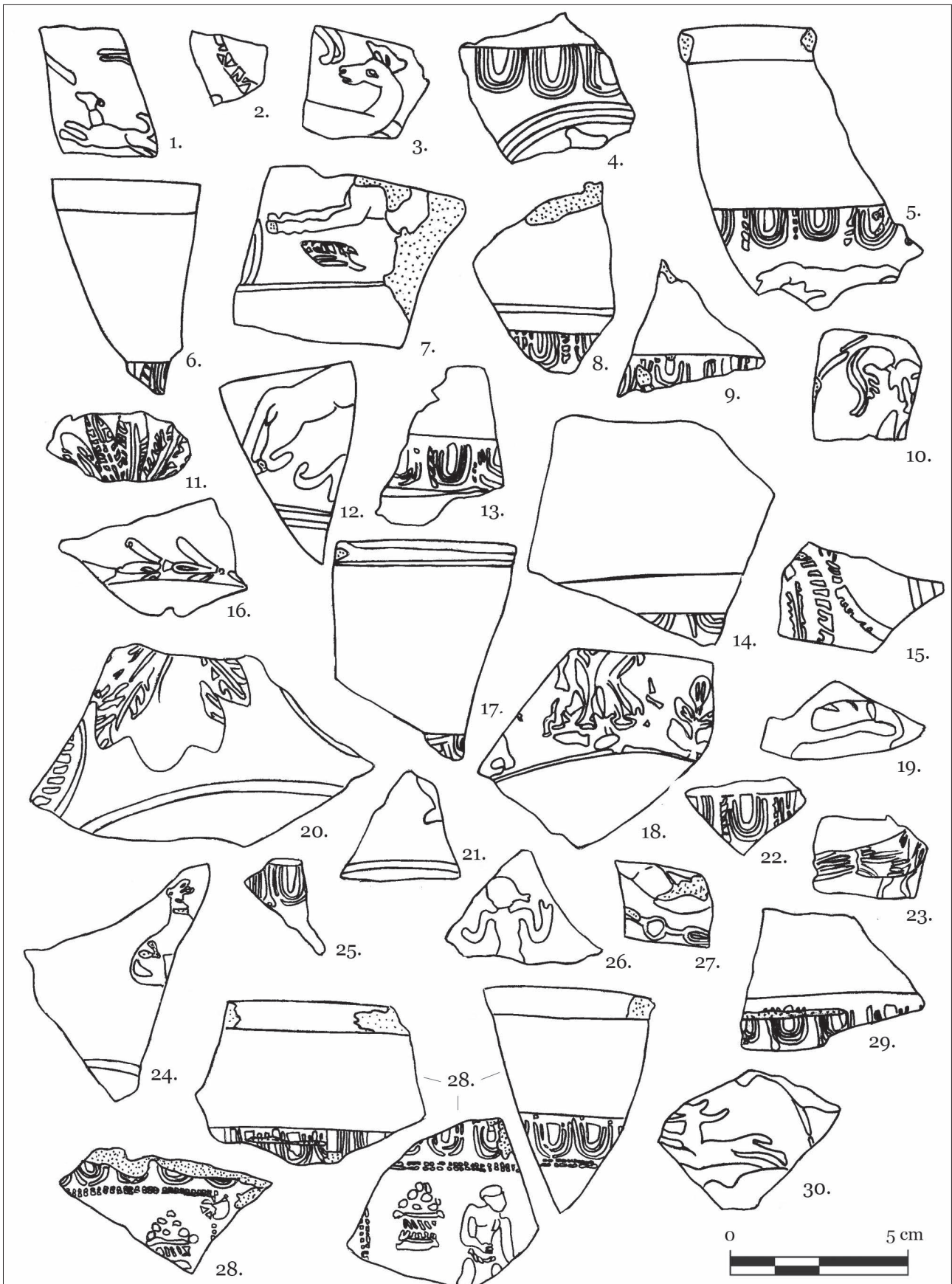
17. tábla: Terra sigillata leletek 2. (rajz: Szórádi Zsófia)
Taf. 17: Terra Sigillata 2 (gez. von Zsófia Szórádi)

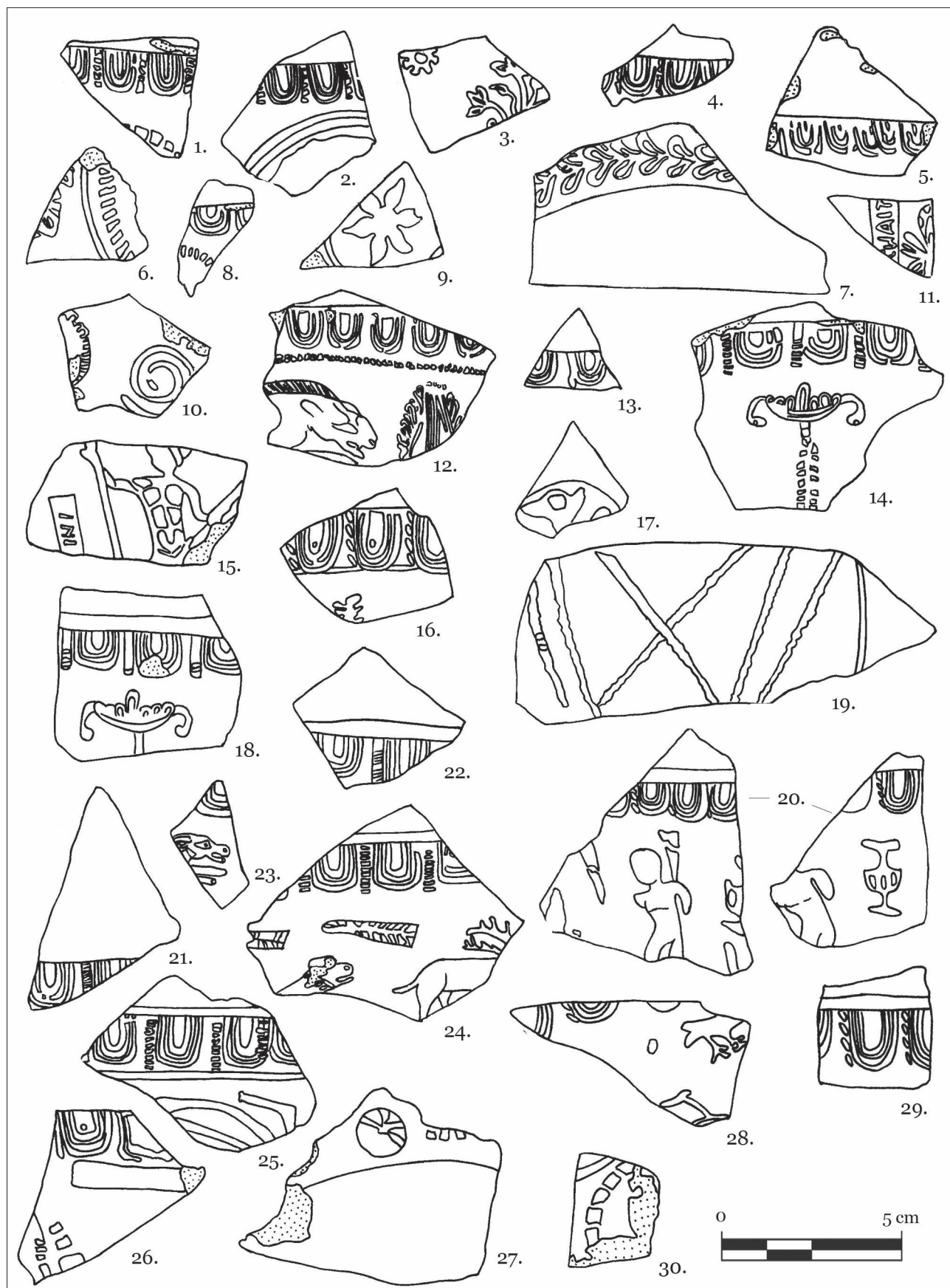
18. tábla: Terra sigillata leletek 3. (rajz: Szórádi Zsófia)
 Taf. 18: Terra Sigillata 3 (gez. von Zsófia Szórádi)

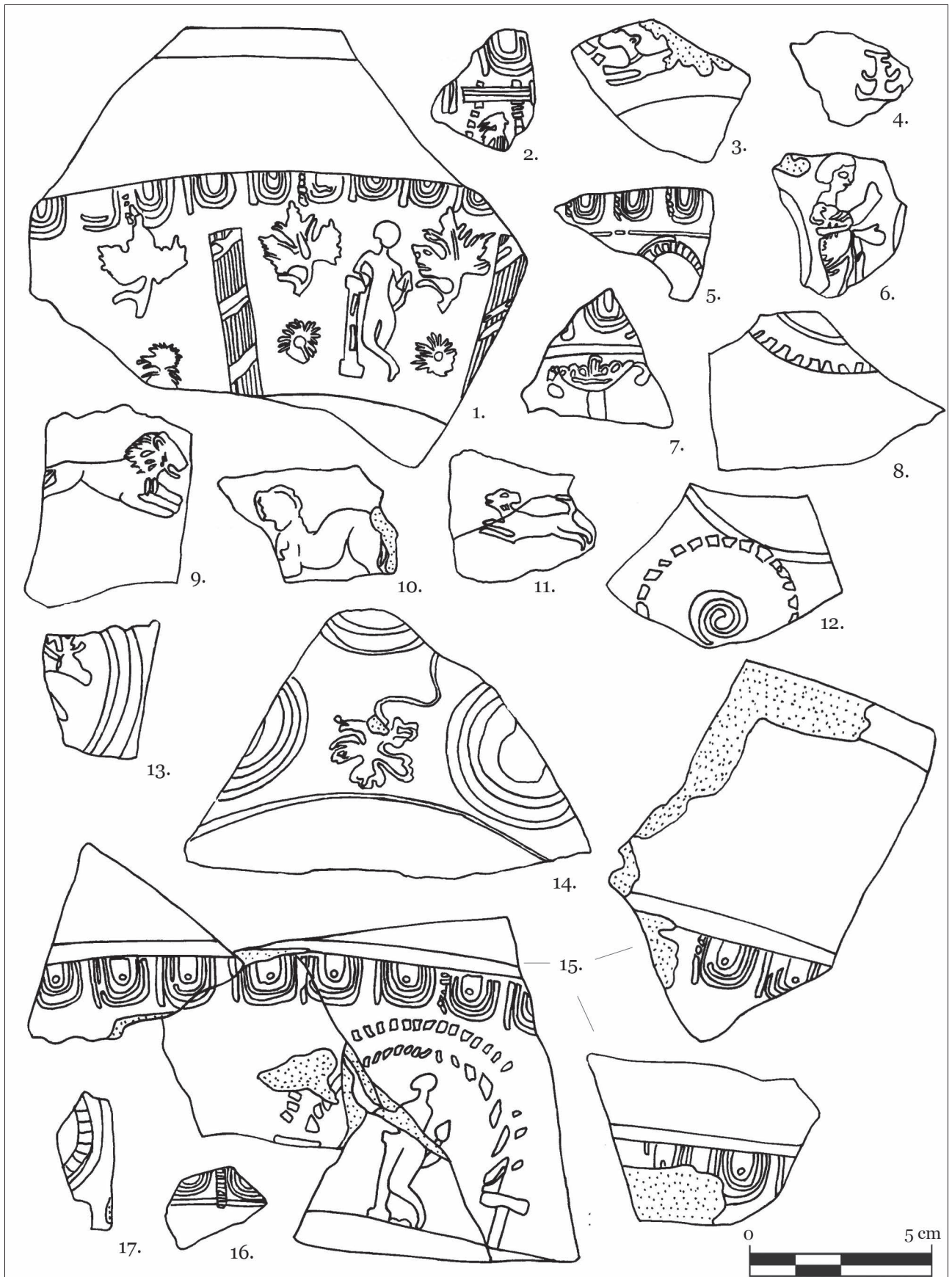
19. tábla: Terra sigillata leletek 4. (rajz: Szórádi Zsófia)
Taf. 19: Terra Sigillata 4 (gez. von Zsófia Szórádi)

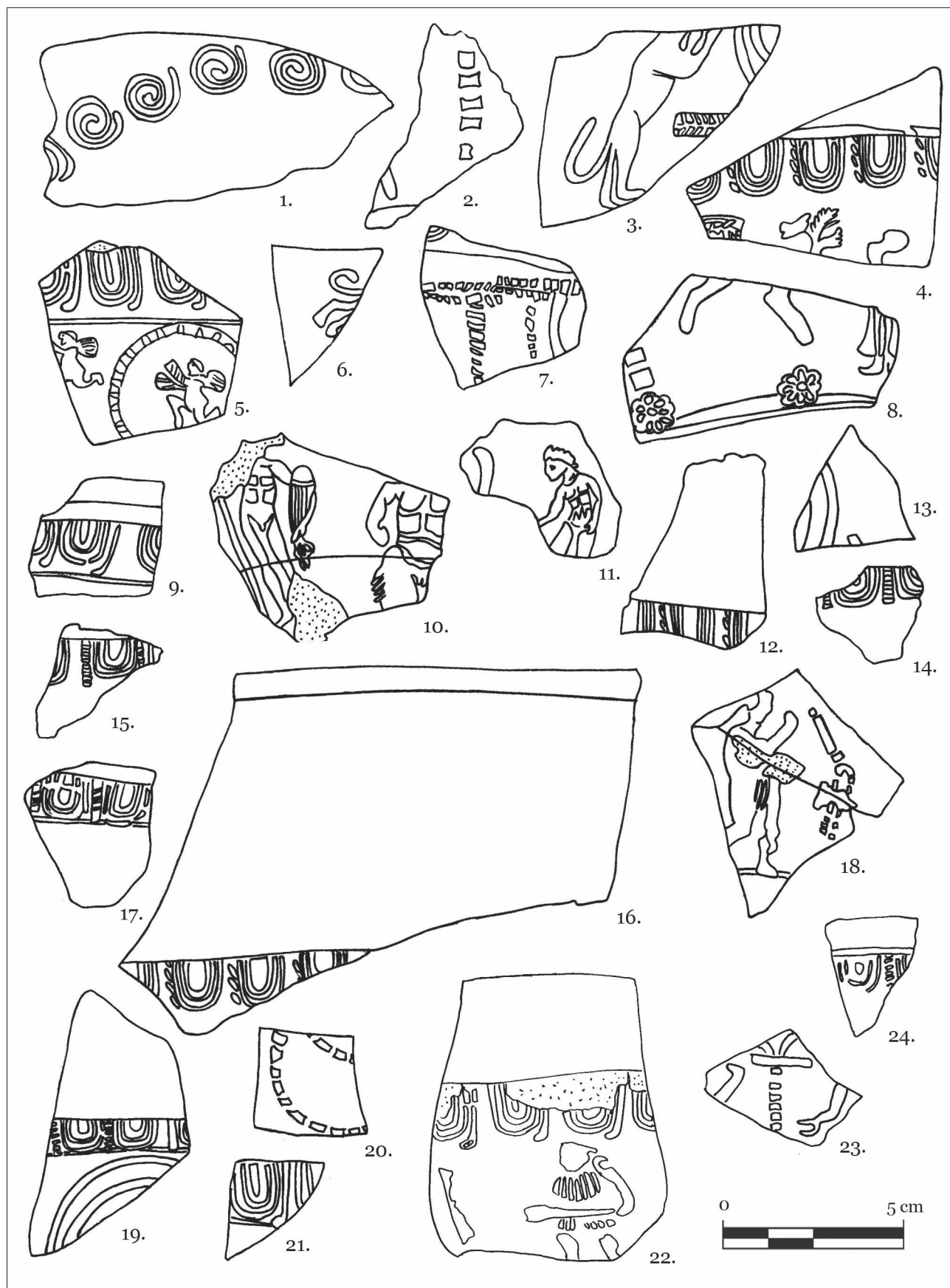
20. tábla: Terra sigillata leletek 5. (rajz: Szórádi Zsófia)
Taf. 20: Terra Sigillata 5 (gez. von Zsófia Szórádi)

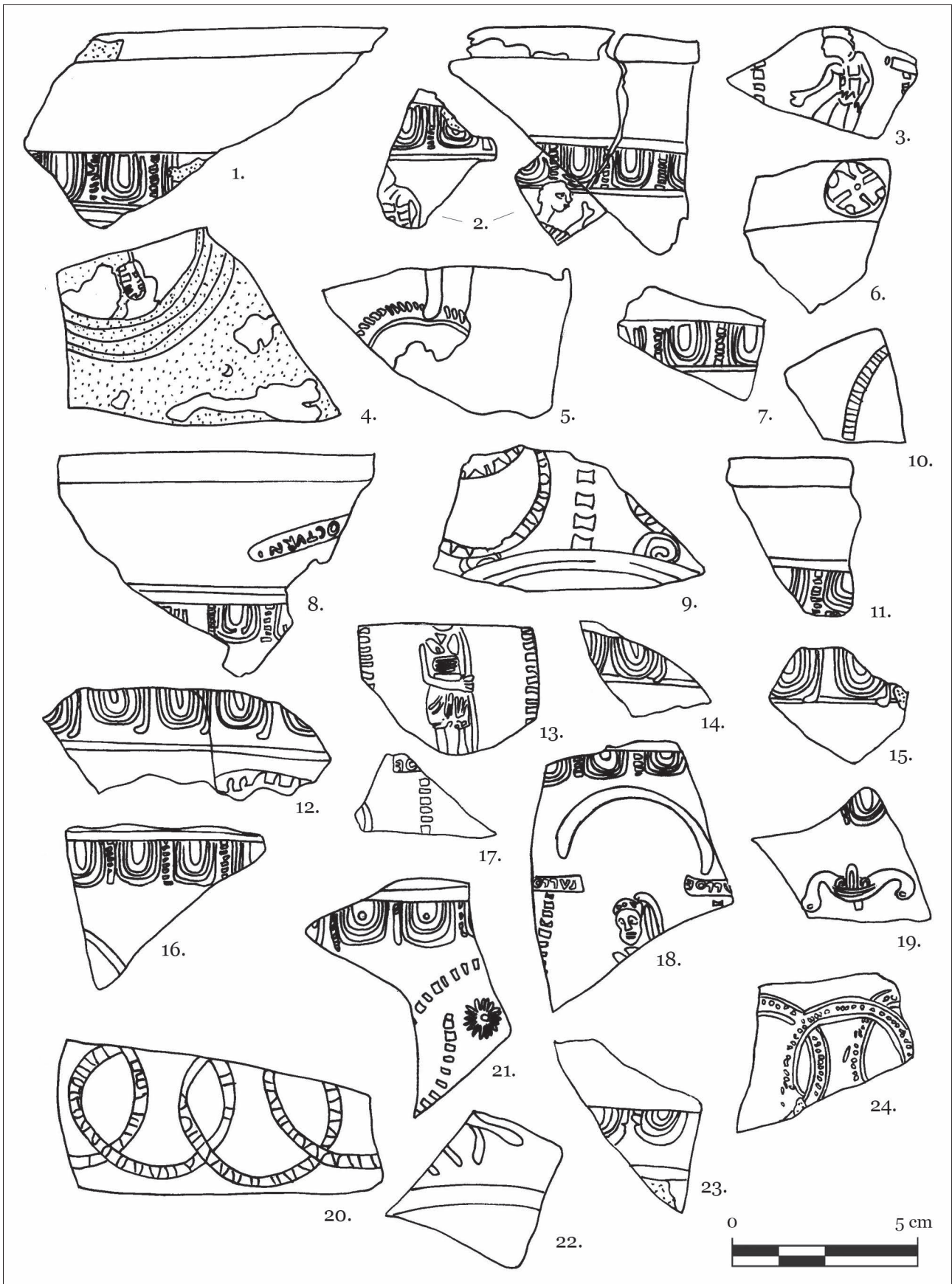
21. tábla: Terra sigillata leletek 6. (rajz: Szórádi Zsófia)
 Taf. 21: Terra Sigillata 6 (gez. von Zsófia Szórádi)

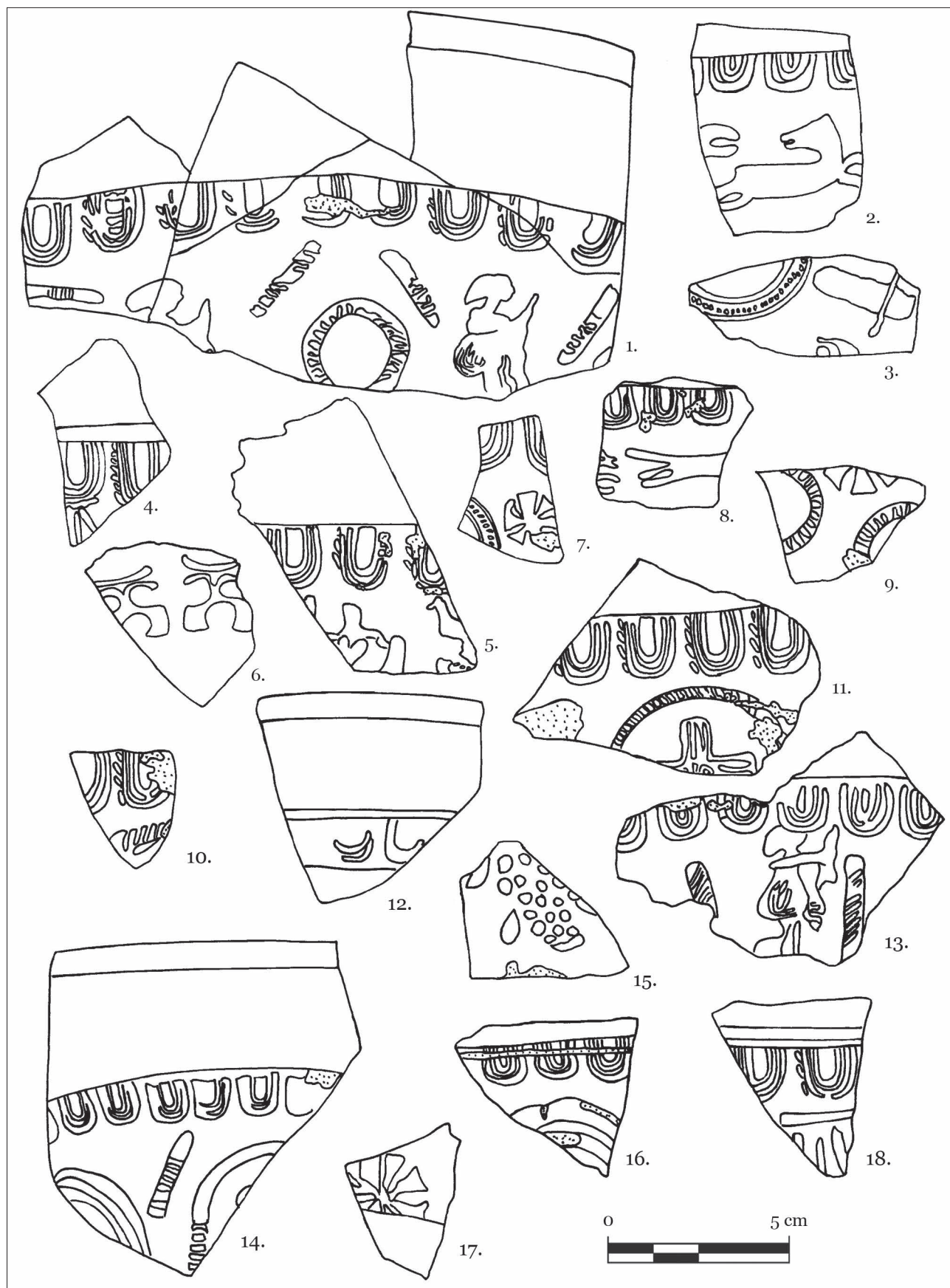
22. tábla: Terra sigillata leletek 7. (rajz: Szórádi Zsófia)
 Taf. 22: Terra Sigillata 7 (gez. von Zsófia Szórádi)

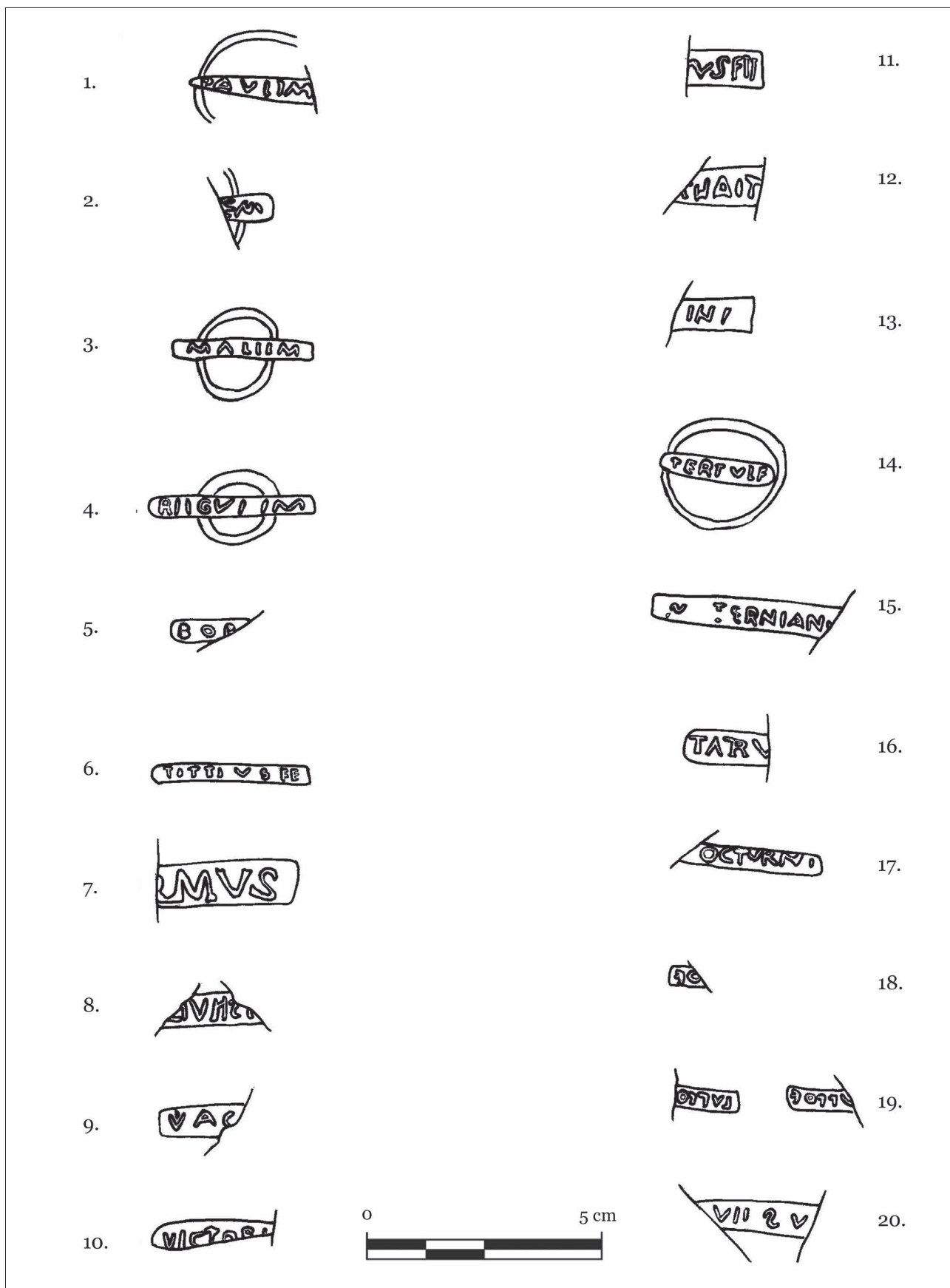
23. tábla: Terra sigillata leletek 8. (rajz: Szórádi Zsófia)
 Taf. 23: Terra Sigillata 8 (gez. von Zsófia Szórádi)

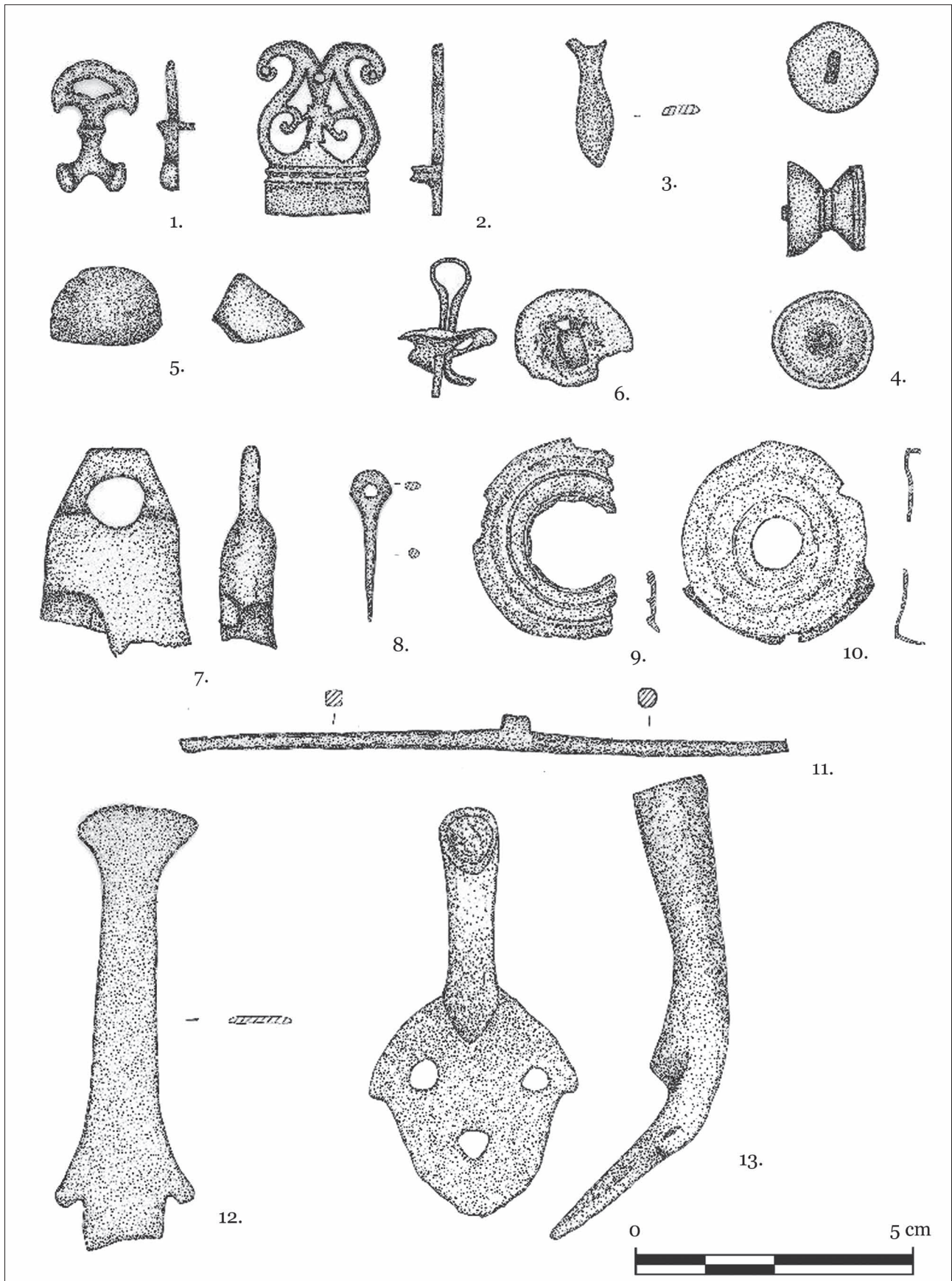
24. tábla: Terra sigillata leletek 9. (rajz: Szórádi Zsófia)
 Taf. 24: Terra Sigillata 9 (gez. von Zsófia Szórádi)

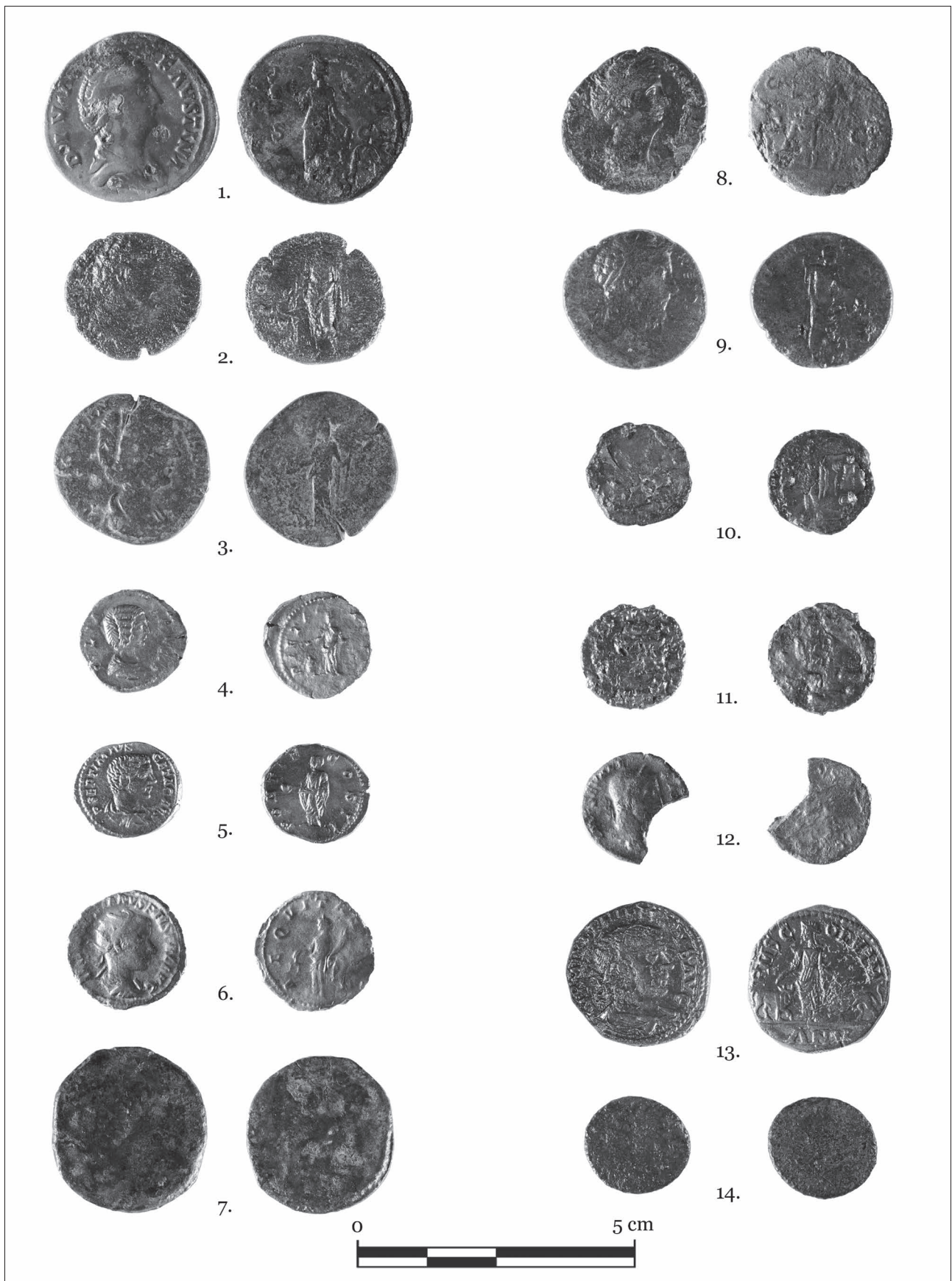
25. tábla: Terra sigillata leletek 10. (rajz: Szórádi Zsófia)
Taf. 25: Terra Sigillata 10 (gez. von Zsófia Szórádi)

26. tábla: Terra sigillata bélyegek (rajz: Szórádi Zsófia)
 Taf. 26: Stempeln an Terra Sigillaten (gez. von Zsófia Szórádi)

27. tábla: Bronzleletek (rajz: Sey Nikoletta)
Taf. 27: Bronzefunde (gez. von Nikoletta Sey)

28. tábla: Éremleletek (fotó: Bartus Dávid)
Taf. 28: Münzfunde (Foto: Dávid Bartus)